

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จของการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ฐปนรรต พรหมอินทร์ ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความรู้ คำแนะนำและความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาของการทำการศึกษาวิจัย ซึ่งทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อรองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและ พันธุ์พืช ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และ นักวิชาการป่าไม้ ที่กรุณาเสียสละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์ ให้การสัมภาษณ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับการวิเคราะห์การปฏิบัติงานในพื้นที่ตามนโยบาย

ขอขอบพระคุณประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่เสียสละเวลาตอบ แบบสอบถามที่ใช้สำหรับการวิจัยเป็นอย่างดี หากปราศจากกลุ่มบุคคลเหล่านี้งานวิจัยวิทยานิพนธ์ ฉบับนี้คงจะไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

และสุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คณาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชารัฐศาสตร์ และได้กรุณา สนับสนุนผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

นเรศ ชำรงค์ทิพยคุณ

ตุลาคม 2548

ชื่อวิทยานิพนธ์ การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้น

ตามมา: กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัย นายนเรศ ชำรงค์ทิพยคุณ **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองการปกครอง)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ฐปนรรัต พรหมอินทร์ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล

หนิมพานิช (3) รองศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เจียรกุล **ปีการศึกษา** 2548

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี (2) วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี (3) ผลของการแก้ไขปัญหาในทางการเมืองและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในป่าไม้เขตพื้นที่อนุรักษ์ จำนวน 196 คน และเจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีไปปฏิบัติ จำนวน 4 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ไคสแควร์ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาที่ดินทำกินลดลงเหลือระดับค่อนข้างน้อยหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี 2) วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ได้แก่ 2.1) ราษฎรเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินโดยการรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาเป็นลำดับแรก และ 2.2) ราษฎรเข้าร่วมหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในชุมชนในระดับผสมผสานวิธีที่รัฐกำหนดร่วมกับวิธีการที่ประชาชนเสนอเป็นอันดับแรก และ 3) ราษฎรส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จโดยมีผลทำให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ผลทางการเมือง

Thesis title: Solutions to Land Occupancy Problems According to the Cabinet's Resolution and Political Results: A Case Study of Doi Suthep-Pui National Park in Chiang Mai Province

Researcher: Mr.Nares Thamrongthipyakhun; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Thesis Advisors:** (1) Thapanat Prom-in, Associate Professor; (2) Dr. Jumpol Nimpanich, Associate Professor; (3) Dr.Praphon Jearakul, Associate Professor;
Academic Year: 2005

ABSTRACT

The purposes of this research were to study (1) land occupancy problems in protected forest areas before and after problem – solving according to the cabinet's resolution (2) Political Solutions to land occupancy problems in protected forest areas according to the cabinet's resolution and (3) the effect of problem - solving on politics and political results after that according to the cabinet's resolution.

The sample consisted of 196 people who lived in the protected forest areas at Doi Suthep-Pui National Park and 4 government officers who were responsible for policy implementation according to the cabinet's resolution. The research tools were questionnaires and interview. Data were analyzed by using frequency, mean, standard deviation, Chi-square and content analysis.

The finding were that 1) land occupancy problems decreased to a rather low level after problem – solving according to the cabinet's resolution; 2) solutions to land occupancy problems were as follows: 2.1) people participated in the problem-solving by keeping informed about it in the first place; 2.2) people cooperated in finding solutions to the problems, primarily using a combination of government – oriented and people – oriented methods; and 3) most of the people agreed that the land occupancy problem – solving was successful and this caused people to be more stimulated in politics.

Keywords: Land Occupancy Problem - solving, Doi Suthep-Pui National Park, Political Results

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	6
ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ.....	6
แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	8
การมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	13
การเรียกร้องสิทธิ.....	17
ผลทางการเมือง.....	19
ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย.....	28
ปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	50

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	54
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	55
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	56
ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง.....	57
ส่วนที่สอง ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร.....	61
ส่วนที่สาม วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร.....	67
ส่วนที่สี่ ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร.....	82
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	93
สรุปการวิจัย.....	93
การอภิปรายผล.....	97
ข้อเสนอแนะ.....	103
บรรณานุกรม.....	107
ภาคผนวก.....	112
ก ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม).....	113
ข แบบสอบถาม.....	115
ค แบบสัมภาษณ์.....	126
ง รายนามผู้ให้สัมภาษณ์.....	130
ประวัติผู้วิจัย.....	132

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	49
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่รัฐผู้ให้สัมภาษณ์	57
ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	58
ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นของปัญหาที่ดินทำกินก่อนได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี	63
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาที่ดินทำกินก่อนได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี	64
ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี	65
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี	66
ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	71
ตารางที่ 4.8 การมีส่วนในการรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน จำแนกตามความถี่แหล่งรับข่าวสาร ความชัดเจนของข่าวสาร และผลของการรับข่าวสาร	72
ตารางที่ 4.9 การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือหรือแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	73
ตารางที่ 4.10 การมีส่วนร่วมหรือการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน จำแนกตามความถี่ความเต็มใจ ร่วมหารือ เรื่องที่เข้าร่วมหารือ และการทราบข้อเท็จจริง	74
ตารางที่ 4.11 การมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	75
ตารางที่ 4.12 การถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน จำแนกตาม จำนวนครั้ง ความถี่ วาระประชุม และความเข้าใจการพิสูจน์สิทธิ์	76
ตารางที่ 4.13 การเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	77
ตารางที่ 4.14 การมีส่วนร่วมตัดสินใจการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	78
ตารางที่ 4.15 การร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน	79
ตารางที่ 4.16 การมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	80
ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	84
ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นของผลทางการเมืองจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	84
ตารางที่ 4.19 การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา	88

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.20 กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรกับ ผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา	90
ตารางที่ 4.21 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรกับผลทางการเมืองในประเด็น ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา.....	92

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนของนโยบาย	8
ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	10
ภาพที่ 2.3 ตัวแบบทฤษฎีระบบของ David Easton (เป็นตัวแบบทางการเมือง)	24
ภาพที่ 2.4 ตัวแบบระบบของ Ira Sharkansky (เป็นตัวแบบทางการบริหาร)	26
ภาพที่ 2.5 เขตหวงห้ามที่ดินตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2492	38
ภาพที่ 2.6 เขตป่าสงวนแห่งชาติคอยสุเทพ ตามกฎกระทรวง.....	39
ภาพที่ 2.7 แนวเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย.....	40

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ป่าไม้ในประเทศไทยเมื่อในอดีตมีความอุดมสมบูรณ์มาก แต่ด้วยระยะเวลาที่ผ่านมา มีการใช้ทรัพยากรที่ขาดความตระหนัก ทำให้เกิดการเสียความสมดุลของธรรมชาติและก่อให้เกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคิดตามมาอย่างรุนแรงในปี 2504 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้เท่ากับ 171 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.3 ของพื้นที่ประเทศแต่ในปี 2541 พื้นที่ป่าลดลงเหลือ 80.8 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.2 ของพื้นที่ประเทศเท่านั้น สาเหตุการลดลงที่รวดเร็วเช่นนี้ส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุการบุกรุก เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรที่รวดเร็ว และเป็นผลของการพัฒนาโดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-6 (ชัชวณิ ชัยพันธุ์, 2544)

ในส่วนของการบุกรุกพื้นที่ป่า ปัญหาส่วนหนึ่งมาจากประชาชนผู้บุกรุกส่วนหนึ่งเคยอยู่ในพื้นที่มาก่อนประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ และบางส่วนอพยพเข้ามาหาแหล่งทำกินภายหลังประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ แม้รัฐบาลได้พยายามหาแนวทางแก้ไขมาโดยตลอดคงเห็นได้จากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 22 และ 29 เมษายน พ.ศ.2540 ซึ่งให้ความเห็นชอบในการคณะกรรมการพิสูจน์สิทธิว่าอยู่ก่อนการประกาศป่าอนุรักษ์ (อุทยานแห่งชาติเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตลุ่มน้ำชั้น 1) หรือไม่ แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เพราะขาดความชัดเจนในการพิสูจน์สิทธิ กระทั่งมติคณะรัฐมนตรีในคราวประชุม เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ได้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาล่าช้าแต่ละประเภทโดยเฉพาะพื้นที่ป่าอนุรักษ์ คือ ให้มีการปลูกป่าเพิ่มและผลักดันการรื้อถอนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ การให้สำรวจพื้นที่ครอบครองและพิสูจน์สิทธิโดยอาศัยข้อมูลแผนที่ทางอากาศหรืออื่นๆ เพื่อผลักดันออกจากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามกฎหมาย และพิสูจน์การอยู่อาศัยครอบครองทำประโยชน์ แล้วเสนอมาตรการให้หน่วยงานรับผิดชอบแก้ไขในพื้นที่อื่นๆ (ที่สงวนหรืออนุรักษ์ไว้เพื่อกิจการป่าไม้) รวมทั้งมีมติเกี่ยวกับด้านการป้องกันพื้นที่ป่าไม้และอื่นๆ ด้วย การมอบหมายภารกิจให้แก่คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติทำการป้องกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ให้หน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับกระทรวงมหาดไทย ทำหน้าที่ดูแลรักษาป่าไม้มิให้มีการบุกรุกทำลายป่า ให้กรมป่าไม้ (ปัจจุบันคือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช) ดำเนินการตามแผนการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในระดับพื้นที่ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา ดำเนินการแก้ไขปัญหาการออกหนังสือแสดงสิทธิและให้สำนักงบประมาณพิจารณาสนับสนุน

งบประมาณ (ฝ่ายจัดการที่ดินป่าไม้, มปป.) แม้จะมีการปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีแต่ยังคงพบปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าอยู่เสมอ รวมทั้งพบปัญหาประชาชนไม่ยอมร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

เมื่อย้อนไปพิจารณาถึงความไม่สำเร็จในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในเขตป่าอนุรักษ์ตั้งแต่อดีต พบว่า มาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ การทำงานของแต่ละหน่วยงานขาดการประสานงานกันให้มีประสิทธิภาพ และไม่สามารถประสานความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ (อุบลวรรณ สุภาแสน, 2543: 5) จึงเป็นการสะท้อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย แต่ต้องพบปัญหาว่าประชาชน และผู้นำชุมชน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน รวมทั้งยังมีประชาชนภายนอกเข้ามาครอบครองสิทธิเพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา บางชุมชนไม่ยอมรับการดำเนินการตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี (สำนักงานป่าไม้เขตจังหวัดเชียงใหม่, 2545) ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปดำเนินงานตามมติคณะรัฐมนตรีด้วยความยากลำบาก ซึ่งหากไม่แก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็วก็อาจบานปลายไปเป็นปัญหาทางการเมืองจากความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรที่ดินจนกลายเป็นประท้วงรัฐบาลเหมือนดังที่เคยเกิดขึ้นเมื่อในอดีต (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2541: 21-33) แนวทางที่สำคัญที่ควรนำมาใช้คือ การพยายามสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าไปร่วมพิสูจน์สิทธิในที่ดินทำกินตั้งแต่เริ่มต้นของการพิสูจน์สิทธิ ดังกรณีที่อุบลวรรณ สุภาแสน (2543: ๖) เห็นว่าการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ป่าในอดีตมีค่อนข้างต่ำ จึงเสนอแนะให้รัฐควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ โดยเปิดโอกาสให้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นการรับรู้ปัญหาไปถึงการประเมินผล

อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นสถานที่หนึ่งที่ต้องทำการพิสูจน์สิทธิเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวตามมติคณะรัฐมนตรี แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมามาพบว่า ประชาชนส่วนหนึ่งยังไม่ยอมรับการดำเนินการตามโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เกิดการต่อต้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหลายพื้นที่จนยากที่จะทำให้สำรวจ รังวัด เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยการพิสูจน์สิทธิให้สำเร็จ ลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ปัญหาดังกล่าวมาจากประชาชนไม่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อย่างแท้จริง จึงต้องการเข้าไปสำรวจสภาพปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ดังกล่าวทั้งก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี ต้องการสำรวจวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร รูปแบบการมีส่วนร่วม และกระบวนการขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนต้องการทราบว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรมีผลทางการเมืองในลักษณะใดบ้าง

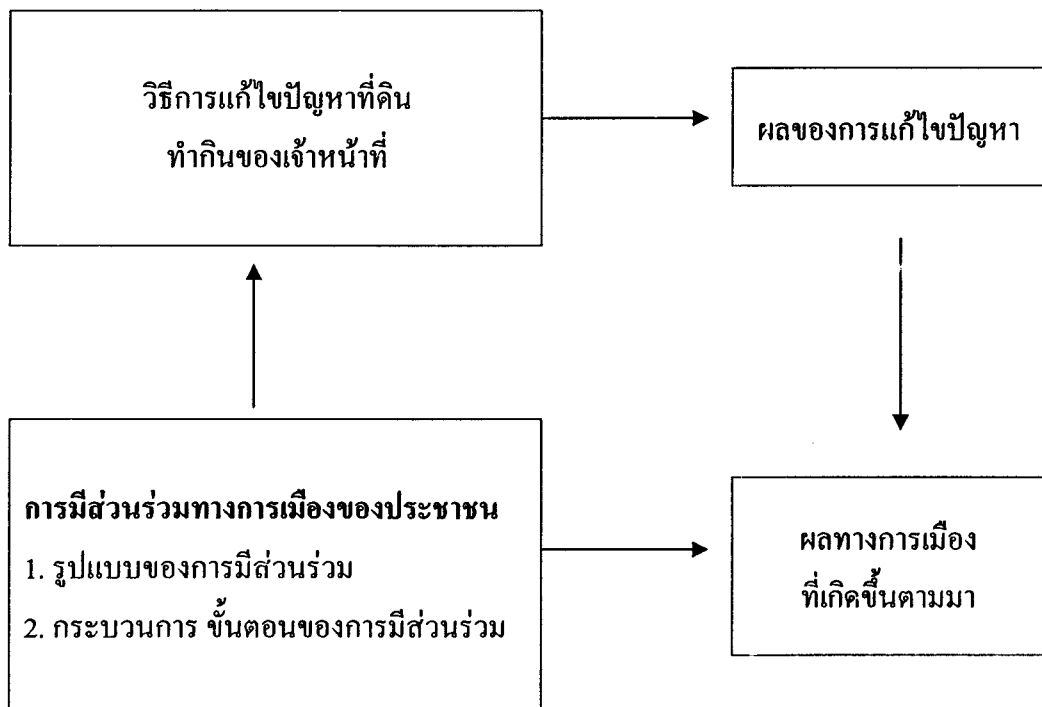
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2 เพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

2.3 เพื่อศึกษาผลของการแก้ไขปัญหาในทางการเมืองและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากการแก้ไขปัญหาดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานแรก วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่ของการเมืองในพื้นที่ป่านุรักษ์มีความสัมพันธ์กับผลของการแก้ไขปัญหา

สมมติฐานที่สอง การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง

5. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาค้นคว้า

5.1 พื้นที่ศึกษา

ทำการศึกษาเฉพาะในพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย

5.2 ขอบเขตเนื้อหา

ทำการศึกษาเนื้อหาใน 3 ประเด็น คือ ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่านุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหตามมติคณะรัฐมนตรี วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร และผลของการแก้ไขปัญหาในทางการเมือง

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 มติคณะรัฐมนตรี หมายถึง มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541

6.2 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมือง หมายถึง รูปแบบและกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

6.2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วม หมายถึง การรับรู้ข่าวสาร การร่วมปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการเรียกร้องสิทธิ

6.2.2 กระบวนการขั้นตอนการมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในประเด็นต่อไปนี้เป็น การสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และการรับการพิสูจน์ที่ดินทำกิน

6.3 การแก้ไขปัญหาคินทำกิน หมายถึง วิธีการแก้ไขปัญหาคินทำกินของรัฐ ได้แก่ วิธีที่รัฐกำหนดและไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน วิธีที่รัฐกำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ และวิธีการที่ประชาชนเสนอ

6.4 ผลของการแก้ไขปัญหา หมายถึง ความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการแก้ไขปัญหาคินทำกินของราษฎรตามความคิดเห็นของประชาชน

6.5 ผลทางการเมือง หมายถึง ผลความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการแก้ไขปัญหาคินทำกินโดยจะส่งผลต่อการเมืองในประเทศต่อไปนี้ คือ ความศรัทธาเชื่อมั่นในนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล การให้การสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาล การลงคะแนนเสียงให้รัฐบาลในการเลือกตั้ง ความต้องการที่จะเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน รวมทั้งทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น

6.6 พื้นที่ป่าอนุรักษ์ หมายถึง อุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทราบถึงปัญหาคินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้สำหรับปรับปรุงแก้ไขระดับนโยบายในเรื่องการแก้ไขปัญหาคินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

7.2 ทราบถึงวิธีการแก้ไขปัญหาคินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ตลอดจนแนวทางการสร้างขั้นตอนการมีส่วนร่วม และกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ให้เข้ามามีความร่วมมือกับหน่วยงานราชการเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อแนวคิดในการนำนโยบายมาปฏิบัติสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง

7.3 เป็นประโยชน์ด้านวิชาการต่อวงวิชาการ และโดยเฉพาะต่อรัฐบาลในการศึกษาถึงผลทางการเมืองที่เกิดจากความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อเป็นแนวคิดต่อการนำนโยบายสาธารณะอื่น ๆ ไปปฏิบัติ

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การนำเสนอในบทนี้ จากการศึกษาเอกสารประเภทต่าง ๆ ทั้งตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาเป็นกรอบแนวคิด พบว่ามีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ
 - 1.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.3 การมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 - 1.4 การเรียกร้องสิทธิ
 - 1.5 ผลทางการเมือง
2. ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย
3. ปัญหาและการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ

ศุภชัย ยาวะประภาส (2538) ได้กล่าวถึง ความหมายนโยบายสาธารณะตามความหมายของนักวิชาการหลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ประกอบด้วย

อมร รักษาศักดิ์ ให้ความหมายว่า นโยบายหมายถึง ความคิดของรัฐบาล ที่ว่าจะทำอะไรหรือไม่ อย่างไร อย่างไร เมื่อใด โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) การกำหนดเป้าหมายของสิ่งที่ต้องการกระทำ 2) การกำหนดแนวทางใหม่ ๆ และ 3) การกำหนดการสนับสนุนต่าง ๆ

กุลชน ธนาพงศธร ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางกว้าง ๆ ที่รัฐบาลหนึ่ง ๆ (ไม่ว่าระดับใดก็ตาม) ได้กำหนดขึ้นล่วงหน้าเพื่อเป็นหนทางซึ่งนำไปให้มีการกระทำต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมา ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั่นเอง

เดวิด อีสตัน (David Easton) ให้ความหมายว่า นโยบายสาธารณะ คือ การจัดสรรผลประโยชน์หรือสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างปัจเจกชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในระบบสังคมการเมือง

จากความหมายของนโยบายสาธารณะที่กล่าวถึงข้างต้น อาจกล่าวได้ว่า เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมของรัฐบาล ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมที่ผ่านมาในอดีต กิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย สามารถแบ่งขั้นตอนนโยบายออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนแรก	การกำหนดนโยบาย
ขั้นตอนที่สอง	การนำนโยบายไปปฏิบัติ
ขั้นตอนที่สาม	การประเมินผลนโยบาย

ในขั้นการกำหนดนโยบายจะหมายถึงการระบุประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก และการเสนอทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อกำหนดนโยบาย ส่วนในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้น จะรวมการแปลความนโยบายให้อยู่ในรูปที่วางแผนปฏิบัติได้ การรวบรวมทรัพยากร การวางแผนการจัดองค์การและการดำเนินงาน ในขั้นการประเมินผลนโยบายจะหมายถึงการนำผลการประเมินไปใช้ ซึ่งอาจส่งผลไปสู่การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยนนโยบาย โดยพิจารณาภาพที่ 2.1

1. การกำหนดนโยบาย
การระบุประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก การเสนอทางเลือก
2. การนำนโยบายไปปฏิบัติ
การแปลความนโยบาย การรวบรวมทรัพยากร การวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน
3. การประเมินผล
การยกเลิก การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนของนโยบาย

ที่มา: สุโขทัยธรรมาราช มหาวิทยาลัย (2533) เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช สาขาวิชารัฐศาสตร์

1.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.2.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ (2540) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สาธารณะและนำไปสู่การพัฒนาที่มีประโยชน์ต่อชุมชน

องค์การอนามัยโลก (WHO 1981) กล่าวว่า การนิยามความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนควรจะมีลักษณะจำกัดเฉพาะในระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองหนึ่ง ๆ เท่านั้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของประชาชน ครอบคลุมประเด็นดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนครอบคลุมการสร้างโอกาส ที่เอื้อให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนา และเอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีส่วนร่วมสะท้อนการเข้าเกี่ยวข้อง โดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตย ในกรณีต่อไปนี้ คือ การเอื้อให้เกิดความพยายามพัฒนา การแบ่งสรรผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน และการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมาย กำหนดนโยบาย การวางแผน และการดำเนิน โครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจ ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ จะช่วยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ประชาชนลงทุนลงแรงกับประโยชน์ที่ดิน

4. ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจผิดแผกแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการ แต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน

จากความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของชุมชน การมีส่วนร่วมที่ค้ำชูเกี่ยวข้องในชุมชนควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มแรก

จนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

1.2.2 หลักการและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วม

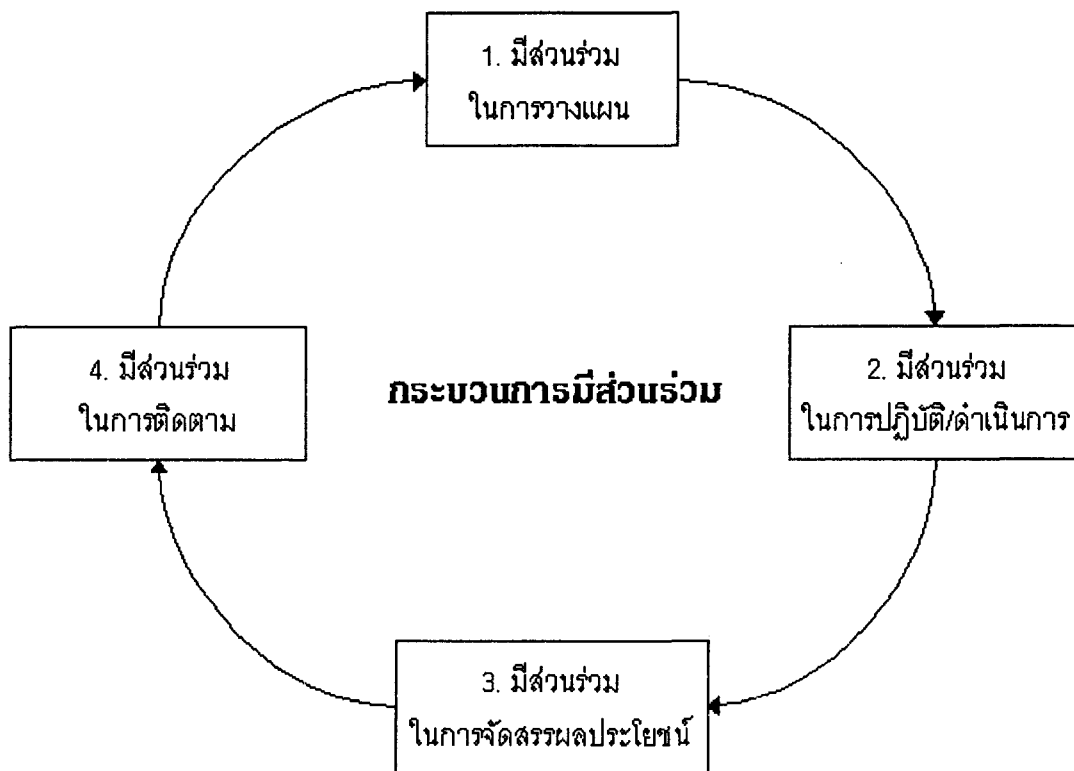
ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527: 6-7) ได้สรุปหลักการและแนวทางการพัฒนาให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไว้ว่า

1. ต้องยึดหลักความต้องการและปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรม
2. กิจกรรมต้องดำเนินการในรูปกลุ่มเพื่อสร้างพลังกลุ่มในการรับผิดชอบร่วมกัน
3. ให้คำนึงถึงขีดความสามารถของประชาชนและปลูกฝังให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ
4. กิจกรรมที่ต้องสอดคล้องกับสภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร วัฒนธรรมของชุมชน
5. การเริ่มต้นควรอาศัยผู้นำชุมชนที่ชาวบ้านเคารพนับถือ
6. ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น

1.2.3 ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

สถาบันพระปกเกล้า (2544) อธิบายว่า หากพิจารณากระบวนการของการมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นพลวัต เราอาจแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน (ดูแผนภาพที่ 2.2 ประกอบ) คือ

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน คือ การรับรู้ การเข้าถึงเกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนกิจกรรม
2. การปฏิบัติการ/ดำเนินการ คือ การเกี่ยวข้องกับดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ
3. การจัดสรรผลประโยชน์ร่วมกัน คือ มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น
4. การติดตามประเมินผล คือ การพยายามที่จะประเมินประสิทธิผลของกิจกรรมต่าง ๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินกิจกรรม ซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนของการวางแผนต่อไป

ภาพที่ 2.2 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

ที่มา: สถาบันพระปกเกล้า (2544) ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กรุงเทพมหานคร สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า

1.2.4 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน

สถาบันพระปกเกล้า (2544) อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การมีส่วนร่วมที่ดำเนินอยู่โดยทั่วไป สามารถสรุปได้เป็น 5 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) คือ ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ทั้งนี้ การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) คือ การปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วม ที่มีการจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติมหรือประกอบการ

จัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การปรึกษาหารือยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชนทั่วไปและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น และเพื่อให้มีการให้ข้อเสนอแนะเพื่อประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) คือ การประชุมรับฟังความคิดเห็น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ใช้เวทีสาธารณะในการทำ ความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้นหรือไม่ การประชุมรับฟังความคิดเห็นมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่พบเห็นกันบ่อย ได้แก่

3.1 การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) การประชุมลักษณะนี้จะต้องจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วมเพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม การประชุมในระดับนี้อาจจะจัดในระดับที่กว้างขึ้นได้ เพื่อรวมหลาย ๆ ชุมชนในคราวเดียวกัน ในกรณีที่มีหลายชุมชนได้รับผลกระทบ

3.2 การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องมีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายซักถาม และให้ความเห็นต่อโครงการ การประชุมอาจจะจัดในที่สาธารณะทั่วไป ผลการประชุมจะต้องนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

4. การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นการประชุมที่มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ การประชุมและคณะกรรมการจัดการประชุมจะต้องมีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน ซึ่งอาจมาจากการร่วมกันกำหนดขึ้น ทั้งนี้ การประชุมไม่ควรจะเป็นทางการมากนัก และไม่เกี่ยวข้องกับนัยของกฎหมายที่จะต้องมีการชี้ขาดเหมือนการตัดสินใจทางกฎหมาย การจัดประชุมจึงอาจจัดในหลายวันและไม่จำเป็นต้องจัดเพียงครั้งเดียวหรือสถานที่เดียวตลอดไป

5. การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) คือ ให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้น ๆ ไม่สามารถดำเนินการให้เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ อาจดำเนินการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เลือกตัวแทนของตนเข้าไปนั่งในคณะกรรมการใดคณะหนึ่งที่มีอำนาจ

ตัดสินใจ รวมทั้งได้รับเลือกในฐานะที่เป็นตัวแทนขององค์กรที่ทำหน้าที่เป็นผู้แทนประชาชนในพื้นที่ซึ่งประชาชนจะมีบทบาท ซึ่งนำการตัดสินใจได้เพียงคนเดียว ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการพิเศษนั้น ๆ ว่าจะมีการวางน้ำหนักของประชาชนไว้เพียงใด

การใช้กลไกทางกฎหมาย คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนทางอ้อม เป็นลักษณะของการเรียกร้องและป้องกันสิทธิของตนเอง อันเนื่องมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่ตนเองคิดว่าควรจะได้รับ โดยในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ให้หลักการเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในหลายมาตรา ได้แก่ มาตราที่ 44 46 48 56 60 62 70 74 76 78 79 84 282 283 284 และ 290 เป็นต้น ซึ่งประชาชนสามารถใช้สิทธิของตนตามรัฐธรรมนูญทั้งในรูปของปัจเจกและในรูปขององค์กร ตามที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติขึ้นจากมาตราดังกล่าวข้างต้น

1.2.5 ระดับของการมีส่วนร่วม

การวิจัยครั้งนี้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนอยู่บนพื้นฐานของการกระจายอำนาจซึ่งเป็นกลไกหนึ่งของภาครัฐ การที่จะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมหรือเปิดโอกาสให้เพียงมีส่วนรับรู้เท่านั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับระดับของการกระจายอำนาจของภาครัฐเพราะเกี่ยวข้องกับอำนาจการตัดสินใจ ดังแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่ง อาร์นสไตท์ (Arnstein 1971 cited in Mitchell 1979) พัฒนาขึ้น แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นระดับ 3 ระดับ คือ

1. *ระดับไม่ใช่การมีส่วนร่วม (Non-participation)* การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เป็นเพียงการอยู่ภายใต้การสั่งการและเป็นผู้ได้รับการดูแลจากรัฐ

2. *ระดับของการแสดงภาพลักษณ์ภายนอก (Tokenism)* หรือระดับการมีส่วนร่วมแต่เพียงในนาม การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเป็นไปในลักษณะการรับแจ้งข่าวสารให้ทราบ การร่วมปรึกษาหารือและได้รับการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น แต่รัฐจะไม่สนใจรับฟังคำแนะนำ หรือยอมรับฟังแต่ไม่ถูกนำไปปฏิบัติ

3. *ระดับของอำนาจประชาชน (Citizen power)* การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปในลักษณะเข้าไปมีอำนาจต่อตรง หรือเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานั้น ๆ ทำให้ชุมชนมีอำนาจในการต่อรองเจรจาได้ และเป็นแบบการมอบอำนาจให้ชุมชนมีสิทธิมีเสียง เช่น หากจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจก็มีตัวแทนชุมชนในสัดส่วนที่มากกว่า และชุมชนมีอำนาจในการที่ เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องนั่นเอง เป็นต้น

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (อ้างใน คุสิต เวชกิจ 2535: 213-241) แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้อธิบายในการดำเนินการด้านป่าชุมชน จำแนกได้เป็น 7 ระดับ คือ

ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลยคือหน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนทั้งหมด

ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อยมาก คือ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งล่อใจหรือผลประโยชน์บางประการที่จะได้รับ โดยที่มิได้มีความเลื่อมใสต่อกิจกรรมนั้นเลย

ระดับ 3 มีส่วนร่วมน้อย คือ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูงโดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นให้เห็นดี และประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชนที่แท้จริง

ระดับ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง คือ ทางราชการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ ความต้องการของท้องถิ่นและสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่ แล้วนำไปกำหนดแผนงานเพื่อให้ประชาชนปฏิบัติตาม

ระดับ 5 มีส่วนร่วมค่อนข้างสูง คือ ทางราชการมีการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูง โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ รวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาคความประสงค์ของประชาชน แต่การตัดสินใจในการกำหนดแผนงานจริง ๆ ยังขึ้นอยู่กับอำนาจและหน้าที่ของราชการ

ระดับ 6 มีส่วนร่วมสูง คือ ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ประชาชนในการแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะการดำเนินการขึ้นอยู่กับมติตัดสินใจของประชาชน

ระดับ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ คือ ประชาชนท้องถิ่นจะร่วมกันดำเนินการด้วยตนเอง โดยตลอด นับตั้งแต่ต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงาน ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง จึงได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างดี ทางราชการอาจเข้ามามีส่วนบ้างในแง่ของการช่วยเหลือหรือสนับสนุนในสิ่งที่เกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น

1.3 การมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่ได้รับการยอมรับทั่วกันว่า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน เพราะในขณะร่างรัฐธรรมนูญ โดยกลุ่มสภาร่างรัฐธรรมนูญนั้น ได้จัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนทั่วทั้งประเทศ จุมพล หนีมพานิช (2548: 303) แสดงความเห็นไว้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นรัฐธรรมนูญแห่งการมีส่วนร่วม คือ มีการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ในรูปของการให้สิทธิกับประชาชนในการดำเนินการประชาพิจารณ์หรือเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองออกจากตำแหน่งหรือให้ประชาชนริเริ่มกฎหมายเข้าสู่สภาได้โดยตรง เป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวไม่เพียงแต่ให้ประชาชนใช้อำนาจผ่านตัวแทนเท่านั้น หากแต่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมทาง

การเมืองโดยตรงด้วย รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีการวางแนวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมเอาไว้ชัดเจนที่สุดเท่าที่ผ่านมา

1.3.1 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) กับการส่งเสริมการเมืองแนวใหม่ (จุมพล หนิมพานิช 2548: 304-308)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นอกจากจะให้ประชาชนใช้อำนาจผ่านตัวแทนแล้ว ยังมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของการเมืองแนวใหม่ นั่นคือ พยายามให้ประชาชนเป็นตัวแสดงหลักในรูปของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ดังปรากฏในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ มาตรา 76 บัญญัติว่า

“รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ”

ในแง่ดังกล่าว ทำให้มีการย้ายอำนาจการตัดสินใจมาสู่ภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากมีการปรับสัมพันธภาพทางอำนาจในแนวราบ มีการสร้างกลไกในการตัดสินใจนโยบายบางอย่าง ประชาชนสามารถเสนอปัญหาและสร้างประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ผ่านกลไกของรัฐธรรมนูญ เช่น องค์การอิสระ การอาศัยกลไกการเสนอกฎหมายโดยกระบวนการเข้าชื่อ 50,000 ชื่อ และคณะกรรมการรัฐสภาต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับนี้อีกหลายมาตราที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม ในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การรับรองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น ดังบัญญัติไว้ว่า “มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น...”

2. การรับรองเสรีภาพในการชุมนุม ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 44 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ...”

3. การรับรองเสรีภาพในการรวมกัน ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 45 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น...”

4. การรับรองเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 47 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมือง เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น

ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้..”

5. การรับรองสิทธิในการรับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะ ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

6. การรับรองสิทธิในการได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งสิทธิในการแสดงความคิดเห็นตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ”

7. การรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน...”

8. การรับรองสิทธิในการเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 61 บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร...”

9. การรับรองสิทธิในการฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐ ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 62 สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคลให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครอง...”

10. การกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 76 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ”

11. *รับรองสิทธิในการเสนอกฎหมาย* ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 170 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณากฎหมายตามที่กำหนดในหมวด ๓ และหมวด ๕ แห่งรัฐธรรมนูญนี้..”

12. *การเปิดโอกาสให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรี* ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 214 ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้...”

13. *การรับรองสิทธิในการถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น* ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 286 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาลงคะแนนเสียงเห็นว่าสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง...”

14. *การรับรองสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น* ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 287 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดมีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างข้อบัญญัติท้องถิ่นเสนอมาด้วย”

15. *การรับรองสิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 303* ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 304 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 307 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 303 ออกจากตำแหน่งได้...”

1.3.2 *รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ*
(จุมพล หนิมพานิช 2548: 305-308)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กำหนดให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพไว้ค่อนข้างชัดเจน ปรากฏรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การให้สิทธิอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 46 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน”

2. การรับรองสิทธิในการมีส่วนร่วมบำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 56 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตนย่อมได้รับความคุ้มครอง...”

3. การมีส่วนร่วมเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐธรรมนูญมีการกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังที่บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 79 รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวนบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล รวมทั้งมีส่วนร่วมในการส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดการมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน”

1.4 การเรียกร้องสิทธิ

ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร (2542: 64-65) กล่าวถึงขบวนการเรียกร้องสิทธิ ว่าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมซึ่งเริ่มมีตั้งแต่ต้นคริสต์ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา นักทฤษฎีเห็นว่าเป็นเพราะโลกและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน ตามปัญหาไม่ทัน แก่ปัญหาใหม่ ๆ ที่เผชิญอยู่ไม่ได้ ทำให้ประชาชนไม่ศรัทธาในระบบรัฐสภา จึงหาแนวทางสร้างแหล่งอำนาจใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ระบบ นั่นคือการหันกลับไปสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ประชาสังคม” (Civil Society) ด้วยการลงมือเคลื่อนไหวเรียกร้องด้วยตนเองมากกว่าเรียกร้องผ่านระบบตัวแทนต่าง ๆ

ในการเรียกร้องสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิในที่ดินทำกิน การศึกษาทางด้านสังคมวิทยา และมานุษยวิทยาได้สนใจไปที่สิทธิที่เกี่ยวกับทรัพย์สิน โดยเปลี่ยนให้หันมามองทรัพย์สินว่าเป็น

เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนแทนการมองเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพย์สิน ตามนัยดังกล่าว การมีทรัพย์สินก็คือการมีสิทธิ ซึ่งผู้อ้างสิทธิต้องสามารถบังคับให้เป็นไปตามสิทธิ เพื่อใช้ประโยชน์บางสิ่งบางอย่างได้ตามที่กำหนดไว้ใน 2 ทาง (อานันท์ กาญจนพันธุ์ 2544: 119-123) คือ

1. สิทธิตามหลักศีลธรรมของสังคม บางครั้งเรียกว่าสิทธิตามจารีตประเพณี มักจะรวมเอาการอ้างสิทธิในที่ดินไว้หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสิทธิในการถือครองที่ดินร่วมกันของชุมชน

2. สิทธิตามหลักกฎหมาย เป็นกฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ เช่น กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อาจขัดแย้งกับจารีตของท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น รัฐกำหนดความเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐแต่ชุมชนท้องถิ่นอ้างสิทธิการใช้ตามจารีตของท้องถิ่นของคนที่มีปฏิบัติสืบต่อกันมานานแล้ว โดยที่รัฐไม่ได้รับรองสิทธินั้น ซึ่งในปัจจุบันได้กลายเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในการจัดการทรัพยากรในหลายประเทศ เป็นต้น

นอกจากนี้ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544: 119-123) ได้แสดงให้เห็นว่า ปัญหา ระหว่างสิทธิตามกฎหมาย และสิทธิตามจารีต นำมาซึ่งการต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่รัฐพยายามขยายการครอบครองพื้นที่ไปในส่วนต่างๆ อย่างกว้างขวาง ในรูปของการประกาศให้พื้นที่นั้นเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรืออุทยานแห่งชาติ ทั้ง ๆ ที่ในพื้นที่เหล่านั้นมีชุมชนท้องถิ่นตั้งถิ่นฐานอยู่มานานแล้ว หรือกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ บนที่สูงมักถูกสังคมไทยกล่าวหาว่าเป็นคนทำลายป่า ค้ายาเสพติด และเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ แต่ในขณะเดียวกันสังคมไทยกลับตักตวงผลประโยชน์จากกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ในทุกรูปแบบ เช่น นำเอาวัฒนธรรมของพวกเขา มาหารายได้จากการท่องเที่ยว เป็นต้น ความรู้สึกแปลกแยกเช่นนี้ ผลักดันให้ชาวเขาจำเป็นต้องลุกขึ้นมาสร้างความเป็นตัวของตัวเองเพื่อให้เห็นว่า สังคมไทยมองพวกเขาผิดไปจากข้อเท็จจริง พวกเขาจึงเรียกร้องสิทธิในการตั้งถิ่นฐานและสิทธิในการร่วมจัดการป่า ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิชุมชนอย่างหนึ่ง ประกอบกับในปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้รับรองสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรด้วยแล้ว เท่ากับเปิดพื้นที่ในทางสังคมให้ชาวเขาได้แสดงสิทธิอย่างชอบธรรมมากขึ้น เพราะไม่ใช่เป็นการเรียกร้องสิทธิตามประเพณีเท่านั้น แต่ยังเป็นการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายสูงสุดของประเทศอีกด้วย

ตัวอย่างของการเรียกร้องสิทธิของชุมชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตภาคเหนือ นั้น มีข้อสังเกตว่า มาจากปัญหาความขัดแย้งทรัพยากรป่า และทรัพยากรน้ำ ระหว่างชุมชนกับรัฐ ปัญหาใหญ่ที่ทำให้มีการเดินขบวนประท้วงของชาวบ้าน คือปัญหาอุทยานทับที่ทำกิน ซึ่งได้มีการประกาศโดยกรมป่าไม้ที่จะอพยพชาวบ้านออกจากอุทยานแห่งชาติในภาคเหนือ 33 แห่ง มีการ

เดินขบวนประท้วงเพื่อคัดค้านการอพยพออกจากป่าอุทยานถึง 2 ครั้งใหญ่ เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2537 และ 27-30 เมษายน 2538 มีชาวบ้านจากอุทยาน 14 แห่ง รวมตัวกันราว 10,000 คน และได้ยื่นข้อเรียกร้องให้ยุติการอพยพชาวบ้านออกจากป่าอุทยาน และให้รัฐบาลออกพระราชบัญญัติป่าชุมชนเพื่อรับรองสิทธิชุมชนในการอยู่ร่วมกับป่า รวมทั้งในปี 2538 มีการเดินขบวนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรน้ำ จำนวน 20 ครั้ง เพื่อคัดค้านเกี่ยวกับการคุกคามที่บริเวณแม่น้ำปิง ปัญหาน้ำเน่าเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น (ประภาส ปิ่นตบแต่ง 2541: 47-48) จากรูปแบบการเรียกร้องสิทธิ นักทฤษฎีเห็นว่า โลกและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปมากแต่ระบบการเมืองที่ดำรงอยู่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทัน ตามปัญหาไม่ทัน แก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่เผชิญอยู่ไม่ได้จึงหันไปใช้ความรุนแรงเข้าจัดการกับปัญหา ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในรัฐ รัฐบาล ฝ่ายค้าน รัฐสภา ฯลฯ การสร้างแหล่งอำนาจใหม่ขึ้นมาจึงเป็นทางเลือกให้กับระบบ นั่นคือการหันกลับไปสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ให้เข้มแข็งขึ้นนั่นเอง (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร 2542 : 65)

1.5 ผลทางการเมือง

1.5.1 ความหมายของผลทางการเมือง

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ของรัฐ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาร่วมกับประชาชนในชุมชนนั้น นอกจากจะเป็นความสำเร็จหรือล้มเหลวของการแก้ไขปัญหานั้นแล้ว สิ่งที่ติดตามมาอีกประการหนึ่งคือ ผลทางการเมือง ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2541: 236-237) เห็นว่าการเรียกร้องสิทธิของกลุ่ม ต่าง ๆ ในอดีต โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลาง ก่อให้เกิดความสำเร็จหลายประการ แต่สิ่งที่ได้รับจากการเรียกร้องสิทธิทำให้เกิดช่องว่างหรือข้อต่อทางการเมืองระหว่างชาวบ้านกับรัฐ เพื่อให้ระบบการเมืองมีช่องทางที่เอื้อให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิ เป็นการสร้างช่องทางเพื่อการเข้าถึงระบบการเมือง จากความเห็นดังกล่าว ในการวิจัยครั้งนี้เห็นว่า การเรียกร้องสิทธิก่อให้เกิดผลทางการเมืองเกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเรียกร้องกับรัฐ

อย่างไรก็ตาม ปรัชญา เวสารัชช (2545: 287) อธิบายสรุปได้ว่า ผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้น มาจากการตัดสินใจทางการเมืองของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพราะการตัดสินใจทางการเมืองย่อมกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนกระทบต่อการอยู่รอดของสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ การตัดสินใจทางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือคงไว้ซึ่งสถาบัน กระบวนการ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางการเมือง ซึ่งส่งผลโดยตรงทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความกินดีอยู่ดีและการพัฒนาของประเทศ ผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจทางการเมืองนั้น โดยทั่วไปผู้ตัดสินใจใช้วิธีหลักสองประการในการคำนึงถึงผลได้ผลเสียของการตัดสินใจ คือ คำนึงถึงผลได้เป็นหลัก หรือคำนึงถึงผลเสียเป็นหลัก บางกรณีผู้ตัดสินใจอาจใช้วิธีทั้งสองวิธีมาผสมผสานเพื่อการตัดสินใจทางการเมือง นอกจากนี้ การตัดสินใจ

นอกจากจะกระทำได้ในระดับปัจเจกชนแล้วยังสามารถกระทำในฐานะผู้นำทางการเมือง หรือการตัดสินใจด้วยกลุ่มคน ก็ได้ ซึ่งในส่วนของ การตัดสินใจระดับปัจเจกนั้น ประชาชนแต่ละคนอาจตัดสินใจง่าย ๆว่าจะเข้าร่วมทางการเมืองหรือไม่ร่วม

1.5.2 การใช้แนวทางการตัดสินใจในทางการเมือง (ปรัชญา เวสารัชช์ 2545: 287)

1. ความสำคัญของการตัดสินใจทางการเมือง

การตัดสินใจทางการเมืองเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และเกิดขึ้นแทบทุกขั้นตอนของการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองมีความสำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจเช่นนี้ย่อมกระทบถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนกระทบการอยู่รอดของสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้การตัดสินใจทางการเมืองเป็นพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือคงไว้ซึ่งสถาบัน กระบวนการ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทางการเมือง ซึ่งส่งผลทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อความกินดีอยู่ดี และการพัฒนาของประเทศ

2. ข้อสมมติว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผล

2.1 ความชอบด้วยเหตุผล คือ การกระทำที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งได้อธิบายว่า ความชอบธรรมด้วยเหตุผลเป็นการทำให้ผลที่ออกมาดีมากที่สุด ในสถานะที่สิ่งที่น่าสนใจเข้าไปมีจำนวนหนึ่ง หรือถ้าต้องการให้ผลที่ออกมาเป็นจำนวนหนึ่ง ก็ทำให้สิ่งที่น่าสนใจเข้าไปมีน้อยที่สุด

ประเด็นที่ต้องพิจารณาในเรื่องความชอบด้วยเหตุผลก็คือ คนเราจะตัดสินใจโดยชอบด้วยเหตุผลหรือไม่ ในเมื่อไม่รู้ข้อมูลเพียงพอที่จะตัดสินใจ

2.2 องค์ประกอบว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผล ในกระบวนการตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผลนั้น มีองค์ประกอบ คือ

2.2.1 เป้าหมายหรือค่านิยม

2.2.2 ทางเลือกสู่เป้าหมาย

2.2.3 ผลของการเลือก

2.2.4 การตัดสินใจ

3. การคำนึงถึงผลได้ผลเสียในการตัดสินใจ

ในการตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผลแต่ละครั้ง ผู้ตัดสินใจจะใคร่ครวญทางเลือกต่าง ๆ และพิจารณาผลดีผลเสียของทางเลือกแต่ละทางเลือก โดยทั่วไปผู้ตัดสินใจใช้หลักสองประการในการคำนึงถึงผลได้ผลเสียของการตัดสินใจ คือ คำนึงถึงผลได้เป็นหลัก หรือ คำนึงถึงผลเสียเป็นหลัก หรือผู้ตัดสินใจอาจใช้ยุทธวิธีทั้งสองโดยผสมผสานก็ได้

4. การตัดสินใจลงคะแนนเสียง

การศึกษาเรื่องการตัดสินใจนั้นอาจทำได้หลายระดับ เช่น การศึกษาการตัดสินใจของประชาชนแต่ละคน การตัดสินใจของผู้นำทางการเมือง การตัดสินใจของกลุ่มคน เป็นต้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของประชาชนนั้น ประชาชนแต่ละคนอาจตัดสินใจง่าย ๆว่าจะเข้าร่วมทางการเมืองหรือไม่ร่วม ในประเทศประชาธิปไตย การเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนมักแสดงในรูปการลงคะแนนเสียง เกี่ยวกับเรื่องหนึ่งงานเขียนของแอนโรนิต คาวนส์ เป็นตัวอย่างอันดีของการนำวิธีการศึกษาทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยรูปแบบทางการเมือง และข้อสมมติว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์เป็นฐานในการศึกษาทางการเมือง

4.1 ข้อสมมติว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลและขอบเขตเงื่อนไขในการศึกษา

อาจกล่าวได้ว่า ความชอบด้วยเหตุผล เป็นเรื่องของกระบวนการปฏิบัติ คือ ผู้ตัดสินใจเลือกทางที่เหมาะสมที่สุดตามลักษณะ ค่านิยม หรือเป้าหมายของเขา โดยเลือกจากทางเลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุด ส่วนผลที่เกิดขึ้นจะเป็นไปอย่างไร หรือจะบรรลุเป้าหมายตามที่ผู้ตัดสินใจมุ่งหวังหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับว่าเขาได้เลือกหนทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายหรือค่านิยมของเขาโดยเลือกทางเลือกที่จัดลำดับไว้สูงสุดหรือไม่ ส่วนเมื่อตัดสินใจไปแล้ว ผลที่ออกมาจะเป็นอย่างไร มิใช่ตัวกำหนดความชอบด้วยเหตุผลในการตัดสินใจ จากข้อสมมติฐานเช่นนี้ นักทฤษฎีเชื่อว่าระยะยาว ผู้ที่ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลย่อมจะประสบผลสำเร็จมากกว่าผู้ตัดสินใจแบบไร้เหตุผล

4.2 การตัดสินใจลงคะแนนเสียงตามแนวทางของคาวนส์

ผู้ตัดสินใจลงคะแนนเสียงแต่ละคนปฏิบัติตนอย่างสมเหตุสมผลในการแสวงหาเป้าหมายทางการเมืองเฉพาะตน คือ คิคคำนวณ โดยยึดค่านิยมของตนเป็นหลัก เขาจะตัดสินใจว่าต้องการให้พรรคใดชนะ และพิจารณาผลงานของพรรคต่าง ๆ จากที่ผ่านมาในอดีต การที่บุคคลใดตัดสินใจเลือกพรรคใดก็โดยคาดหวังว่า ตนจะได้รับประโยชน์ หากพรรคนั้นได้เป็นรัฐบาล

การตัดสินใจลงคะแนนเสียงโดยชอบด้วยเหตุผลในสถานการณ์ที่มีพรรคการเมือง 2 พรรค ขึ้นกับการคาดคะเนของผู้ตัดสินใจลงคะแนนว่า ตนจะได้รับประโยชน์จากพรรคใดมากที่สุด ถ้าพรรคนั้นได้ขึ้นเป็นรัฐบาล

ผู้ตัดสินใจจะเลือกตัดสินใจในทำนองเดียวกันในสถานการณ์ที่มีหลายพรรคซึ่งคาวนส์ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนชอบ คุณจะมีทางชนะ เขาจะลงคะแนนเสียงให้พรรคนั้น
2. ถ้าพรรคที่ผู้ลงคะแนนชอบ ไม่มีโอกาสชนะเลย เขาจะลงคะแนนเสียงให้พรรคอื่นซึ่งคุณจะมีทางชนะ
3. ถ้าผู้ที่ลงคะแนนเป็นคนที่มุ่งอนาคต เขาอาจลงคะแนนให้พรรคที่เขาชอบ ถึงแม้จะไม่มีโอกาสชนะ ทั้งนี้เพื่อเปิดทางเลือกในการเลือกตั้งในอนาคตเอาไว้ (คือไม่ให้พรรคของตนแพ้จนต้องถอยจากวงการเมืองไปเลย)

1.5.3 ทฤษฎีทางเลือกของสังคม (สุชาดา ตั้งทางธรรม 2545 : 192-193)

1. การเลือกตั้งและการออกเสียงลงคะแนน

การตัดสินใจที่จะไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนนั้น จะขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบค่าใช้จ่าย และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเป็นหลัก เช่นเดียวกับการตัดสินใจดำเนินการในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้วก็อาจมีผู้ใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนบางคน ไม่ได้พิจารณาเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ดังเช่นที่กล่าวมา แต่จะคำนึงถึงความเป็นธรรมของสังคมเป็นหลัก เช่น อาจลงคะแนนสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่มีนโยบายชัดเจนในการแก้ปัญหาในเรื่องของระบบภาษีอากรให้เป็นธรรมมากขึ้น ถึงแม้ว่าตนเองอาจต้องรับภาระภาษีเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่บุคคลเช่นนี้จะมีจำนวนน้อยมาก

ประชาชนส่วนหนึ่ง อาจไม่ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เพราะได้รับข้อมูลไม่เพียงพอ และการตัดสินใจลงคะแนนให้กับพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง อาจเปลี่ยนแปลงไปได้หากได้รับทราบข้อมูล ข่าวสารมากขึ้น ในการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ประชาชนผู้ที่ไปใช้สิทธิแต่ละคนควรต้องได้รับทราบนโยบายของแต่ละพรรค รวมทั้งข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ อย่างถูกต้องและสามารถใช้วิจารณญาณของตนเองในการเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่ตนพอใจมากที่สุดหรือได้รับประโยชน์สูงสุดได้

โดยทั่วไปแล้วผู้ออกเสียงลงคะแนนแต่ละคน ก็จะพิจารณาตัดสินใจเลือกโดยเปรียบเทียบระหว่างประโยชน์ที่ตนจะได้รับ ซึ่งก็คือ สวัสดิการหรือสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่แต่ละพรรคการเมืองเสนอนโยบายว่าจะจัดหาให้หากได้รับเลือกตั้ง กับต้นทุนหรืออีกนัยหนึ่งภาระภาษี ที่แต่ละคนต้องจ่าย ประชาชนทั่วไปจะไม่สามารถพิจารณาตัดสินใจเลือกได้อย่างสมเหตุสมผลว่าควรลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครคนใดหรือพรรคการเมืองใด หากไม่ได้รับทราบข้อมูลทั้งหมดอย่างถูกต้องในเรื่องของต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินนโยบายของพรรคการเมือง แต่ละพรรค ดังได้กล่าวแล้วว่า ในความเป็นจริงเป็นการยากที่จะทราบข้อมูลต่าง ๆ

ดังกล่าว และผู้คนส่วนใหญ่ก็ไม่มีเวลาไปเสาะหาโดยละเอียด เนื่องจากต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเหล่านี้มีมากกว่าผลประโยชน์ที่แต่ละคนคาดว่าจะได้รับ เมื่อมีการออกเสียงเลือกตั้งจะมีเพียงไม่กี่คนที่จะยอมเสียเวลาในการเสาะหาข้อมูลอย่างละเอียด

1.5.4 ตัวแบบทฤษฎีเกมและตัวแบบทฤษฎีระบบ

1) ตัวแบบทฤษฎีเกม (จุมพล หนิมพานิช 2527 :603)

ทฤษฎีเกมเป็นการศึกษาการตัดสินใจที่มีเหตุผล ในสถานการณ์ที่ผู้มีส่วนในการตัดสินใจแค่สองคน (สองกลุ่ม สองฝ่าย) หรือมากกว่านั้น มีทางเลือกที่จะทำการตัดสินใจ และผลของการตัดสินใจขึ้นอยู่กับทางเลือกของแต่ละฝ่ายจะเลือก ทฤษฎีนี้ได้นำมาใช้ในการนำนโยบายในกรณีที่ไม่มีทางเลือกที่ดีที่สุด ที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะเลือกได้อย่างอิสระ และในกรณีที่ผลของการตัดสินใจที่ดีที่สุดของฝ่ายหนึ่งขึ้นอยู่กับตัดสินใจของอีกฝ่ายหนึ่ง

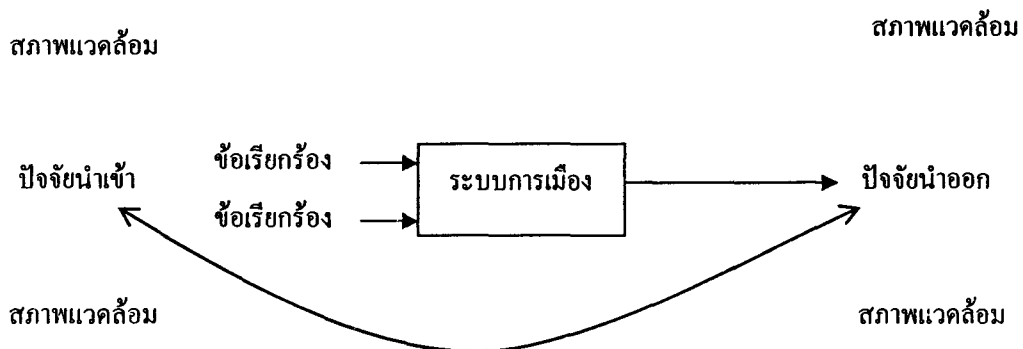
ทฤษฎีเกมเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน แต่สำหรับนักสังคมศาสตร์อื่น ๆ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีเกมเป็นเครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์ที่คิดว่า จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับการกำหนดนโยบายสาธารณะของบรรดากลไกรัฐ ทั้งนี้เพราะเงื่อนไขของทฤษฎีประการที่หนึ่ง ก็คือ ไม่ค่อยเหมาะสมกับชีวิตจริง ประการที่สอง ผู้กำหนดนโยบายมีโอกาสรู้ผลตอบแทนในทางเลือกนโยบายน้อย ประการที่สาม การกำหนดนโยบายที่มีเหตุผลดังกล่าวมาในตัวแบบเหตุผลเผชิญปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเกมก็ได้ให้วิธีคิดเกี่ยวกับการเลือกนโยบายในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งไว้ค่อนข้างชัดเจน ดังนั้นประโยชน์ของทฤษฎีเกมก็คือ สามารถช่วยในการวิเคราะห์นโยบายปัจจุบันคือการเสนอแนะประเด็นคำถามบางประเด็น และการเสนอแนวคิดบางแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย ในกรณีที่สถานการณ์ที่กำหนดนโยบายอยู่ในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งกัน

2) ตัวแบบทฤษฎีระบบ

(1) ข้อเสนอแนะ ตัวแบบนี้เสนอแนะว่านโยบายสาธารณะจะเกิดขึ้นจากการตอบสนองของการมีระบบการเมืองที่มีต่อสภาพแวดล้อม กล่าวคือ ระบบการเมืองทุกระบบไม่ว่าจะมีโครงสร้างหรือกระบวนการเช่นใด ต้องมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติ หน้าที่ดังกล่าวได้แก่การจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม โดยมีอำนาจบังคับให้มีการปฏิบัติตาม การจัดสรรแบ่งปันดังกล่าวจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการเรียกร้องและการสนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าเกิดขึ้นกับระบบโดยทั่วไป เมื่อระบบได้รับปัจจัยนำเข้าก็จะแปรรูปให้เป็นปัจจัยนำออกหรือนโยบาย ปัจจัยนำเข้านี้ประกอบไปด้วยข้อเรียกร้องและการสนับสนุนที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากภายในระบบการเมือง อันได้แก่ ระบบวัฒนธรรม โครงสร้างของสังคม ระบบเศรษฐกิจ ประชากร และระบบอื่น ๆ การสนับสนุน หมายถึง ความเชื่อมั่น ความรัก ความศรัทธาที่บุคคลมีต่อระบบการเมือง อาจจะมีการ

ทำกันอย่างเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยก็ได้ โดยทั่วไปเมื่อบุคคลสนับสนุนต่อระบบการเมือง พวกเขาจะเชื่อฟังกฎหมาย ยินยอมชำระภาษี ปฏิบัติตามนโยบาย ฯลฯ

เมื่อระบบการเมืองแปรรูปปัจจัยนำเข้าให้อยู่ในรูปของนโยบายหรือปัจจัยนำออก โดยทั่วไปนโยบายหรือปัจจัยนำออกมักก่อให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของระบบและต่อสภาพแวดล้อมทั้งในด้านที่เพิ่มหรือลดความสมดุลให้กับการปฏิบัติหน้าที่ของระบบ ผลกระทบนี้จะถูกส่งกลับเข้าไปในระบบการเมือง โดยผ่านกระบวนการย้อนกลับในรูปของปัจจัยนำเข้าสู่ระบบการเมืองอีก ลักษณะเช่นนี้เป็นวงจรตลอดเวลา (จุมพล หนิมพานิช 2527: 605) ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 ตัวแบบทฤษฎีระบบของ David Easton (เป็นตัวแทนทางการเมือง)

ที่มา: Walter Williams (1975) "Implementation Analysis and Assessment" *Policy Analysis* 1,3

(2) องค์การในฐานะระบบการเมือง

อีสตัน ได้เสนอความคิดในระบบการเมืองว่า ระบบการเมือง คือ ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ ที่เกิดขึ้นผ่านค่านิยมต่าง ๆ ที่ได้รับการจัดสรร โดยผู้มีอำนาจไปสู่สังคม โดยส่วนรวม ด้วยเหตุนี้ระบบจะถูกแยกจากระบบอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อม (จุมพล หนิมพานิช 2527 : 600) ซึ่งสภาพแวดล้อมดังกล่าวอาจแบ่งได้ ดังนี้

1. ระบบภายในสังคม (Intrasociatal) จะรวมถึงกลุ่มของพฤติกรรมทัศนคติและความคิด เช่น เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โครงสร้างสังคมและบุคลิกภาพ เป็นต้น ซึ่งส่วนนี้ก็คือส่วนประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ของสังคม
2. ระบบสังคมภายนอก (Extrasociatal) เป็นระบบที่รวมเอาระบบต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกสังคม โดยที่ระบบดังกล่าวก็คือ องค์ประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ของสังคม

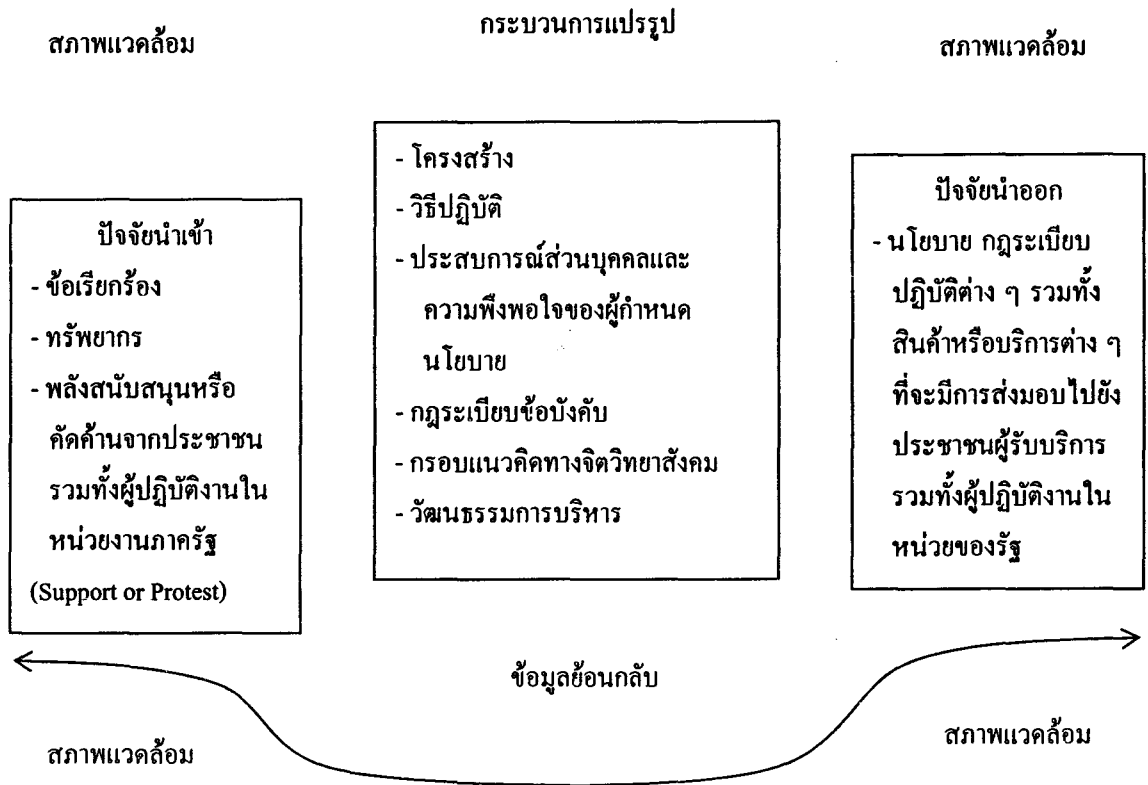
นานาชาติเป็นระบบที่มีขนาดใหญ่ (Suprasystem) ที่สังคมหนึ่งเป็นส่วนประกอบ เช่น ระบบวัฒนธรรม นานาชาติ เป็นต้น

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐประศาสนศาสตร์กับแนวทางระบบ

ในการที่จะพิจารณาว่าสภาพแวดล้อมทางการเมืองมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการในรูปแบบใดนั้น เราจำเป็นต้องตรวจสอบที่กระบวนการของนโยบายตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดก็คือ การพิจารณาในแนวทางระบบ

แนวทางหนึ่งในการตรวจสอบนโยบายสาธารณะก็คือ การพิจารณาถึงผลที่เกิดขึ้นหรือปัจจัยนำออกของระบบการเมือง ซึ่งในกลุ่มนี้จะมีกลุ่มพลังต่าง ๆ เข้ามา มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อกำหนดว่า ใครจะได้รับสิ่งใด เมื่อใด ที่ไหน และอย่างไร และพบว่า นโยบายสาธารณะ (ค่านิยม หรือจุดหมายที่พึงปรารถนา) จะถูกจัดทำขึ้นจากโครงสร้างทางการเมืองของสังคม โดยที่โครงสร้างทางการเมืองและนโยบายสาธารณะก็จะถูกกำหนดมาจากข้อเรียกร้องและพลังสนับสนุนซึ่งถือเป็นปัจจัยนำเข้าจากสภาพแวดล้อม และในขณะเดียวกัน ข้อเรียกร้องและพลังสนับสนุนดังกล่าวก็อาจได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างทางการเมือง โดยนโยบายสาธารณะที่ได้รับการกำหนดขึ้นมาด้วยเช่นกัน (กุสุมาลย์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2527 : 681)

Ira Sharkansky ได้ให้คำจำกัดความในเรื่อง กระบวนการนโยบายนั้นจะรวมขั้นตอนต่อไปนี้เป็น การก่อตัวของนโยบาย การยอมรับนโยบาย และการปฏิบัติตามโครงการของรัฐบาล ดังปรากฏตัวแบบระบบของ Ira Sharkansky ซึ่งตัวแบบของเขาได้รับอิทธิพลจากตัวแบบระบบของ David Easton ดังรายละเอียดในภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 ตัวแบบระบบของ Ira Sharkansky (เป็นตัวแทนทางการบริหาร)

ที่มา : Ira Sharkansky (1970) *Policy Analysis in Political Science*. Chicago : Markham .

_____ . (1978) *Public Administration*. II. n.p. : Rand McNally.

ในกระบวนการดังกล่าวผู้ปฏิบัติงานในภาครัฐจะต้องเกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบายนั้น เช่น ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานอื่น ๆ ประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และในบางครั้งจะรวมผู้แทนจากรัฐบาลต่างประเทศด้วย กระบวนการนโยบายจะรวมแนวคิด ทรัพยากร เครื่องกระตุ้น และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อผู้มีส่วนร่วมทั้งหลายด้วยเช่นกัน

ในทางปฏิบัติ กระบวนการนโยบายจะมีลักษณะพลวัตมาก และมีโอกาสได้รับผลกระทบจากฝ่ายตรงข้ามได้เช่นกัน ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนในการกำหนดนโยบายจึงต้องพยายามเสริมสร้างนโยบายให้เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะทำได้ในสภาพการณ์ต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ดี

ผู้ปฏิบัติจะต้องประสบกับปัญหาทางด้านอารมณ์และความรู้สึก รวมทั้งข้อจำกัดทางด้านข้อมูล ข่าวสาร ฉะนั้นผู้กำหนดนโยบายต้องทำการตัดสินใจด้วย “การคาดการณ์อย่างดีที่สุด”

Ira Sharkansky ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเด็นต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจคือ

1. สภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นการบริหารและได้รับผลผลิตจากการบริหาร

2. ปัจจัยนำเข้าซึ่งนำตัวกระตุ้นจากสภาพแวดล้อมเข้าสู่การบริหาร

3. ปัจจัยนำออกซึ่งนำผลจากการบริหารเข้าสู่สภาพแวดล้อม

4. กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงซึ่งทำการแปรรูปปัจจัยนำเข้าให้เป็นปัจจัยนำออก

เป็นปัจจัยนำออก

5. ข่าวสารย้อนกลับซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อม และส่งผ่านปัจจัยนำออกกลับเข้าสู่กระบวนการแปรรูปอีกครั้งในรูปของปัจจัยนำเข้า

ประเด็นต่าง ๆ ทั้งหมดนี้จะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จุมพล หนิมพานิช (2546: 2-14) อธิบายไว้ดังนี้

1. *สภาพแวดล้อม (Environment)* ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีปฏิบัติทั้งหลายของรัฐบาลที่มีต่อปัจจัยนำเข้า กระบวนการแปรรูป และผลผลิตหรือปัจจัยนำออก

2. *ปัจจัยนำเข้า (Input)* ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าที่จะถูกส่งไปยังกระบวนการแปรรูป (Conversion Process) ได้แก่ การเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบาย ทรัพยากร การสนับสนุนรวมทั้งการคัดค้านการดำเนินการของผู้กำหนดนโยบาย

3. *กระบวนการแปรรูป (Conversion Process)* หมายถึง โครงสร้างที่เป็นทางการเมืองของหน่วยงานภาครัฐทั้งหลาย วิธีการตัดสินใจ วัฒนธรรมการบริหาร กฎระเบียบ ข้อบังคับ และวิถีปฏิบัติ เป็นต้น ที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการแปรรูปปัจจัยนำเข้าให้เป็นนโยบาย

4. *ปัจจัยนำออก หรือผลผลิต หรือนโยบาย (Outputs)* หมายถึง การตัดสินใจทั้งหลายภายในขอบเขตอำนาจของผู้กำหนดนโยบาย รวมทั้งสินค้าและบริการ กฎระเบียบต่าง ๆ รวมทั้งกิจการที่เสริมสร้างที่เป็นสัญลักษณ์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้อง

5. *ผลของการให้บริการ (Service Performance)* หมายถึง ผลทั้งหลายที่เกิดจากปฏิกิริยาตอบโต้ระหว่างปัจจัยนำเข้าซึ่งเป็นผลผลิตหรือนโยบาย และอิทธิพล

ของสภาพแวดล้อม ผลของการให้บริการวัดได้จากการเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่ระบบผลิตออกมา ผลกระทบ (Impact or Effects) ของสิ่งนั้น รวมทั้งประโยชน์จริง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม

6. ผลสะท้อนกลับหรือข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่จะแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยนำเข้าที่มีต่อข้อเรียกร้อง ทรัพยากร การสนับสนุน หรือการคัดค้านที่ระบบการบริหารรับเข้ามา เช่น กฎระเบียบที่มีอยู่สามารถส่งผลกระทบต่อกรไหลเข้า (Flow) ของทรัพยากรเข้าสู่หน่วยงาน การบริหาร การให้บริการสาธารณะ และนโยบายในด้านกฎหมายมีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนและก่อให้เกิดการเรียกร้อง เป็นต้น

ในกรณีของประเทศไทย ในปัจจุบันที่กลุ่มเริ่มมีลักษณะหลากหลาย มีความตื่นตัวทางการเมือง นโยบายสาธารณะบางนโยบายเกิดขึ้นมาจากการตอบสนองของระบบการเมืองที่มีต่อสภาพแวดล้อม

ระบบบริหารจะมีเสถียรภาพได้ หากผู้ทำการตัดสินใจสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ข้อเรียกร้องและสามารถจัดสรรทรัพยากรที่ครบสมบูรณ์ สำหรับผู้บริหารเอง เสถียรภาพ คือ จุดมุ่งหมายที่เข้าใจยากมากที่สุด ผู้มีส่วนร่วมจำนวนมากมองว่าเสถียรภาพมีอาจเกิดขึ้นได้ และไม่เป็นที่พึงปรารถนาด้วย หากเขาต้องการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงในหน่วยงาน และสภาพรอบข้างมากกว่า สำหรับบางคนนั้นการแสวงหาเสถียรภาพนั้นจะถูกจำกัดโดยสภาพแวดล้อม ทำให้จุดมุ่งหมายเกิดการเบี่ยงเบนและคลุมเครือ และทำให้การจัดสรรทรัพยากรและพลังสนับสนุนต้องเปลี่ยนแปลงไป

2. ความเป็นมาของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

2.1 ประวัติที่ดินทำกินของจังหวัดเชียงใหม่

นครเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต วัชระ สิริรูปประมา (2536: 10-20) อธิบายให้เห็นว่า นครเชียงใหม่ในอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นศูนย์กลางทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จึงปรากฏเป็นนามดั้งเดิมของนครเชียงใหม่ คือ “นพบุรีศรีนครพิงค์” ที่ได้แสดงให้เห็นว่าแม่น้ำปิงมีความสำคัญเมืองแห่งนี้ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อชุมชนเมื่อได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา ความสำคัญของแม่น้ำปิงนั้น เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกและตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน ทำเลที่ตั้งเมืองบนฝั่งแม่น้ำปิงจึงเอื้ออำนวยต่อการขยายตัวของชุมชนที่สามารถพัฒนาให้รุ่งเรืองจากการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่รอบข้าง ระบบเศรษฐกิจของเชียงใหม่ในอดีตเป็นผลผลิตจากการเกษตรกรรม หัตถกรรมและอุตสาหกรรม และผลผลิตจากธรรมชาติ เช่น ของป่า ดังนั้น เชียงใหม่ในสมัยก่อนพระเจ้ากาวิละ จึงมีการขยายที่ดิน

ทำกินควบคู่ไปกับการเพิ่มจำนวนไพร่ ที่มาจากการกวาดต้อนผู้คนให้มารวมตัวกันเพื่อช่วยกันทำการเกษตรและกิจการอื่น ๆ ทั้งการเมืองและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเจ้านายและขุนนาง ได้อาศัยการดำรงชีวิตจากส่วนที่ไพร่ในสังกัดของตนส่งเข้ามาจากบริเวณปริมณฑลข้างเคียง หรือมิฉะนั้นก็จะเป็นการบริโภคผลผลิตจากที่นาที่ตนถือครองและให้ไพร่หรือข้าของตนเองเป็นผู้ผลิตผลผลิตทางการเกษตรบนผืนดินนั้น ส่วนผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ โดยนิพนธ์ ทรัพย์ากรเหล่านี้ล้วนเป็นสมบัติของอาณาจักรและของพระมหากษัตริย์ การเก็บผลประโยชน์จากสิ่งของดังกล่าวจึงต้องได้รับอนุญาตจากรัฐบาลที่มีระบุนุไว้ในกฎหมายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์จากป่ามีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของล้านนาอย่างมาก ทั้งในประโยชน์ใช้สอยเพื่อการบริโภคและเพื่อเป็นสินค้าส่งออก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเชียงใหม่จะถูกเป็นเมืองขึ้นของพม่าในปี พ.ศ. 2306 ทำให้เมืองเชียงใหม่ว่างจากผู้คนเนื่องจากถูกกวาดต้อนในฐานะเชลยศึก ทำให้ความเสื่อมถอยกิจการทางเศรษฐกิจที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดินทำกินยุติไประยะหนึ่ง แต่เมื่อเชียงใหม่กลับฟื้นคืนมาเป็นเอกราชจากพม่า กิจการนั้นก็กลับฟื้นคืนมาอีกครั้งหนึ่ง

กล่าวคือ เมื่อสภาพสังคมของเมืองเชียงใหม่ในยุคที่พระเจ้ากาวิละทรงปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2339 เป็นต้นมา ปลายอ้อ ทองสวัสดิ์ (2536: 25-44) อธิบายให้เห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับที่ดินทำกินในช่วงนี้ว่า สังคมเชียงใหม่ยังคงประกอบไปด้วยคน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เป็นมูลนายและกลุ่มที่ไม่ใช่มูลนาย ซึ่งได้แก่ กลุ่มเจ้าเมือง ญาติวงศ์ ขุนนางลำดับชั้นต่าง ๆ ไปจนถึงแคว้น และแก่งบ้าน และกลุ่มไพร่หรือสามัญชนทั่วไป พระสงฆ์ กลุ่มคนที่มีฐานะสังคมต่ำสุดคือ ทาส ไพร่ ทุกคนต้องมีมูลนายสังกัดอยู่ และถูกเกณฑ์แรงงานตามที่นายจะสั่งให้ทำ ในช่วงนั้นพ่อค้าคนจีนได้มีการขออนุญาตทำกิจการป่าไม้จากเจ้าหลวงหรือเจ้าผู้ครองนครเมืองต่าง ๆ ในล้านนา รายได้จากค่าเปิดป่าและค่าตอไม้ เป็นแหล่งรายได้สำคัญของเจ้าผู้ครองนคร เพราะป่าไม้เป็นสมบัติของเจ้าครองนครที่ตกทอดสืบต่อถึงลูกหลาน พอเชียงใหม่ก้าวเข้าสู่ช่วงที่ประเทศตะวันตกพากันแข่งขันแสวงหาและยึดครองอาณานิคมในทวีปเอเชีย เชียงใหม่ก็ไม่รอดพ้นจากความสนใจของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศส เมื่ออังกฤษได้เข้ามายึดครองแคว้นยะไข่และตะนาวศรีของพม่า ในปี พ.ศ. 2367 บริษัทอังกฤษจึงเริ่มเข้ามาขอสัมปทานป่าไม้สักกับเจ้าผู้ครองนคร และในทศวรรษ 2430 บริษัทอังกฤษเข้ามาดำเนินกิจการป่าไม้ในล้านนาอย่างจริงจังและสามารถควบคุมไม้ในล้านนาได้ทั้งหมด เนื่องจากได้เปรียบด้านเงินทุน บริษัทเหล่านี้จะดำเนินการตัดและชักลากไม้เองในบางที่ และให้ลูกจ้างรับเหมาทำแทนในบางท้องที่

จนต่อมา เชียงใหม่ได้ผนวกเข้ากับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2417 ล้านนาถูกเปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลพายัพ ในช่วงนี้รัฐบาลไทยยังปล่อยให้เจ้านายฝ่ายเหนือจัดการเก็บรายได้จากการสัมปทานป่าไม้ในมณฑลพายัพทั้งหมด ต่อมารัฐบาลไทยจึงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงการให้

สัมปทานและจัดสรรรายได้จากกิจการป่าไม้ และส่งขุนนางขึ้นมาเจรจากับเจ้านายฝ่ายเหนือ ขอโอนอำนาจการครอบครองถือสิทธิ์ในป่าไม้ให้เป็นสมบัติของแผ่นดิน การเจรจาเริ่มต้นจากเมืองเล็กไปหาเมืองใหญ่ คือ ที่เมืองแพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ ในการดำเนินกิจการป่าไม้ของรัฐบาลไทยทำให้การจัดการป่าไม้ รวมทั้งสิทธิในที่ดินทำกินต่าง ๆ ลดน้อยลง แต่การบุกเบิกพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ดินทำกินของประชาชนยังคงดำเนินต่อไป โดยเฉพาะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 คือในช่วงทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา เกิดความต้องการข้าวในตลาดโลก ทำให้การค้าพืชผลในเชียงใหม่ขยายตัว ในภาคเกษตรจึงต้องการพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น การบุกเบิกที่นาและเพาะปลูกด้วยการขุดเหมืองส่งน้ำเข้าไปในพื้นที่ใหม่จึงเกิดขึ้น วิธีนี้ผู้ริเริ่มขุดเหมืองฝายจะได้ครอบครองที่ดินผืนใหญ่ ส่วนชาวนาที่ร่วมลงแรงงานก็จะมีส่วนแบ่งนาใหม่ตามแต่จะตกลงกัน กลุ่มที่ได้ขุดเหมืองฝายเพื่อบุกเบิกที่นาจึงเป็นกลุ่มเจ้านายฝ่ายเหนือ ข้าราชการระดับสูง และพ่อค้าเงินบางส่วน เช่น กรณีการครอบครองที่นาผืนใหญ่ด้วยการขุดเหมืองฝาย คือ กรณีเจ้าแก้วนารัฐ และเจ้าราชภาทินัย ที่ริเริ่มขุดเหมืองฝายในเขตอำเภอจอมทอง เมื่อปี พ.ศ. 2466 เมืองแห่งนี้ยาว 16 กิโลเมตร ใช้เวลาสร้าง 7 ปี มีชาวนาร่วมลงแรงกว่า 350 ครอบครัว เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว ชาวนาได้รับแบ่งครอบครัวละ 5 ไร่ ที่เหลือแบ่งให้หัวหน้าเมืองฝายหรือแก่ฝาย ผู้ร่วมแก่ฝาย คนละ 30 ไร่ และ 10 ไร่ ตามลำดับ ส่วนเจ้าแก้วนารัฐเองได้ที่นา รวม 300 ไร่ เป็นต้น

2.2 การจัดตั้งอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

เดิมป่าดอยสุเทพได้มีพระราชกฤษฎีกาประกาศกำหนดให้เป็นป่าหวงห้าม ตามพระราชบัญญัติหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ.2479 โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาตอนที่ 28 เล่มที่ 66 วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2492

ต่อมาเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2502 คณะรัฐมนตรีมีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการจัดพื้นที่ป่าดอยสุเทพ-ปุย และป่าอื่น ๆ ในท้องที่จังหวัดต่าง ๆ รวม 14 ป่า เป็นอุทยานแห่งชาติ ในขณะที่ดำเนินการตามมติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2507) กำหนดให้ป่าแม่ริมในท้องที่ตำบลชีเหล็ก ตำบลสันโป่ง ตำบลห้วยทราย ตำบลสะลวง ตำบลแม่แรม และตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ออกตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีพื้นที่ประมาณ 226.50 ตารางกิโลเมตรหรือ 141,562 ไร่ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 81 ตอนที่ 124 วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2507 และกฎกระทรวงฉบับที่ 25 (พ.ศ. 2507) กำหนดให้ป่าดอยสุเทพ ในท้องที่ตำบลโป่งแยง ตำบลคอนแก้ว ตำบลแม่แรม และตำบลแม่สา อำเภอแม่ริม ตำบลช้างเผือก ตำบลสุเทพ และตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลบ้านปง ตำบลหนองควาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นป่าสงวนแห่งชาติ มีพื้นที่ประมาณ 108,375 ไร่ โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 81 ตอนที่

121 วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2507 และคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2510 กำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าคอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติพิเศษ

ต่อมาใน พ.ศ. 2512 ในการจัดโครงการเร่งรัดจัดที่ดินให้ราษฎรที่ไม่มีที่ทำกินและบุกรุกเข้าไปทำกินในพื้นที่หวงห้ามของกระทรวงมหาดไทย ปรากฏว่ามีประชาชนยื่นคำร้องรวม 417 ราย โดย 140 ราย เป็นราษฎรที่อาศัยอยู่ก่อนกำหนดให้ป่าคอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ ส่วนอีก 277 ราย เป็นผู้บุกรุกเข้าไปหลังประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ คณะอนุกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติขณะนั้นได้มีมติในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2516 ให้ผู้บุกรุกที่อยู่อาศัยอยู่ก่อนและหลังกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด แต่ก็ขัดกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2510 และในปี 2516 กรมป่าไม้ได้มีคำสั่งที่ 930/2516 ลงวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2516 ให้นายปัญญา บุญสมบุรณ์ ไปดำเนินการสำรวจป่าคอยสุเทพ - ปุย เพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติผลการสำรวจพื้นที่ดังกล่าวมีความเหมาะสมกำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ ต่อมากรมป่าไม้ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ในคราวประชุมครั้งที่ 7/2517 เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2517 มีมติเห็นชอบในหลักการให้กำหนดเป็นอุทยานแห่งชาติ แต่ยังคงสภาพเป็นป่าสงวนแห่งชาติพิเศษอยู่ตามเดิม และให้ดำเนินการสำรวจรังวัดแนวเขตอุทยานแห่งชาติต่อไป แต่ก็ในช่วงเดียวกันกับการดำเนินการขับไล่ผู้บุกรุกออกจากเขตป่าสงวน กระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ผันผวนทางการเมือง ได้มีคำสั่งของนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2518 ให้ผู้บุกรุกอยู่อาศัยทำกินต่อไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยมิให้ขยายพื้นที่ ให้เจ้าหน้าที่ปล่อยราษฎรที่บุกรุกและถูกจับกุมขณะนั้นเสีย ด้วยคำสั่งดังกล่าวทำให้ราษฎรที่บุกรุกอาศัยทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าคอยสุเทพเกิดความไม่เกรงกลัวกฎหมายต่างพากันตื่นตัวขยายพื้นที่บุกรุกป่ากันมากขึ้น แต่การดำเนินการเพื่อจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติก็ยังคงดำเนินต่อไป

ต่อมาคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ จึงได้มีมติให้กำหนดพื้นที่ที่เป็นป่าธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยกันพื้นที่ของราษฎรออกไป และมีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดิน ป่าคอยสุเทพในท้องที่ ตำบลโป่งแยง ตำบลแม่แรม ตำบลแม่สา ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม ตำบลแม่ปิง ตำบลหนองคาย อำเภอหางดง ตำบลช้างเผือก ตำบลสุเทพ และตำบลแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2524 ครอบคลุมพื้นที่ 100,662.50 ไร่ นับเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งที่ 7 ของภาคเหนือ และแห่งที่ 24 ของประเทศ

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2525 ได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายขอบเขตแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย ครอบคลุมบริเวณน้ำตกแม่สา น้ำตกตาดหมอก-วังฮาง น้ำตกตาดหมอกฟ้า และพื้นที่ป่าต้นน้ำ ถ้ำธาร โดยรอบของน้ำตกทั้งสามแห่งในพื้นที่ ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง และ ตำบลแม่แรม ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อที่ 62,500 ไร่ รวมเนื้อที่ทั้งสิ้น 163,162.50

ไร่ หรือประมาณ 262.50 ตารางกิโลเมตร ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 57 เมื่อ 15 มิถุนายน 2524 และเล่มที่ 99 ตอนที่ 137 เมื่อ 26 มิถุนายน 2525 การประกาศจัดตั้งป่าดอยสุเทพเป็นอุทยานแห่งชาตินั้นมีเหตุผลว่า นที่ดังกล่าวมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร อีกทั้งมีธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง จึงสมควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพไป เพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน เพื่อการศึกษาค้นคว้า และเพื่ออำนวยความสะดวกอื่นแก่รัฐและประชาชน

การถูกประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ทำให้พื้นที่ป่าในเขตอุทยานได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับด้วยกัน คือ

1. พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504
2. พระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสมบัติสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478
3. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 คือ ห้ามทำไม้หวงห้าม เกือบของป่าหวงห้ามแปรรูปไม้โดยไม้ได้รับอนุญาต รวมทั้งห้ามแผ้วถางป่า
4. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535
5. พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535
6. ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดบริเวณหวงห้ามตามมาตรา 9(2) แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน คือ ห้ามมิให้มีการทำลายหรือทำให้เสื่อมสภาพที่ดิน ที่หิน ที่กรวด หรือที่ทรายในบริเวณที่เขาหรือภูเขาและปริมณฑลรอบที่เขาหรือภูเขา 40 เมตร หรือบริเวณแม่น้ำ ลำคลอง หรือที่ดินของรัฐอื่น ๆ ซึ่งมีได้มีบุคคลใดมีสิทธิครอบครองเฉพาะบริเวณที่เป็นหิน หรือกรวดที่ทราย
7. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2475

2.3 สถานที่ตั้ง

ตำแหน่งที่ตั้งตามแผนที่ 1:50,000 พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ตั้งอยู่ระหว่างเส้นลองติจูดที่ 18 องศา 43 ลิปดาเหนือถึง 18 องศา 58 ลิปดาเหนือ และเส้นละติจูดที่ 98 องศา 48 ลิปดาตะวันออก

2.4 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนของเทือกเขาผีปันน้ำตอนบน โดยมีความสูงต่ำสุด 350 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางและมีจุดสูงสุด ณ บริเวณคอยปุยที่ 1,685 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มียอดเขาที่สำคัญ คอยสุเทพ คอยปุย และคอยบวกห้า ความลาดชันของพื้นที่ส่วนมากทางทิศตะวันตกและลาดต่ำลงมาทางทิศตะวันออก ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่มียอดเขาจึงเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของแม่น้ำปิง ได้แก่ ห้วยแก้ว ห้วยช่างเคี่ยน และห้วยแม่เหียะ ห้วยตึงเฒ่า เป็นต้น และเนื่องจากพื้นที่ป่าเป็นยอดเขาสูง อากาศจึงเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 16 องศาเซลเซียส ฤดูหนาวอากาศหนาวจัด ในฤดูฝนอากาศเย็นและชื้น ฝนตกมากที่สุดในเดือนสิงหาคมและกันยายน ในเดือนกุมภาพันธ์อากาศปลอดโปร่ง ท้องฟ้าแจ่มใส ทำให้มองเห็น ภูมิประเทศโดยรอบได้ชัดเจน

2.5 พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่าของอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย ประกอบด้วยสภาพป่า 5 ประเภทดังนี้ (ศุภมิตร เอกวรรณัง 2536: 42-44)

1. ป่าดงดิบชื้น (*Evergreen Rainforest*) พบมากบริเวณริมลำห้วยต่าง ๆ ที่มีความชื้นสูงตั้งแต่ระดับความสูงประมาณ 600 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป จำนวนพืชมีมากมายหลายชนิด

2. ป่าดงดิบเขา (*Hill Evergreen Forest*) เป็นป่าที่พบมากที่สุดในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย โดยพบในบริเวณที่มีความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางขึ้นไป สภาพป่าคล้ายกับป่าดงดิบชื้น แต่มีอิทธิพลของลมเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือบริเวณที่มีลมจัดไม้จะแคระแกรน และมีเรือนยอดเพียง 2 ชั้นเท่านั้น ตามลำต้นมีไม้อื่นมาเกาะเจริญอยู่ เช่น ไผ่คนเฒ่า กกล้วยไม้ และไม้ดอกอื่น ๆ เป็นต้น

3. ป่าสนเขา (*Mountain Pine Forest*) มีกระจุกกระจายอยู่เป็นหย่อม ๆ ในบริเวณความสูงตั้งแต่ 700 เมตรขึ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณยอดคอยและสันเขา สนที่พบมีทั้งสนสองใบและสนสามใบแต่ส่วนมากเป็นสนสามใบ นอกจากนั้นในป่าสนยังมีไม้จำพวก *Fagaceae* ขึ้นปะปนอยู่ด้วยเสมอ

4. ป่าเต็งรัง ป่าแดงหรือป่าแพะ (*Dry Dipterocarp Forest*) พบอยู่ทั่วไปบริเวณความสูงต่ำกว่า 800 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลางลงมา เรือนยอดไม้มี 3 ชั้น ความสูงของไม้ชั้นเรือนยอดประมาณ 20 – 25 เมตร ในบริเวณที่มีดินเลวหรือดินลูกรัง จะมีเรือนยอดเพียง 2 ชั้น และไม้ชั้นเรือนยอดจะมีความสูงไม่เกิน 15 เมตร มักเรียกป่าประเภทนี้ว่า ป่าเหียง พืชพื้นล่างประกอบไปด้วยหญ้าและวัชพืชต่าง ๆ พันธุ์ไม้ที่มีมากในป่าชนิดนี้ได้แก่ ไม้ประเภทยาง และ

ไม้ประเภทมะเดื่อ และก่อ พืชเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นไม้ผลัดใบระหว่างเดือนมกราคม ไปจนถึง กลางเดือนเมษายนจะทิ้งใบหมด และจะมีไฟป่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีพของสังคมพืชใน ป่าชนิดนี้ นอกจากนั้นตามไม้ใหญ่จะมีพืชอื่นเกาะอาศัยอยู่โดยไม่เจาะรากเข้าไปในลำต้น พืชจำพวกนี้ ได้แก่ กระเช้าสีดา และกล้วยไม้ต่าง ๆ

5. *ป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest)* มักอยู่ในบริเวณที่มีความชื้นอยู่บ้าง เล็กน้อย ตามที่ราบเชิงเขาหรือบริเวณที่มีระดับความสูงต่ำกว่าป่าเต็งรังลงมา เรือนยอดของป่าชนิดนี้ มี 3 ชั้น ความสูงของไม้เรือนยอดประมาณ 30 – 35 เมตร เรือนยอดมักอยู่ชิดกัน ยกเว้นในฤดูแล้ง ป่าชนิดนี้เป็นบริเวณเชื่อมกันระหว่างป่า 2 ประเภท คือ ป่าดิบชื้น และป่าผลัดใบในป่าเบญจพรรณ นี้ยังแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ป่าเบญจพรรณที่มีไม้สักและที่ไม่มีไม้สัก โดยป่าที่มีไม้สักมักขึ้นอยู่ บริเวณเชิงเขาหรือใกล้ลำห้วย ไม้ที่สำคัญในป่าชนิดนี้ได้แก่ ไม้สัก ไม้แดง ไม้ประดู่ โดยมีไม้ไผ่ขึ้น ผสมอยู่หลายชนิดและทั่วไป

สัตว์ป่าส่วนใหญ่ถูกรบกวนจากชาวเขาและชาวไทยในบริเวณใกล้เคียง ที่พบเห็น บ่อย ๆ ได้แก่ กิ้ง กวาง ลิง ค่าง และนกนานาชนิดกว่า 200 ชนิด เช่น พวงเหยี่ยว ไก่ป่า ไก่ฟ้า นกขมิ้น นกหัวขวาน นกแก้ว และนกพญาไฟ เป็นต้น

2.6 การถือครองที่ดินของประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

การได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายของพื้นที่บริเวณอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ถูกแบ่งออกเป็น 3 ช่วงที่สำคัญ ตามสาระของกฎหมายหรือระเบียบต่าง ๆ ของราชการที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (ศุภมิตร เอกวรรณัง 2536: 79-90)

1. ช่วงป่าดอยสุเทพ-ปุย เป็นเขตหวงห้าม (พ.ศ. 2492 – 2506)

ในปี 2492 มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้ที่ดินในตำบลช้างเผือก ตำบลสุเทพ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง และตำบลหนองควาย ตำบลบ้านโป่ง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นเขตหวงห้ามที่ดินเพื่อประโยชน์ในราชการแห่งกรมป่าไม้ โดยอาศัยมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 ซึ่งพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินบริเวณป่าดอยสุเทพ-ปุย พ.ศ. 2492 ได้ระบุให้ที่ดินใน 7 ตำบล 3 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ดังที่กล่าวมา เป็นเขตหวงห้ามและให้อธิบดีกรมป่าไม้ เป็นเจ้าหน้าที่ผู้ให้อำนาจการหวงห้าม นอกจากนั้นในพระราชกฤษฎีกาดังกล่าวยังห้ามมิให้ผู้ใด เข้าหักร้าง ปลูกสร้างหรือจัดทำด้วยประการใด ๆ ในที่ดินหวงห้ามนั้น ป่าไม้ในบริเวณป่าดอยสุเทพ-ปุยได้รับการใช้ประโยชน์จากกรมป่าไม้เท่านั้น ซึ่งในช่วงนั้นกรมป่าไม้ได้มีการจัดตั้งสถานีวิจัยภาคเหนือขึ้นในปี พ.ศ. 2489 การถือครองที่ดินพบว่า ภายหลังจากได้ประกาศเขตหวงห้าม

ที่ดินบริเวณป่าดอยสุเทพ-ปุย เป็นเวลา 10 ปี ได้มีการตั้งหมู่บ้านดอยปุยตำบลสุเทพ ในพื้นที่เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้ขยายตัวเป็นกลุ่มบ้านขนาดใหญ่ในระยะต่อมา

2. ช่วงที่ป่าดอยสุเทพ-ปุย เป็นป่าสงวนแห่งชาติ (พ.ศ. 2507 – 2523)

มีการประกาศเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2507 และกฎกระทรวงฉบับที่ 25 พ.ศ. 2507 ออกตามมาตรา 5 และ 6 แห่งพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ตามประกาศกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 และฉบับที่ 25 นั้น ระบุไว้ว่า เนื่องจากป่าแห่งนี้มีพรรณไม้ชนิดดี มีค่าเป็นจำนวนมาก เช่น ไม้สัก ไม้แดง ไม้ตะแบก ไม้เหียง ไม้เต็ง และไม้รัง จึงจำเป็นต้องรักษาป่าไม้อันเป็นทรัพยากรธรรมชาติไว้เพื่อเป็นประโยชน์ทางอ้อมอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งจะเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้นกว่าที่จะใช้เป็นพื้นที่แห่งนี้เพื่อกิจการอื่น จึงสมควรสงวนป่าแห่งนี้ไว้เพื่อประโยชน์แห่งรัฐและประชาชน

3. ช่วงที่ป่าดอยสุเทพ-ปุย เป็นอุทยานแห่งชาติ (พ.ศ. 2524 – ปัจจุบัน)

กรมป่าไม้ (ชื่อในขณะนั้น) ได้ประกาศให้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 25 พ.ศ. 2507 ทั้งหมดเป็นเขตอุทยานแห่งชาติตามพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าดอยสุเทพ ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2524 โดยให้เหตุผลของการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ว่า เนื่องจากป่าดอยสุเทพ-ปุย ในท้องที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและมีค่า กับมีธรรมชาติสวยงามหลายแห่ง สมควรกำหนดให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพธรรมชาตินั้น คงอยู่เช่นเดิมมิให้ถูกทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสภาพไป เพื่อประโยชน์ในการพักผ่อนหย่อนใจของประชาชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าและเพื่ออำนวยความสะดวกอื่นแก่รัฐบาลและประชาชน

2.7 ลักษณะของการถือครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ทำการสำรวจลักษณะของการถือครองที่ดินของประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย พบว่า ใน พ.ศ. 2509 คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดตั้งสถานีวิจัยและศูนย์ฝึกอบรมการเกษตรแม่เหียะ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ การจัดตั้งหน่วยงานนี้ได้มีการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอใกล้เคียงและประชาชนที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างชั่วคราวตลอดจนเจ้าหน้าที่และลูกจ้างประจำของหน่วยงานราชการบางคนได้เข้าถือครองที่ดินปลูกสร้างบ้านสำหรับเป็นที่อยู่อาศัยและปลูกพืชผักสวนครัว สวนผลไม้ในพื้นที่บางส่วนของหน่วยงานราชการได้ขอใช้พื้นที่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ต่อมาเมื่อมีผู้อพยพย้ายถิ่นเข้ามามากขึ้นภายหลังจากการสูญเสียที่ดินในการเวนคืนเพื่อขยายสนามบินและการสร้างคลองชลประทานส่งน้ำในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง จึงได้มีการซื้อขายเปลี่ยนมือในที่ดิน

ถือครอง ในบางกรณีได้มีการแบ่งขายที่ดินบางส่วนเพื่อนำเงินซ่อมแซมบ้านและปลูกสร้างบ้านให้กับลูกหลาน แบ่งปันให้เครือญาติ ทำให้ในปัจจุบัน สภาพการใช้ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุยไม่ได้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 จากการศึกษารูปแบบที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย โดยการใช้ภาพถ่ายทางอากาศใน พ.ศ. 2528 และการศึกษาในภาคสนาม พ.ศ. 2535 พบว่า พื้นที่ร้อยละ 73.5 เป็นป่าไม้ ร้อยละ 6.8 เป็นพื้นที่เกษตรถาวร ร้อยละ 3.2 เป็นพื้นที่เกษตรแบบไร่เลื่อนลอย ร้อยละ 12.8 เป็นป่าเสื่อมโทรม ร้อยละ 0.4 เป็นที่อยู่อาศัย และร้อยละ 3.3 เป็นพื้นที่ของหน่วยงานราชการและหน่วยงานต่าง ๆ

นอกจากนี้ใน พ.ศ. 2537 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สั่งการให้รายงานรายละเอียดข้อมูลการถือครองในเขตอุทยานแห่งชาติ ดังนั้นอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการสำรวจข้อมูลชุมชนและพื้นที่ถือครองในเขตอุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย ผลการสำรวจพบว่า

2.7.1 การถือครองพื้นที่ มีประชาชนถือครองพื้นที่ดิน กรณีอาศัยและทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ ในเขตอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

1) *บริเวณอยู่ใจกลางป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ* แถบอำเภอเมือง รวม 327 ครัวเรือน 2,189 คน เนื้อที่ 1,729-1-59 ไร่ อำเภอหางดง จำนวน 77 ครัวเรือน จำนวน 271 คน เนื้อที่ 516-2-45 ไร่ อำเภอแม่แตง จำนวน 60 ครัวเรือน จำนวน 248 คน เนื้อที่ 474-0-0 ไร่

2) *บริเวณรอยตะเข็บในเขตอุทยานแห่งชาติ* แถบอำเภอเมือง รวม 486 ครัวเรือน จำนวน 1,855 คน เนื้อที่ 581-3-50 ไร่ อำเภอหางดง รวม 88 ครัวเรือน จำนวน 423 คน เนื้อที่ 115-0-55 ไร่ อำเภอแม่ริม จำนวน 215 ครัวเรือน จำนวน 1,833 คน เนื้อที่ 3,931-0-0 ไร่ และอำเภอแม่แตง จำนวน 21 ครัวเรือน จำนวน 116 คน เนื้อที่ 107-3-30 ไร่

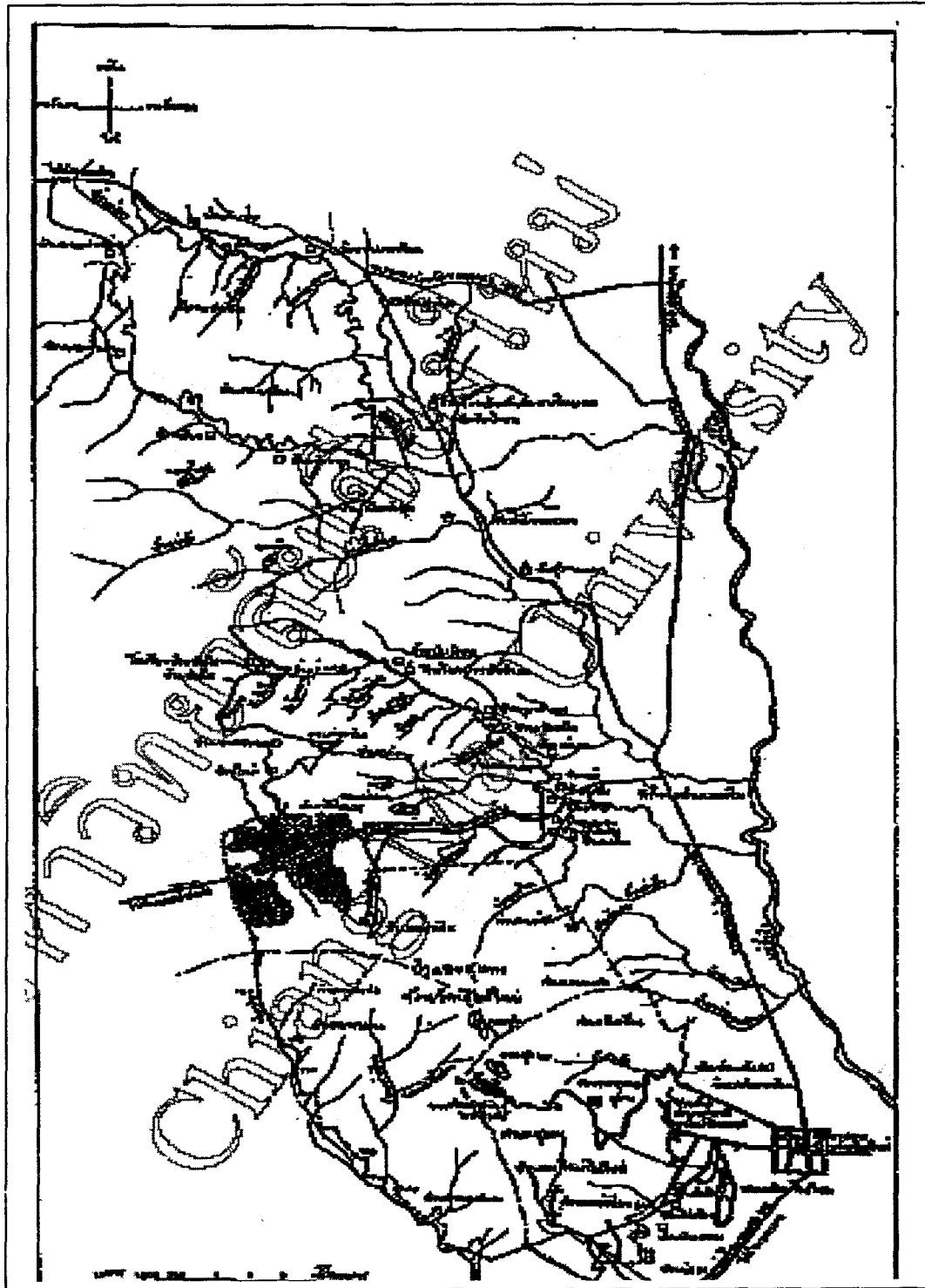
2.7.2 การเข้าทำกินของประชาชน ประชาชนอาศัยอยู่นอกเขตแต่เข้ามาทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ ในเขตอำเภอต่าง ๆ ซึ่งเป็นบริเวณตะเข็บในเขตอุทยานแห่งชาติ แถบอำเภอหางดง รวม 161 ครัวเรือน จำนวน 637 คน เนื้อที่ 261-0-84 ไร่ อำเภอแม่ริม จำนวน 212 ครัวเรือน จำนวน 1,161 คน เนื้อที่ 1,771-2-77 ไร่ และอำเภอแม่แตง จำนวน 309 ครัวเรือน จำนวน 1,235 คน เนื้อที่ 2,775-0-45 ไร่

การสำรวจคราวเดียวกันใน พ.ศ. 2537 อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกเขตอุทยานแห่งชาติไว้ 2 ประการ คือ

1) *พื้นที่ถูกบุกรุกบริเวณรอยตะเข็บ* เห็นควรพิจารณาให้เข้าพร้อมทำสัญญาเช่า ห้ามซื้อขาย เปลี่ยนมือ ห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างที่ขัดต่อธรรมชาติ ทัศนียภาพ โดยมีการ

รังวัดเขตเช่า เขตกันชนที่แน่นอน หากกรณีดังกล่าวมีปัญหาขัดกับระเบียบกฎหมายก็เห็นควรเพิกถอนเป็นป่าสงวนแห่งชาติ และควบคุมให้เป็นไปตามความเห็นข้างต้น

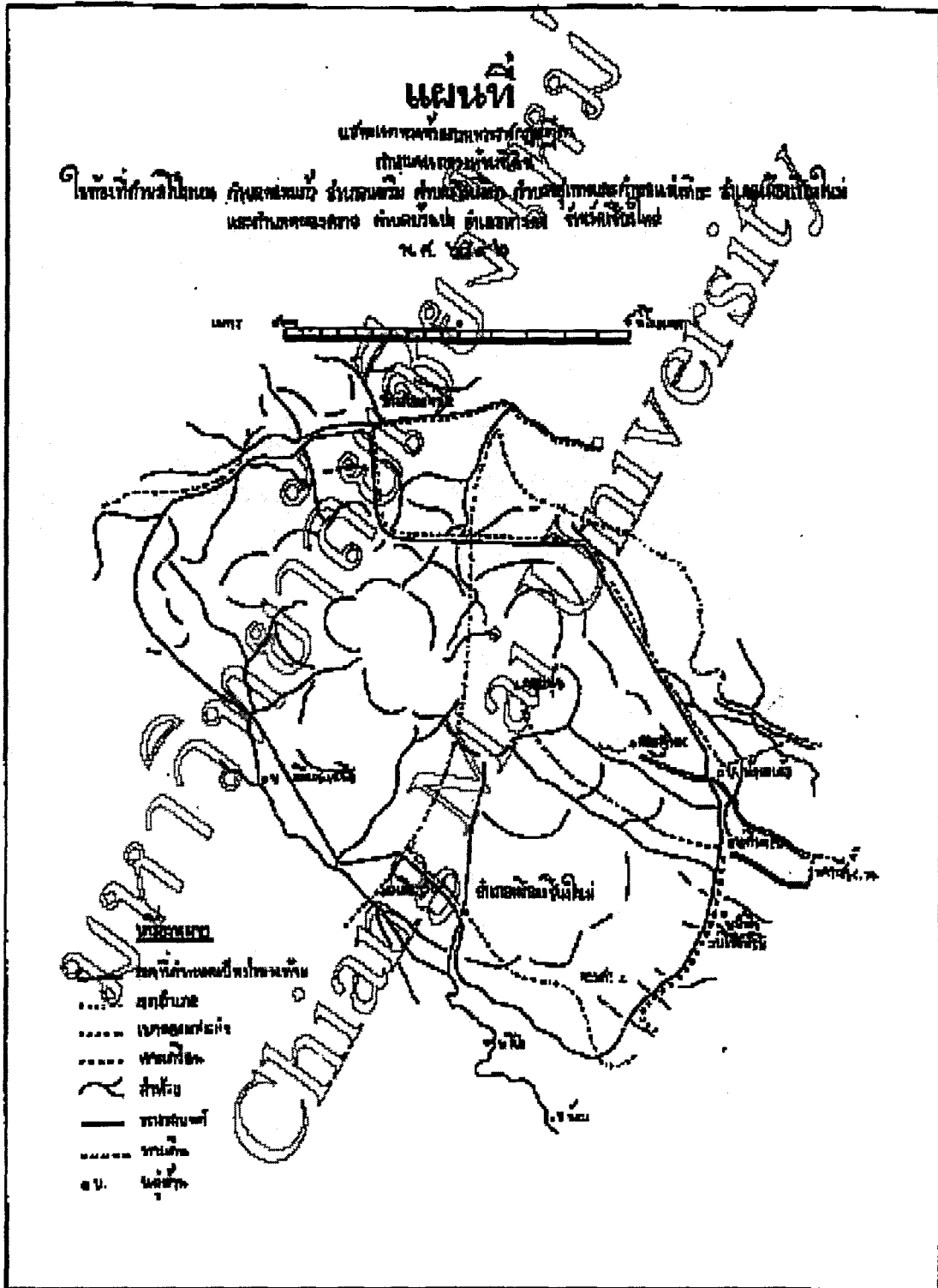
2) พื้นที่ที่ถูกรุกบริเวณใจกลางป่า เห็นควรให้อพยพออก เนื่องจากพื้นที่ถูกรุกบริเวณใจกลางป่า ส่วนมากเป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่งให้น้ำต่อพื้นที่ตอนล่าง มักเป็นพื้นที่ตอนบนที่มีความลาดชันมาก ดินมีสมรรถนะการพังทลายสูง เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำที่ควรจะต้องสงวนรักษาไว้ให้เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะ ซึ่งไม่สามารถที่จะใช้มาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ถูกต้อง ซึ่งอาจจะเกิดอุทกภัยได้ต่อไปในภายหน้า

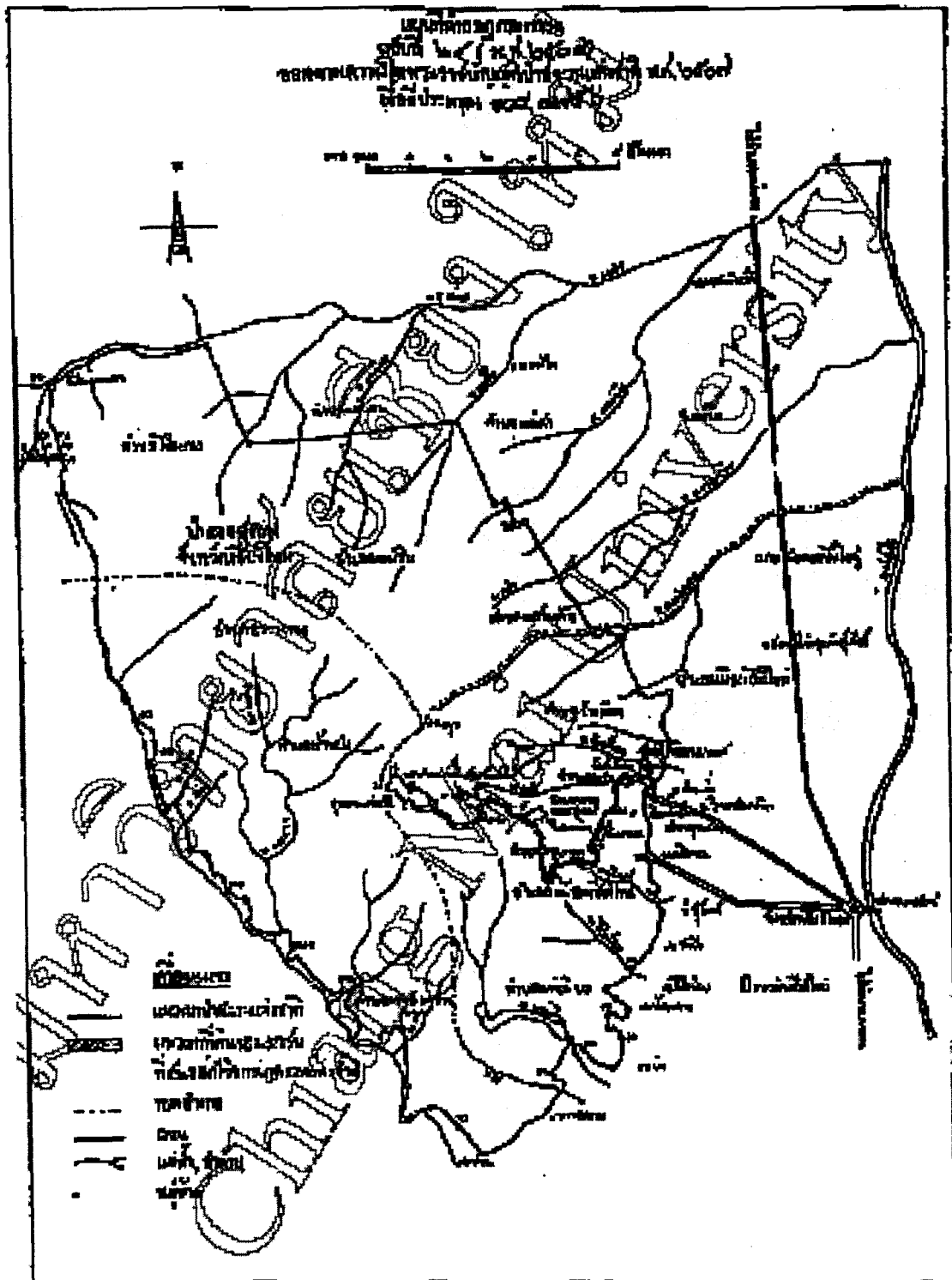
ภาพที่ 2.5 เขตหวงห้ามที่ดินตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2492

ที่มา : “เขตหวงห้ามที่ดินตามพระราชกฤษฎีกา พ.ศ. 2492” (2492,17 พฤษภาคม)

ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 66 ตอนที่ 28

ภาพที่ 2.6 เขตป่าสงวนแห่งชาติคอยสุเทพ ตามกฎกระทรวง
ที่มา : “เขตป่าสงวนแห่งชาติคอยสุเทพ ตามกฎกระทรวง” (2507,13 ธันวาคม)
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 81 ตอนที่ 121

ภาพที่ 2.7 แนวเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย
ที่มา : “แนวเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย” (2524,14 เมษายน)
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 96 ตอนที่ 57

3. ปัญหาและการแก้ไขปัญหาคือที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย

นับตั้งแต่ก่อนการประกาศเป็นเขตหวงห้ามที่ดินในบริเวณป่าคอยสุเทพ จนกระทั่งการประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ ปรากฏว่าพื้นที่อุทยานแห่งนี้ มีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินอยู่ตลอดเวลา แต่ก็มีใช่เป็นปัญหาในพื้นที่อุทยานนี้แห่งเดียว อุทยานแห่งชาติอื่น ๆ ก็ปรากฏปัญหาที่ดินทำกินเหมือนกัน ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาคือที่ดินทำกินจึงออกมาในลักษณะครอบคลุมทุกพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ในรายละเอียดส่วนนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการสรุปปัญหาและการแก้ไขปัญหาคือที่ดินทำกินเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย เท่านั้น

3.1 ปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย

การใช้ที่ดินทำกินและการเปลี่ยนแปลงในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย นับตั้งแต่การกำหนดพื้นที่ป่าบริเวณป่าคอยสุเทพเป็นเขตหวงห้ามที่ดินใน พ.ศ. 2492 เขตหวงห้ามที่ดินคือการกำหนดพื้นที่หวงห้ามที่ดินที่รกร้างว่างเปล่า ห้ามไม่ให้เข้าหักร้าง ปลูกสร้าง หรือจัดทำด้วยประการใด ๆ ในที่ดินนั้น และต่อมารัฐบาลได้ประกาศให้ป่าคอยสุเทพ-ปุย เป็นป่าสงวนแห่งชาติใน พ.ศ. 2507 ในขณะที่เดียวกันในช่วงนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาความมั่นคงและปัญหาการปลูกฝิ่น รัฐบาลจึงมีนโยบายให้ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อยู่ในบริเวณต่าง ๆ ให้มีการตั้งถิ่นฐานถาวรและส่งเสริมให้ชาวเขาปลูกพืชทดแทนฝิ่น ดังนั้น ปัญหาการใช้ที่ดินทำกินในขณะนั้นจึงผูกกับเงื่อนไขทางการเมืองและนโยบายการจัดพื้นที่อนุรักษ์ในแต่ละพื้นที่ที่อาจแตกต่างกันไป

ใน พ.ศ. 2492 พื้นที่ป่าคอยสุเทพ ได้รับการประกาศให้เห็นเขตหวงห้ามที่ดินเพื่อประโยชน์ในราชการของกรมป่าไม้ ทางกรมป่าไม้ได้ใช้พื้นที่นี้ในการจัดตั้งสถานีวนกรรมภาคเหนือเพื่อทดลองทางวิชาการเกี่ยวกับพันธุ์ไม้บนที่สูง และห้ามไม่ให้มีการเข้าไปหักร้าง ปลูกสร้าง หรือจัดทำด้วยประการใด ๆ ในพื้นที่

ต่อมาใน พ.ศ. 2507 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดให้ป่าคอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่ก็มีราษฎรในหลายพื้นที่ได้ยื่นคำร้องอ้างสิทธิหรือได้ทำประโยชน์อยู่ภายในเขตป่าคอยสุเทพอยู่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นี้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ การเรียกร้องสิทธิก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นี้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้ใน พ.ศ. 2540 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าคอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ (พิเศษ) โดยกำหนดหลักการเพิ่มเติมเป็นกรณีพิเศษ แตกต่างจากป่าสงวนแห่งชาติธรรมดาทั่วไปอีก 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ห้ามมิให้อนุญาตให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าคอยสุเทพ ยกเว้นผู้ที่อาศัยเดิม ให้อยู่ต่อไปจนชั่วชีวิตของผู้นั้นเท่านั้น สำหรับผู้ที่ได้ปลูกพืชผลอาศัยอยู่เดิม ก็ผ่อนผันให้อยู่ต่อไปจนชั่วชีวิต ทั้งนี้ให้มีเงื่อนไขประกอบการอนุญาตให้รักรุก

สำหรับผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการใด ๆ เพื่อรับประโยชน์จากป่าสงวนแห่งชาติ ก็ให้ประกอบกิจการนั้นต่อไปจนกว่าหมดอายุใบอนุญาต ประการที่สอง เพื่อการรักษาต้นน้ำลำธาร ปุชนิยสถาน และพระราชฐาน ตลอดจนธรรมชาติและทิวทัศน์ที่สวยงาม ให้กำหนดหลักการไว้เป็นกรณีพิเศษว่า บริเวณตอนใดกำหนดมิให้มีสิ่งปลูกสร้างหรือ โครงการใดให้เป็นการแน่นอนไว้ด้วย (ศุภมิตร เอกวรรณัง, 2537)

การที่ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ก่อนวันที่กฎกระทรวงกำหนดให้พื้นที่นี้เป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่ไม่ได้ไปยื่นคำร้องอ้างสิทธิในพื้นที่เนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ

ประการแรก ในช่วงนั้นการเดินทางระหว่างหมู่บ้านกับพื้นที่เมืองเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะหมู่บ้านในเขตป่าตั้งอยู่บนที่สูง ยังไม่มีการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ ยังไม่มีการสร้างถนนหนทาง ทำให้เดินทางไปมายังหมู่บ้านกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องไม่สะดวก

ประการที่สอง การไม่ได้รับการศึกษาถ้าหากเป็นชาวเขา ชาวเขาส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ภาษาไทยทำให้ไม่สามารถอ้างสิทธิการใช้ประโยชน์ในพื้นที่

การประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ในปี 2524 ตามพระราชกฤษฎีกาซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 98 ตอนที่ 57 วันที่ 14 เมษายน 2524 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินหลาย ๆ รูปแบบ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบริบททางด้านการเมือง ในช่วงนี้ ได้แก่ นโยบายการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และนโยบายทางด้านป่าไม้

แม้ว่าอุทยานแห่งชาติได้พยายามป้องกันไม่ให้เกิดการบุกรุกป่าไม้เพื่อใช้เป็นที่ทำกินหรือที่อยู่อาศัยของประชาชนจากภายนอกเข้ามาบุกรุกอยู่เสมอ โดยมีปัจจัยภายใน คือ นโยบายการใช้พื้นที่ป่าของรัฐบาล และปัจจัยภายนอก คือสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทำให้ประชาชนต้องการแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า

ในช่วง 2527 - 2534 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าให้เป็นพื้นที่ทำการเกษตร การเพิ่มขึ้นของบ้านเรือนในช่วงนี้ก็เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในแหล่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะมีอัตราการเพิ่มค่อนข้างสูงกว่าพื้นที่บริเวณอื่น ๆ การเคลื่อนย้ายมาจากกลุ่มคนนอกพื้นที่และชาวเขาเผ่าอื่น ๆ มาร่วมสมทบกับญาติพี่น้องที่อยู่ในพื้นที่ก่อนหน้านั้น

ประเด็นนี้ กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ เคยสรุปถึงปัญหาการบุกรุกป่าเพื่อใช้เป็นที่ดินทำกินพอสรุปได้ว่า หลังจากรัฐได้ประกาศพื้นที่ป่าทับพื้นที่ของประชาชนแล้ว รัฐได้ออกนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ มาปฏิบัติต่อกันที่อาศัยอยู่ในเขตป่า เช่น การอพยพออกจากเขตป่า

อนุรักษ์ หากอพยพไม่ได้ก็ให้จำกัดการพัฒนา และให้มีการจับกุมและดำเนินคดีกับราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตป่าต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่าเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภาคเหนือที่มีลักษณะภูมิศาสตร์เป็นภูเขา สลับซับซ้อนและประกอบไปด้วยพื้นที่ป่าเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ มาตรการหรือ นโยบายต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่รัฐปฏิบัติได้นำไปสู่วิกฤติปัญหาความขัดแย้งระหว่าง ประชาชนกับประชาชน ประชาชนกับเจ้าหน้าที่รัฐในวงกว้างเป็นอย่างมาก ในขณะเดียวกัน จะเห็นว่าพื้นที่ป่ากลับลดลงเรื่อย ๆ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงนโยบายที่ล้มเหลวของรัฐ ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปัญหา

3.2 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย นับตั้งแต่การประกาศเป็นเขตหวงห้ามที่ดินเป็นต้นมา พอสรุปได้ดังนี้

ในปี พ.ศ. 2512 มีการจัดโครงการเร่งรัดจัดที่ดินให้ราษฎรที่ไม่มีที่ทำกินและบุกรุกเข้าไปทำกินในพื้นที่หวงห้ามของกระทรวงมหาดไทย ผู้ที่อยู่อาศัยในป่าดอยสุเทพได้ยื่นคำร้องขอให้ทางรัฐบาลจัดสรรที่ดินทำกินให้ แต่คณะอนุกรรมการที่ดินแห่งชาติขณะนั้นได้มีมติเมื่อวันที่ 9 มกราคม 2516 ให้ผู้บุกรุกที่อาศัยอยู่ทั้งก่อนและหลังกำหนดให้เป็นป่าสงวนแห่งชาติออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติทั้งหมด ซึ่งขัดกับมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2510 ที่กำหนดให้ป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยสุเทพเป็นป่าสงวนแห่งชาติ (พิเศษ) ที่กำหนดหลักการเพิ่มเติมที่แตกต่างจากป่าสงวนแห่งชาติทั่วไปอีกสองประการ ที่สำคัญคือ ห้ามไม่ให้บุคคลเข้าอยู่อาศัยหรือทำประโยชน์ใด ๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยสุเทพ ยกเว้นประการหนึ่ง ผู้อาศัยอยู่เดิม ให้อยู่ต่อไปจนชั่วชีวิตของผู้นั้นเท่านั้น และประการที่สอง ผู้ที่ได้ปลูกพืชผลอาศัยอยู่เดิมก็ผ่อนผันให้อยู่ต่อไปจนชั่วชีวิต

ในปี พ.ศ. 2518 ขณะนั้นได้เกิดความผันผวนทางการเมือง จนได้มีคำสั่งของนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2518 ให้ผู้บุกรุกอยู่อาศัยทำกินต่อไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้โดยมิให้ขยายพื้นที่ และให้เจ้าหน้าที่ปล่อยราษฎรที่บุกรุกและถูกจับกุมในขณะนั้นเสีย ด้วยคำสั่งดังกล่าวทำให้ราษฎรที่บุกรุกอาศัยทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าดอยสุเทพเกิดความไม่เกรงกลัวกฎหมาย ต่างพากันคืนตัวขยายพื้นที่กันมากขึ้น เจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเรียบร้อย เพราะเป็นช่วงเวลาที่กระแสความเคลื่อนไหวของประชาชนมีน้ำหนักมากกว่ากฎหมาย

มีงานวิจัยพบว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2527 พื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติมีประชาชนบุกรุกเข้าไปทำกินเพิ่มขึ้นเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะในบางบริเวณที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวเข้าถึงบริเวณนี้ได้มาก ก่อให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่หมู่บ้านในบริเวณนั้นรวดเร็วเป็นพิเศษรวมทั้งในบางแห่งซึ่งอยู่ใกล้เขตอำเภอเมือง มีประชาชนจากต่างถิ่น หรือต่างจังหวัดเข้ามาประกอบ

อาชีพในเชียงใหม่ ได้รุกเข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเพื่อใช้ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หรือบางส่วน บุกรุกเพื่อใช้ปลูกพืชสำหรับการค้าขายเพื่อการยังชีพ

ในปี พ.ศ. 2524 การประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติในปี 2524 ทำให้มีกฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เข้มงวด ในช่วงแรกรัฐบาลได้มีโครงการที่จะย้ายราษฎรที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติออกนอกเขต แต่ก็เกิดปัญหาจากการไม่สามารถหาพื้นที่ทดแทนให้ประชาชนในพื้นที่ได้ เพราะความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ใหม่ที่รัฐจัดหาทดแทน ชาวบ้านจึงเปลี่ยนใจย้ายกลับมาอยู่ที่เดิม ทำให้รัฐบาลต้องหันมาใช้วิธีจำกัดการใช้พื้นที่ทำกิน หากเป็นชาวเขาก็ให้ทำไร่แบบถาวร ห้ามเปิดพื้นที่ใหม่เพื่อทำการเพาะปลูกถึงแม้พื้นที่นั้นเคยเป็นพื้นที่ของประชาชนเหล่านั้นมาก่อนก็ตาม ซึ่งในเบื้องต้นก็ประสบปัญหาการบุกรุกเพิ่มเติมได้ในระดับหนึ่ง

แต่เนื่องจากการเติบโตของเมือง การผันแปรของเศรษฐกิจ ทำให้มีประชาชน หลั่งไหลมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาแสวงหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งไม่สามารถหาแหล่งที่อยู่ถาวรได้ จึงแสวงหาที่ดินสำหรับปลูกสร้างที่อยู่อาศัย และบางส่วนเป็นเกษตรกรย้ายถิ่นมา เห็นว่าดินในเขตอุทยานแห่งชาติมีความอุดมสมบูรณ์จึงทำการปลูกพืชสวน ไม้ยืนต้น ไปด้วย รวมทั้งมีประชาชนที่มีฐานะเริ่มเข้ามาแสวงหาพื้นที่ที่สงบร่มเย็นด้วยการซื้อที่ดินจากประชาชนที่บุกรุก การซื้อขายทำให้ผู้ขายไม่ที่ดินทำกินหรือไม่มีที่อยู่อาศัย จึงทำการขายด้วยการบุกรุกพื้นที่ไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

การแก้ไขปัญหาที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ปี พ.ศ. 2527 – 2534 ในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีประชาชนบุกรุกพื้นที่จำนวนมาก ทางป่าไม้มีความเข้มงวดในการดูแลพื้นที่ป่า และพื้นที่ดินน้ำมากขึ้น พยายามป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่ม แต่พื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว กลับถูกบุกรุกขยายเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่สามารถป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติมได้อย่างจริงจัง ประกอบกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเปิดโอกาสให้ประชาชนแสวงหาโอกาสเพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเองเพิ่มขึ้น จึงมุ่งเข้าสู่พื้นที่อุทยานในจุดที่สามารถสร้างรายได้และมีโอกาสทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

ความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่า ทำให้ในปี พ.ศ.2528 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ซึ่งกำหนดเป้าหมายให้มีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ แบ่งเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ร้อยละ 15 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ร้อยละ 25 ประชาชนในหลายพื้นที่ได้ให้ความร่วมมือกับอุทยานเพื่อปลูกป่าในแต่ละชุมชน

ในปี พ.ศ. 2532 การเกิดอุทกภัยครั้งร้ายแรงที่จังหวัดนครศรีธรรมราช นำไปสู่การยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ ทำให้เกิดกระแสอนุรักษ์ป่าเพิ่มขึ้น ทำให้โครงการปลูกป่ายังคงดำเนินต่อไปอีกและเข้มงวดเรื่องการบุกรุกทำลายป่าอย่างจริงจังเอามากกว่าเดิม

ในช่วงนี้ ได้มีการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอกสุเทพ-ปุย โดยเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2533 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้เสนอแผนแม่บทการจัดการอุทยานแห่งชาติ และในปี พ.ศ. 2536 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติขึ้นอีกครั้งหนึ่งสาระสำคัญของแผนได้กล่าวถึงปัญหาการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แนวทางการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาที่ยังคงมีแนวคิดที่ต้องย้ายชุมชนออกจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

ในช่วงปี พ.ศ. 2534 - 2538 เป็นช่วงวิกฤตเศรษฐกิจจากสงครามอ่าวเปอร์เซียทำให้การท่องเที่ยวได้รับผลกระทบ ทำให้การบุกรุกพื้นที่ป่าลดน้อยลง

ในปี พ.ศ. 2539 มีความพยายามต้องการอพยพชุมชนชาวม้งออกจากพื้นที่ จนทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบและรวมตัวกันคัดค้าน ผลจากการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อกดดันรัฐบาลทำให้มีมติคณะรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะออกมาในวันที่ 17 และ 29 เมษายน 2540 โดยมีมติคณะรัฐมนตรีให้เห็นชอบในหลักการให้มีการพิสูจน์สิทธิ์ว่าราษฎรในพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมดในภาคเหนือ ได้ทำกินอยู่ก่อนการประกาศป่าอนุรักษ์หรือไม่ หากมาอยู่ก่อนให้รับรองสิทธิการทำกิน ในการพิสูจน์สิทธิ์ให้ใช้หลักเกณฑ์หลาย ๆ อย่างประกอบกัน ได้แก่ การใช้เอกสารราชการ ร่องรอยการทำประโยชน์ สิ่งปลูกสร้าง ไม้ผล ไม้ยืนต้น รวมทั้งค่าให้การของพยานบุคคลในชุมชน

ในช่วงระยะเวลาที่มีประกาศใช้มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 และ 29 เมษายน 2540 ได้มีการประชุมของคณะรัฐมนตรี เพื่อกำหนดมาตรการและแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติ และได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2540 หรือเรียกว่ามติวงน้ำเขียว ซึ่งมีหลักการที่ขัดแย้งกับมติคณะรัฐมนตรีที่ทำกับชาวบ้าน โดยหันกลับไปยึดแนวทางที่จะไม่อนุญาตให้มีการทำกินในพื้นที่อนุรักษ์โดยสิ้นเชิง การยอมรับสิทธิจะยอมรับในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและป่าไม้ถาวรเท่านั้น ส่วนแนวทางการพิสูจน์สิทธิ์ไม่มีการระบุที่แน่ชัด ทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสน จึงทำให้เกิดกระแสสังคมในการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมาทั้งหมด

ในที่สุดคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ได้แถลงนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2541 แต่เป็นนโยบายที่สวนกลับกับมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 และ 29 เมษายน 2539 แต่สอดคล้องกับมติวงน้ำเขียว โดยยังยืนยันที่จะไม่มีการรับรองสิทธิให้แก่ชาวบ้านในป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด จะมีเพียงการรับรองสิทธิในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ป่าไม้ถาวร รวมทั้งนโยบายนี้ได้แถลงว่าการพิสูจน์สิทธิ์การทำกินจะใช้หลักฐานจากภาพถ่ายทางอากาศเพียงอย่างเดียว โดยตัดหลักฐานที่เกี่ยวกับเอกสารราชการ หลักฐานการทำกิน และหลักฐานพยานบุคคลออกไป ทำให้เกิดความสับสนกับผู้ที่อยู่ในเขตป่าอุทยานแห่งชาติ ทำให้เกิดกระแสสังคมในการทบทวนมติคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมาทั้งหมด

นโยบายล่าสุด คือ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541 เป็นมติที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ทับที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน โดยมีมาตรการอพยพคนออกจากพื้นที่ และใช้กระบวนการพิสูจน์สิทธิผู้อยู่อาศัยมาก่อนประกาศพื้นที่อนุรักษ์ที่คลุมเครือ โดยยึดภาพถ่ายทางอากาศเป็นบรรทัดฐานในการพิสูจน์สิทธิ ไม่อนุญาตให้ชาวบ้านทำไร่หมุนเวียน ที่สำคัญไม่ให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแต่อย่างใด ซึ่งแนวทางดังกล่าวนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับเจ้าหน้าที่อุทยาน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยาภัก (Wittayapak 1994) ได้ศึกษาศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ พบว่า องค์ประกอบที่มีส่วนสัมพันธ์กับการจัดการป่าต้นน้ำของชุมชนในรูปแบบของทรัพยากรกรรมสิทธิ์ร่วม ได้แก่ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน การจัดการเกี่ยวกับสถาบันในระดับท้องถิ่นหรือการจัดการเกี่ยวกับระบบการตัดสินใจ ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญในการจัดการทรัพยากรกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนในที่นี้จะหมายถึง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเชิงปฏิบัติการ ที่ชุมชนกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมการใช้ทรัพยากรสิทธิ์ร่วมชุมชน และแบบแผนพฤติกรรมการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำในฐานะที่เป็นทรัพยากรรวม

แวนเดอร์กรีซ (Vandergreest 1996) เห็นว่า การประกาศพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐบาลเกิดขึ้นเนื่องมาจากการพยายามครอบครองพื้นที่ของรัฐ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นมาก่อน ซึ่งก่อนที่จะมีการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ชาวบ้านได้ถือหลักสิทธิการใช้ที่ดินและมีกฎจารีตและข้อห้ามต่าง ๆ ในการจัดการที่ดิน แต่เมื่อมีการประกาศเขตป่าอนุรักษ์ทำให้ชาวบ้านมองว่าที่ดินและพื้นที่ป่าเป็นของรัฐที่ใครสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ก็ได้ ทำให้เกิดการทำลายป่ามากขึ้น

ศุภมิตร เอกวรรณัง (2537) ได้สรุปผลการศึกษาศึกษาการยึดถือและครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์โดยหน่วยงานของรัฐ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าหน่วยงานของรัฐเข้าไปยึดถือและครอบครองที่ดินในช่วงเวลาที่เป็นป่าสงวนแห่งชาติมากกว่าในช่วงเวลาที่เป็นเขตหวงห้าม และอุทยานแห่งชาติถึงเกือบ 4 เท่า โดยกลุ่มปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการเข้าไปยึดถือครอบครองที่ดินในบริเวณดังกล่าวมากที่สุด และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติมีความสัมพันธ์กับการยึดถือครอบครองที่ดินเป็นอย่างมาก เนื่องจากพระราชบัญญัติเปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายกว่ากฎหมายควบคุมอื่น และความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่มีผลต่อการเข้าไปยึดถือครอบครอง

สนธิ หาจตุรัส (2538) ได้สรุปผลการศึกษายทบาทของผู้นำในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรป่าไม้ว่า มีบทบาทสำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) บทบาทในการวางแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ 2) บทบาทในการปรับเปลี่ยนแนวคิดและทัศนคติของชาวบ้านให้ถูกต้อง 3) บทบาทในการปลูกจิตสำนึกของชาวบ้านให้อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน 4) บทบาทในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของชาวบ้านให้ถูกต้องและพึงประสงค์

สมศักดิ์ พิริยโยธา (2542) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชายเลนชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา มากที่สุดในขั้นตอนการติดตามตรวจสอบ ร่องลงมาได้แก่ การดำเนินงาน การประเมินผลและการศึกษาค้นปัญหา ทั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนและจัดทำโครงการ

ธีรพงศ์ คงทอง (2543) พบว่า การถือครองที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2492 - 2506 เป็นการจับจองโดยการแผ้วถางก่อนการประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ แต่ละรายมีขนาดถือครอง 1-5 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2507 - 2523 มีการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติ มีการถือครองที่ดินเนื้อที่ขนาดใหญ่ 6 - 20 ไร่ บางส่วนมีเอกสารสิทธิ์ และเช่าที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ในช่วงปี พ.ศ. 2524 - 2542 มีการเข้าไปซื้อสิทธิ์การถือครองที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยในเขตอุทยานแห่งชาติ มีการถือครองที่ดินขนาดเล็กเนื้อที่น้อยกว่า 1 ไร่ ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับน้อยถึงปานกลางขึ้นกับสถานภาพทางสังคม มีส่วนร่วมรับข่าวสารระดับปานกลาง เข้ารับการอบรมเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติระดับปานกลาง

วีรยุทธ แยมศรี (2545) พบว่า ในภาคเหนือมักมีการรวมตัวของชาวบ้านเรียกร่องที่ดินทำกินของชาวบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการทางสังคมและการเมือง การเรียกร่องที่ดินทำกินของกลุ่มชาวบ้านมักเลือกใช้วิธีการชุมนุมประท้วงเรียกร่องที่ดินทำกินต่อรัฐบาลทุกสมัย ซึ่งนับว่าเป็นวิธีการที่ทำทนายอานาจรรัฐแต่ก็เป็นวิธีที่ให้ผลสำเร็จมากที่สุดในการจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชาวบ้าน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่” นี้ได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนต่าง ๆ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

1.1.1 ประชากรสำหรับการสัมภาษณ์

ประชากรสำหรับการสัมภาษณ์ คือ เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบนำนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีไปปฏิบัติ

1.1.2 ประชากรสำหรับการสอบถาม

ประชากรสำหรับการสอบถาม คือ ประชาชนในป่าไม้เขตพื้นที่อนุรักษ์จำนวน 9 หมู่บ้าน รวมจำนวน 391 ครัวเรือน (ราย)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบนำนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีมาปฏิบัติ จำนวน 4 ราย ได้แก่ รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และเจ้าหน้าที่ป่าไม้

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสอบถาม ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรโดยการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) กำหนดให้หมู่บ้านเป็นชั้นภูมิรวม 9 ชั้นภูมิ ใช้ตารางการเลือกขนาดกลุ่มตัวอย่างของคาร์วิน เฮินเดล (Darwin Hendel 1977 อ้างใน มนัส สุวรรณ 2544: 72-3) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งต้องใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 196 ครัวเรือน ดังแสดงในตารางที่ 3.1

ในขณะที่ลงพื้นที่จะทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายด้วยวิธีจับสลาก คือ นำชื่อเลขที่บ้านหรือชื่อหัวหน้าครอบครัว มาเขียนลงบนสลาก แล้วนำสลากลดังกล่าว ไปจับให้ได้ครบจำนวนที่ต้องการในแต่ละหมู่บ้าน

ตารางที่ 3.1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนตัวอย่าง
บ้านกองแหะ หมู่ที่ 4 ต.โป่งแยง อ.แม่ริม	65	33
บ้านปางไฮ หมู่ที่ 4 ต.แม่แรม อ.แม่ริม	35	18
บ้านหนองหอยใหม่ หมู่ที่ 11 ต.แม่แรม อ.แม่ริม	45	22
บ้านท่าข้าม หมู่ที่ 6 ต.สบเปิง อ.แม่แตง	25	12
บ้านหนองบัวหลวง หมู่ที่ 9 ต.สบเปิง อ.แม่แตง	27	14
บ้านตองกาย หมู่ที่ 2 ต.หนองควาย อ.หางดง	45	22
บ้านปง หมู่ที่ 1 และ 2 ต.บ้านปง อ.หางดง	85	43
บ้านเชิงคอย หมู่ที่ 14 ต.สุเทพ อ.เมือง	26	13
บ้านสันลมจอย หมู่ที่ 13 ต.สุเทพ อ.เมือง	38	19
รวม	391	196

หมายเหตุ จากสำนักงานป่าไม้เขต จังหวัดเชียงใหม่ (2545)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ และเป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด สำหรับจัดเก็บรวบรวมข้อมูลการสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยตามลำดับดังนี้

2.1 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลสำหรับการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.1.1 ศึกษาข้อมูลเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 สร้างคำถามแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1.3 นำแบบสอบถามสัมภาษณ์ และแบบสอบถามเสนอผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

2.1.4 นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

2.2 โครงสร้างของแบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมีทั้งหมด 5 ส่วน คือ

2.2.1 ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย ชื่อ ตำแหน่ง ประสบการณ์ และความเกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2.2 ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมรับผิดชอบหรือปฏิบัติงาน วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

2.2.3 ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการสนับสนุนหรือกระตุ้นให้ราษฎรในพื้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

2.2.4 ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับ ผลสำเร็จของการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี และผลทางการเมือง

2.2.5 ส่วนที่ 5 คำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

2.3 โครงสร้างของแบบสอบถาม

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมีทั้งหมด 5 ตอน คือ

2.3.1 ตอนที่ 1

เป็นคำถามลักษณะทั่วไปของผู้ตอบคำถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระยะเวลาที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอุทยานแห่งชาติ และขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกิน โดยใช้แบบสอบถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Check List) มีทั้งหมด 8 ข้อ

2.3.2 ตอนที่ 2

เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี โดยใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นชนิดมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มีทั้งหมด 32 ข้อ แยกเป็นปัญหาก่อนการแก้ไข จำนวน 16 ข้อ และปัญหาหลังการแก้ไข 16 ข้อ ซึ่งมีข้อคำถามแบบเดียวกัน โดยใช้แบบสอบถามวัดความคิดเห็นชนิดมาตราประมาณค่า โดยมีตัวเลือก 5 ระดับ ให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบซึ่งกำหนดค่าคะแนนความคิดเห็นระดับปัญหาและเกณฑ์ในการแปลความหมายของคะแนน มีดังนี้

เกณฑ์กำหนดค่าคะแนนความคิดเห็นระดับปัญหา

ระดับของปัญหา	ค่าระดับคะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
ไม่มีปัญหา	1

เกณฑ์สำหรับการแปลความหมายของคะแนน มีดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
4.51 – 5.00	ระดับปัญหามาก
3.51 – 4.50	ระดับปัญหาค่อนข้างมาก
2.51 – 3.50	ระดับปัญหাপานกลาง
1.51 – 2.50	ระดับปัญหาค่อนข้างน้อย
1.00 – 1.50	ระดับปัญหาน้อย

2.3.3 ตอนที่ 3

เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไข ปัญหาที่คืนทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินตามมติ คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย รูปแบบการรับรู้ข่าวสาร การร่วมปรึกษาหารือ การประชุมรับฟังความ คิดเห็น การร่วมตัดสินใจ และการร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน โดยใช้แบบสอบถามลักษณะตรวจสอบ รายการ (Check List) จำนวน 17 ข้อ

2.3.4 ตอนที่ 4

เป็นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา ที่คืนทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าไปแก้ไขปัญหาที่คืนทำกิน ตามมติคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย การสำรวจปัญหาที่คืนทำกิน การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหา ที่คืนทำกิน วิธีการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินของรัฐ และการรับการพิสูจน์สิทธิที่คืนทำกินของ ครอบครัว โดยใช้แบบสอบถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 4 ข้อ

2.3.5 ตอนที่ 5

เป็นคำถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลทางการเมือง ได้แก่ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกิน ผลการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินกับผลทางการเมือง ระดับชาติ และผลการแก้ไขปัญหาคู่ปัญหาที่คืนกับผลทางการเมืองระดับท้องถิ่น โดยใช้ แบบสอบถามลักษณะตรวจสอบรายการ (Check List) จำนวน 3 ข้อ

2.4 การสร้างเครื่องมือและการทดสอบเครื่องมือ

2.4.1 ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดงานวิจัย ตลอดจนมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินของราษฎรใน พื้นที่อนุรักษ์ และคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2) สร้างคำถาม ผู้วิจัยนำวัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย กรอบแนวคิดในการวิจัย และผลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มาสร้างแบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์

3) นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้าง เสร็จสมบูรณ์แล้วมาขอคำแนะนำ และความคิดเห็นอื่น ๆ จากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วทำ การแก้ไขปรับปรุงตามข้อแนะนำ

4) ตรวจสอบคุณภาพของข้อคำถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน (ภาคผนวก ก) ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วทำการแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

2.4.2 การทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วมาทำการทดสอบหาความน่าเชื่อถือด้วยวิธีวิเคราะห์แบบแบ่งครึ่ง (Split-Half Method) โดยเลือกคำนวณค่าความน่าเชื่อถือจากสูตรของ Spearman-Brown (วิเชียร เกตุสิงห์ 2530: 106-107) สำหรับการทดสอบคุณภาพเครื่องมือมีขั้นตอนดังนี้

1) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับประชาชนในป่าไม้เขตพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งมีคุณสมบัติคล้ายกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย คือ เป็นประชาชนที่อาศัยในหมู่บ้านอื่นและไม่ใช่หมู่บ้านที่สุ่มเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย จำนวน 15 ราย

2) นำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดกลุ่ม ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มคำถามเป็น 2 กลุ่ม โดยเลือกกลุ่มแรกเป็นข้อคี่ และกลุ่มที่ 2 เป็นข้อคู่ แต่เนื่องจากแบบสอบถามมีลักษณะคำถามปะปนกันทั้งมาตราประมาณค่าและแบบตรวจสอบรายการ ไม่สามารถจัดเป็นข้อคี่หรือคู่ได้โดยตรง จึงใช้วิธีสลับข้อเป็นข้อคี่และข้อคู่ต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จนจบฉบับ และรวมคะแนนแต่ละกลุ่ม

3) ทำการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม นำคะแนนของแต่ละกลุ่มไปเข้าสู่การคำนวณค่าความน่าเชื่อถือตามสูตรของ Spearman-Brown

$$r_u = \frac{2 r_{hh}}{1 + r_{hh}}$$

เมื่อ r_u คือ ค่าความเชื่อได้ของแบบสอบถาม

r_{hh} คือ ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มแรกและกลุ่มที่ 2

ผลการแทนค่าสูตร ได้ค่าความเชื่อได้ของแบบสอบถามเท่ากับ 0.70

4) นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ดังนี้

3.1 น้ัควัันเวลาสำหรับการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เพื่อทำการนัดวันเวลาในการสัมภาษณ์ โดยทำการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยซึ่งได้ผ่านการอบรมวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในชุมชนต่าง ๆ ที่ได้จากวิธีการสุ่มตัวอย่าง ด้วยแบบสอบถามจนครบตามจำนวนที่กำหนด

3.3 ตรวจสอบข้อมูล

ทำการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามเพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ มาตรวจสอบความถูกต้อง แล้วนำมาประมวลผลดังนี้

4.1 ข้อมูลเชิงสำรวจ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เนื้อหา ด้วยการพรรณนาและการใช้ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ โดยใช้กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ตั้งได้เสนอไว้เป็นแนวทางวิเคราะห์

4.2 ข้อมูลเชิงปริมาณ

เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์เชิงสถิติ ดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว

ใช้สถิติร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequencies) เพื่อแสดงลักษณะประชากรของกลุ่มตัวอย่าง ปัญหาที่คืนทำาก่อนและหลังการแก้ไขปัญหา รูปแบบการมีส่วนร่วม

แก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน ระดับการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน และผลทางการเมือง ใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2.2 การวิเคราะห์ตัวแปรคู่

ใช้การวิเคราะห์ตัวแปรคู่ เพื่อทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-square) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.2.3 การวิเคราะห์ดัชนีความคิดเห็น

ใช้วิธีการคำนวณน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ย (Weight mean score: WMS) ระดับปัญหา โดยใช้สูตรดังต่อไปนี้

$$WMS = \frac{5f_1 + 4f_2 + 3f_3 + 2f_4 + f_5}{TNR}$$

โดยที่ WMS คือ ค่าเฉลี่ยระดับปัญหา

f_5 คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบว่าพบปัญหามากที่สุด

f_4 คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบว่าพบปัญหามาก

f_3 คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบว่าพบปัญหาปานกลาง

f_2 คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบว่าพบปัญหาน้อย

f_1 คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลที่เลือกตอบว่าพบปัญหาน้อยที่สุด

TNR คือ จำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี กับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ แบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

1.2 กลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ส่วนที่สอง ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

2.1 ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

2.2 ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ส่วนที่สาม วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

3.1 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

3.2 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ส่วนที่สี่ ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

4.1 ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

4.2 ผลทางการเมือง

4.3 การทดสอบสมมติฐาน

ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ดังแสดงในตารางที่ 4.1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ให้สัมภาษณ์

ตำแหน่ง	อายุ (ปี)	ดำรงตำแหน่ง (ปี)
รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช	57	2
ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16	52	1
หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย	51	2
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	37	5

จากตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน 4 คน คือ รายแรก รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อายุ 57 ปี และอายุตำแหน่งงานในปัจจุบัน 2 ปี มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ในฐานะผู้กำหนดนโยบาย หรือมาตรการแก้ไขปัญหาให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐผู้ปฏิบัติในพื้นที่

รายที่สอง ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 อายุ 52 ปี และอายุตำแหน่งงานในปัจจุบัน 1 ปี มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ในฐานะผู้ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในระดับพื้นที่

รายที่สาม หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย อายุ 51 ปี และอายุตำแหน่งงานในปัจจุบัน 2 ปี มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีในฐานะผู้ควบคุม ดูแล การปฏิบัติในระดับพื้นที่

รายที่สี่ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ อายุ 37 ปี และอายุตำแหน่งงานในปัจจุบัน 5 ปี มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีในฐานะผู้ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในระดับพื้นที่ โดยรับคำสั่งงานที่ต้องปฏิบัติในพื้นที่จากสำนักงานบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 และเข้าไปประสานงานกับอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

1.2 กลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นตัวแทนของประชากรที่อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ดังแสดงในตาราง 4.2 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	99	50.5
	หญิง	97	49.5
	รวม	196	100.0
อายุ			
	18 - 30 ปี	7	3.6
	21 - 40 ปี	33	16.8
	41 - 50 ปี	45	23.0
	51 - 60 ปี	67	34.2
	61 ปีขึ้นไป	44	22.4
	รวม	196	100.0
สถานภาพ			
	สมรส	171	87.2
	โสด	15	7.7
	หม้าย	6	3.1
	หย่าร้าง	4	2.0
	รวม	196	100.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การศึกษา		
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	122	62.3
มัธยมศึกษาตอนต้น	50	25.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.	17	8.7
อนุปริญญาหรือ ปวส.	2	1.0
ปริญญาตรี	1	0.5
อื่น ๆ (ไม่ได้รับการศึกษา)	4	2.0
รวม	196	100.0
อาชีพหลัก		
เกษตรกร	64	32.7
ค้าขาย	31	15.8
ราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ	3	1.5
กรรมกร	6	3.1
รับจ้างทั่วไป	79	40.3
อื่น ๆ (ว่างงาน)	13	6.6
รวม	196	100.0
รายได้ต่อเดือน		
น้อยกว่า 4,000 บาท	120	61.2
4,000 – 8,000 บาท	66	33.7
8,001 – 12,000 บาท	8	4.1
12,001 – 16,000 บาท	2	1.0
รวม	196	100.0

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
1 – 2 คน	13	6.6
3 – 4 คน	105	53.6
5 – 6 คน	75	38.3
มากกว่า 6 คน	3	1.5
รวม	196	100.0
ระยะเวลาอยู่อาศัยในอุทยานแห่งชาติ		
ต่ำกว่า 10 ปี	3	1.5
10 – 20 ปี	8	4.1
21 – 30 ปี	56	28.6
มากกว่า 30 ปี	129	65.8
รวม	196	100.0
ขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกิน		
ได้รับการพิสูจน์สิทธิ์แล้ว	79	40.3
อยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิ์	109	55.6
ยังไม่ได้รับการพิสูจน์สิทธิ์	8	4.1
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายใกล้เคียงกับเพศหญิง โดยเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.5 และเพศหญิงร้อยละ 49.5 มีอายุระหว่าง 51 - 60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.2 และช่วงอายุ 18 - 30 ปี มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.6 ส่วนใหญ่สถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 87.2 และสถานภาพหย่าร้าง มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.0 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ 62.3 รองลงมา มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 25.5 และการศึกษาระดับปริญญาตรี มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 40.3 ประกอบอาชีพเกษตรกร เป็นอันดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 32.7 และประกอบอาชีพรับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.5 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้

น้อยกว่า 4,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมา มีรายได้ระหว่าง 4,000 - 8,000 บาทต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 33.7 และรายได้ 12,001 - 16,000 บาท มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.0

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 3 - 4 คน คิดเป็นร้อยละ 53.6 มีสมาชิกในครอบครัวระหว่าง 5 - 6 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 และจำนวนสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 6 คน มีน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.5 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ มานานมากกว่า 30 ปี คิดเป็นร้อยละ 65.8 พักอาศัยระหว่าง 21 - 30 ปี เป็นอันดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 28.6 และพักอาศัยต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 1.5 ส่วนการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกิน ปรากฏว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในขั้นตอนอยู่ระหว่างรอการพิสูจน์สิทธิ คิดเป็นร้อยละ 55.6 ได้รับการพิสูจน์สิทธิแล้ว คิดเป็นร้อยละ 40.3 และยังไม่ได้รับการพิสูจน์สิทธิ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.1

ส่วนที่สอง ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐ ในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกิน และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม ปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับสาเหตุที่ต้องกำหนดการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดให้เหตุผลสอดคล้องในทางเดียวกัน คือ เห็นว่านับตั้งแต่การประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย แล้ว เมื่อปี 2524 และประกาศเพิ่มเติมในปี 2525 ปรากฏว่าได้มีราษฎรซึ่งอพยพมาจากนอกพื้นที่เข้ามายึดถือครอบครองที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ เป็นการละเมิดพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ประชาชนที่เข้ามาบุกรุกยึดถือครอบครองที่ดินทำกินดังกล่าว ได้อ้างสิทธิครอบครอง อ้างเหตุผลความจำเป็นของการเข้ามาถือครองที่ดินเพราะเหตุความยากจน หรือไม่มีพื้นที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ปัญหาลักษณะเดียวกันนี้ไม่ใช่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยแห่งเดียวเท่านั้น เขตอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ ก็ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน การบุกรุกของประชาชนนอกจากจะเข้าไปครอบครองพื้นที่ทำกินแล้วยังมีการบุกรุกเพื่อพยายามขยายพื้นที่อยู่ตลอดเวลาอีกด้วย โดยอ้างพื้นที่ทำกินไม่เพียงพอ อ้างปัญหาความยากจน ตลอดจนถูกสวมรอยจากนายทุนนอกพื้นที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์จากที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติอยู่ตลอดเวลา แม้ว่ากรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืชในอดีตได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง มีมติคณะรัฐมนตรีสำหรับใช้เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการบุกรุกและการอนุรักษ์พื้นที่ดินและป่าไม้อยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นเพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืนสามารถดำเนินไปอย่างเป็นระบบ รัฐบาลจำเป็นต้องรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เหลืออยู่ และฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรป่าไม้ที่เสื่อมสภาพ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงจำเป็นต้องวางมาตรการต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแนวทาง แก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี เพราะในแต่ละพื้นที่ที่มีความขัดแย้งในปัญหาการถือครองที่ดินทำกินแตกต่างกัน มีลักษณะการบุกรุกพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติเพื่อประโยชน์นอกเหนือจากการเกษตรกรรมที่ค่อนข้างหลากหลาย มาตรการแก้ไขปัญหานอกจากจะอยู่บนพื้นฐานตามมติคณะรัฐมนตรีแล้ว ยังคำนึงถึงพื้นฐานของปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาการควบคุมการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ และปัญหาการบุกรุกจากกลุ่มคนแต่ละกลุ่ม ตลอดจนต้องไม่ไปสร้างผลกระทบให้แก่ผู้ที่เคยอยู่ในพื้นที่ป่าก่อนประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติ หรือก่อนการประกาศเป็นเขตหวงห้ามที่ดิน ในปี 2492 ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการหวงห้ามที่ดินรกร้างว่างเปล่าอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน พ.ศ. 2478 นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติที่มุ่งตอบสนองต่อนโยบายสาธารณะในแต่ละเรื่องที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ เช่น โครงการพระราชดำริเรื่องสิทธิทำกิน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการป่าไม้ด้านต่าง ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรกระทำเพื่อมุ่งควบคุม ไม่ให้มีการบุกรุกทำลายป่าเพิ่มเติม เตรียมการพิสูจน์สิทธิ์ และเตรียมการด้านต่าง ๆ เพื่อผลักดันผู้ที่บุกรุกออกนอกพื้นที่ให้หมดสิ้นไปอย่างรวดเร็วที่สุด

2.2 ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ดังปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ปัญหาก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

ผลการวิเคราะห์ปัญหาก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี แสดงในตารางที่ 4.3 ถึงตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.3 ความคิดเห็นของปัญหาที่ดินทำกินก่อนได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม	103	52.6	93	47.4
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง	133	67.9	63	32.1
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน	178	90.8	18	9.2
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่	114	58.2	82	41.8
5. มีการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกิน	86	43.9	110	56.1
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ	190	96.9	6	3.1
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน	146	74.5	50	25.5
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือป่าไม้	148	75.5	48	24.5
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดินทำกิน	127	64.8	69	35.2
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่	180	91.8	16	8.2
11. การเรียกร้องสิทธิ์ทำกิน	16	8.2	180	91.8

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาที่ดินทำกินที่พบก่อนได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรีคือปัญหาการเรียกร้องสิทธิ์ทำกิน คิดเป็นร้อยละ 91.8 ปัญหารองลงมาคือ มีปัญหาการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 56.1 และปัญหาการขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 47.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาที่ดินทำกินก่อนได้รับการแก้ไข ตามมติคณะรัฐมนตรี

ปัญหา	N	\bar{X}	S.D.	ระดับปัญหา
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม	93	2.74	0.97	ปานกลาง
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง	63	2.41	1.03	ค่อนข้างน้อย
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน	18	3.33	1.03	ปานกลาง
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่	82	2.80	0.97	ปานกลาง
5. มีการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกิน	110	3.12	1.00	ปานกลาง
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ	6	4.83	1.60	มาก
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน	50	2.30	1.02	ค่อนข้างน้อย
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือป่าไม้	48	2.54	0.77	ปานกลาง
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดินทำกิน	69	2.42	0.77	ค่อนข้างน้อย
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่	16	2.87	1.09	ปานกลาง
11. การเรียกร้องสิทธิทำกิน	180	3.13	0.91	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	182	2.64	0.76	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินก่อนได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$) เมื่อจำแนกความคิดเห็นเป็นรายปัญหา ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ได้แก่ ปัญหาถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ ($\bar{X} = 4.83$) รองลงมา คือ ปัญหาถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน ($\bar{X} = 3.33$) และปัญหาการเรียกร้องสิทธิทำกิน ($\bar{X} = 3.13$)

2.2.2 ปัญหาหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

ผลการวิเคราะห์ปัญหาหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี แสดงในตารางที่ 4.5 ถึงตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.5 ความคิดเห็นของปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี

ปัญหา	ไม่มีปัญหา		มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม	169	86.2	27	13.8
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง	180	91.8	16	8.2
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน	190	96.9	6	3.1
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่	167	85.2	29	14.8
5. มีการซื้อขายสิทธิที่ดินทำกิน	104	53.1	92	46.9
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ	194	99.0	2	1.0
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน	191	97.4	5	2.6
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือป่าไม้	159	81.1	37	18.9
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดินทำกิน	151	77.0	45	23.0
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่	187	95.4	9	4.6
11. การเรียกร้องสิทธิทำกิน	54	27.6	142	72.4

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี คือ ปัญหาการเรียกร้องสิทธิทำกิน คิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมา คือ มีปัญหาการซื้อขายสิทธิที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 46.9 และปัญหาขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 23.0

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไข
ตามมติคณะรัฐมนตรีตาม

ปัญหา	N	\bar{X}	S.D.	ระดับปัญหา
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม	27	1.89	0.80	ค่อนข้างน้อย
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง	16	1.81	0.83	ค่อนข้างน้อย
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน	6	3.17	0.98	ปานกลาง
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่	29	2.14	0.88	ค่อนข้างน้อย
5. มีการซื้อขายสิทธิที่ดินทำกิน	92	1.96	0.80	ค่อนข้างน้อย
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ	2	2.50	2.12	ปานกลาง
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน	5	2.00	1.41	ค่อนข้างน้อย
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือป่าไม้	37	1.81	0.74	ค่อนข้างน้อย
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดินทำกิน	45	1.67	0.67	ค่อนข้างน้อย
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่	9	2.11	0.93	ค่อนข้างน้อย
11. การเรียกร้องสิทธิทำกิน	142	1.83	0.81	ค่อนข้างน้อย
เฉลี่ยรวม	185	1.82	0.38	ค่อนข้างน้อย

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินหลังได้รับการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรี โดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ($\bar{X}=1.82$) เมื่อจำแนกความคิดเห็นเป็นรายปัญหา ปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยในระดับค่อนข้างน้อย ได้แก่ ปัญหาถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน ($\bar{X}=3.17$) รองลงมา คือ ปัญหาถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานฯ ($\bar{X}=2.50$) และ ปัญหานายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่ ($\bar{X}=2.14$)

ส่วนที่สาม วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม ปรากฏรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

ผลการสัมภาษณ์วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาลตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ มีดังนี้

3.1.1 วิธีการหรือขั้นตอนกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

ผลการสัมภาษณ์สามารถจำแนกแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีได้เป็น 2 ระดับ คือ แนวทางแก้ไขปัญหาระดับนโยบาย และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในระดับพื้นที่

แนวทางแก้ไขปัญหาระดับนโยบายนั้น มุ่งเน้นนำมติคณะรัฐมนตรีมาเปลี่ยนแปลงเป็นวิธีการที่สามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างกว้าง ๆ แต่มุ่งเน้นสร้างความรู้ความเข้าใจในด้านระเบียบปฏิบัติ กฎหมาย มติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง

ส่วนแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในระดับพื้นที่ กระทำในเรื่องต่าง ๆ ประกอบด้วย ทำการสำรวจสภาพปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่เกี่ยวกับการถือครองที่ดิน การบุกรุกทำลายป่า ทำการสำรวจรังวัดกำหนดความเหมาะสมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดิน ทำการรังวัดแนวเขตเพื่อควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่ระบุ รวมทั้งทำการลงทะเบียนผู้ครอบครองพื้นที่เป็นรายพื้นที่ และทำการพิสูจน์สิทธิครอบครองเพื่อให้มีการรับรองสิทธิในกรณีอยู่ก่อนหรือหลังการประกาศเป็นเขตอุทยาน หากอยู่ในฐานะผู้บุกรุกให้อพยพออกจากพื้นที่โดยให้ไปอยู่ในพื้นที่ที่ราชการได้เตรียมรองรับไว้

3.1.2 วิธีการที่ใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในรอบ 1 ปี

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยนั้นในรอบ 1 ปี พบว่าในระดับนโยบายได้มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปทำหน้าที่แก้ไขปัญหามาในระดับพื้นที่ ได้ทำการประชุม อบรม วิธีการทำความเข้าใจตลอดจนกฎระเบียบต่างๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้เพื่อนำไปเผยแพร่แก่ประชาชน ผู้ครอบครองสิทธิที่ดินทราบ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมใน

การแก้ไขปัญหาร่วมกับเจ้าหน้าที่ทุกกรณี ส่วนในระดับปฏิบัติซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้นำกรอบนโยบายที่ได้รับมอบหมายมาทำการกำหนดวิธีปฏิบัติหรือมาตรการที่เกี่ยวข้องสำหรับการเข้าไปทำการพิสูจน์สิทธิการครอบครองเพราะตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2541 นั้น ครอบคลุมการแก้ไขปัญหาคินทำกินในพื้นที่ป่า 2 กลุ่ม คือ การแก้ไขปัญหาคินทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และแก้ไขปัญหาคินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติหรือพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย โดยแยกวิธีการเฉพาะการแก้ไขปัญหาคินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติมาใช้ในเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย อย่างไรก็ตาม วิธีการปฏิบัติสำหรับการแก้ไขปัญหาคินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติที่ได้ทราบจากการสัมภาษณ์ พบว่า วิธีการที่อธิบายมาทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ นั้น มุ่งกำหนดการแก้ไขปัญหาคินทำกินในเชิงมาตรการป้องกันไม่ให้มีการบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติมจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และมีมาตรการทางกฎหมาย ดำเนินการแก่ผู้บุกรุกในกรณีพิสูจน์ได้ว่าได้เข้าไปบุกรุกโดยมิชอบด้วยกฎหมาย วิธีการในพื้นที่จึงเป็นเรื่องการสร้างความสำเร็จให้กับประชาชนในพื้นที่ และการสำรวจรังวัดกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้กับประชาชนเป็นสำคัญ

3.1.3 การเตรียมพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาคินทำกิน

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเตรียมพร้อมก่อนลงมือปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาคินทำกินในพื้นที่ พบว่า ก่อนกำหนดวิธีหรือมาตรการต่าง ๆ เพื่อนำไปปฏิบัติแก้ไขปัญหาคินทำกินในพื้นที่นั้น สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 และอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย มีการจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปทำการสำรวจพื้นที่โดยรวม เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาทั่วไป และจัดหมวดหมู่ปัญหาที่พบจากพื้นที่เพื่อหาแนวทางแก้ไขในขณะปฏิบัติในพื้นที่จริง ในขณะเดียวกันทั้งสองหน่วยงานต้องทำการประสานกับจังหวัด อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำชุมชน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการเข้าไปแก้ไขปัญหาคินทำกินของราษฎรในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหรือเขตป่าอื่นๆ ตามมติคณะรัฐมนตรี การทำความเข้าใจร่วมกันนั้น มุ่งเน้นดำเนินนโยบายหลักที่ถูกกำหนดมาคือ มุ่งเน้นสร้างการมีส่วนร่วมของราษฎรในทุกเรื่อง ทุกปัญหา

3.1.4 แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาคินทำกิน

ผลการสัมภาษณ์ พบว่า การสร้างการมีส่วนร่วมของราษฎรในพื้นที่นั้นใน ระยะเริ่มต้นตั้งแต่การสำรวจปัญหาก่อนเข้ามาดำเนินวิธีแก้ไขปัญหาคินทำกิน ค่อนข้างมีปัญหา เพราะประชาชนจำนวนหนึ่งไม่ทราบคำริที่แท้จริงของรัฐบาลที่ต้องการแก้ไขปัญหาคินทำกิน ให้แก่ราษฎรในพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติ จึงเกิดการต่อต้านไม่ยินยอมให้ทำการสำรวจรังวัด และไม่สนับสนุนการทำงานของเจ้าหน้าที่ จึงต้องอาศัยการทำความเข้าใจกับหัวหน้าหรือผู้นำชุมชน ด้วยการเรียกประชุม อบรม สัมมนา ตลอดจนนำไปศึกษาปัญหาในพื้นที่ต่างๆ ที่มีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ของบุคคลภายนอก แต่ได้รับการแก้ไขแล้วซึ่งเมื่อผู้นำชุมชนได้ทราบข้อเท็จจริงแล้วก็นำสิ่งที่

ได้รับรู้ไปแจ้งกล่าวให้แก่ราษฎรในพื้นที่ทราบ กระทั่งทำให้เกิดการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการยอมรับการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่เขตอุทยานนั้นส่วนหนึ่งมาจากการมองเห็นปัญหาในพื้นที่ที่พบตลอดมา รวมทั้งมีการบุงกรุกจากผู้มีฐานะทางการเงินดีเข้ามาซื้อขายจากผู้ครอบครองเดิมอยู่ตลอดเวลา จึงต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมสำหรับแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยหวังว่าในระยะยาวปัญหาการบุงกรุกพื้นที่ในชุมชนของตนเองคงจะหมดไป

เมื่อเกิดการยอมรับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจากประชาชนในพื้นที่แล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงต้องเร่งสร้างการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่ การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเจ้าหน้าที่ในระดับปฏิบัติให้การมุ่งเน้นไปตั้งแต่ขั้นตอนการสำรวจรังวัดพื้นที่ซึ่งในขั้นตอนนี้รวมถึงการกำหนดความเหมาะสมการใช้ประโยชน์ที่ดิน และขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ์ตามมติคณะรัฐมนตรี การสร้างการมีส่วนร่วมในเบื้องต้นได้ปรึกษาหารือเพื่อสร้างข้อตกลงร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย คือ หัวหน้าชุมชน ประชาชนในพื้นที่ที่ครอบครองพื้นที่ดินทำกิน และเจ้าหน้าที่ที่เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ โดยทำข้อตกลงร่วมกันว่าพื้นที่ใดบริเวณใดของเขตอุทยานเป็นเขตล่อแหลมต่อการถูกทำลายสิ่งแวดล้อม หรือถูกทำลายสภาพป่าให้เสียหาย พื้นที่ใดที่จำเป็นต้องจัดให้มีการคืนสภาพป่าเนื่องจากความไม่เหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรม ก็ร่วมกันกำหนดเขตควบคุม พร้อมช่วยกันป้องกันไม่เกิดการบุงกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติมไปจากเดิม รวมทั้งช่วยกันสอดส่องป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นๆ เข้ามาบุงกรุกพื้นที่ล่อแหลมนั้น จากนั้นได้มีการป้อนข้อมูลข่าวสารข้อเท็จจริงเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในบริเวณต่างๆ ของพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติให้ประชาชนในแต่ละชุมชนได้ทราบ มีการเรียกประชาชนเข้ามาร่วมประชุม ปรึกษาหารือ เป็นครั้งคราว เข้าร่วมทำงานกับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน โดยเฉพาะในกรณีลงพื้นที่สำรวจและทำการรังวัด จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างมากจึงต้องขอความร่วมมือผู้นำในชุมชนเข้าร่วมเป็นผู้ปฏิบัติงานกับเจ้าหน้าที่

การสร้างความร่วมมือและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้นค่อนข้างต้องใช้เวลาสำหรับการสร้างความร่วมมือกันค่อนข้างมาก ทั้งนี้ความเข้าใจของประชาชนในพื้นที่ในเบื้องต้นแตกต่างกัน ประชาชนมีความรู้สึกต่อต้านแต่อุทยานแห่งชาติได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมาหมู่บ้านละ 1 ชุด ๆ ละ 3-5 คน ชื่อว่าคณะกรรมการหมู่บ้าน โครงการนำร่อง คณะกรรมการชุดนี้จะทำหน้าที่ประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติ คณะกรรมการชุดนี้จะมีส่วนสำคัญในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการกับประชาชนในพื้นที่ ทำหน้าที่สำรวจข้อมูลในพื้นที่สำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ตลอดเวลาที่ผ่านมา

ปรากฏว่าคณะกรรมการชุดนี้ปฏิบัติหน้าที่ได้ค่อนข้างดี แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่บ้างตรงที่หลายหมู่บ้าน ยังไม่ตั้งคณะกรรมการชุดนี้ขึ้นมา กำลังอยู่ระหว่างการดำเนินการ สำหรับวิธีการตั้งคณะกรรมการชุดนี้ ทางอุทยานแห่งชาติได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในแต่ละหมู่บ้านได้ทำการคัดเลือกบุคคลในชุมชนที่มีภาวะผู้นำที่มีเวลา ตลอดจนมีความรู้ที่จะเข้ามาช่วยประสานงานกับอุทยานแห่งชาติ หรือกับหน่วยงานอื่นได้ เมื่อมีผู้ได้รับเลือกตั้งแล้วส่งรายชื่อมายังอุทยานแห่งชาติ และอุทยานก็ออกคำสั่งแต่งตั้งพร้อมกำหนดหน้าที่ให้แก่คณะกรรมการชุดดังกล่าว คณะกรรมการชุดนี้จึงเป็นกลไกกลางเข้าร่วมประชุมกับคณะทำงานของอุทยานแห่งชาติในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

นอกจากจะกำหนดให้มีคณะกรรมการโครงการนำร่องแล้ว อุทยานแห่งชาติได้ประสานกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีพื้นที่ครอบคลุมอุทยานแห่งชาติ เพื่อทำความเข้าใจ ให้ความรู้แก่สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลทราบถึงนโยบายการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนแจ้งกฎหมายระเบียบ และคำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุทยานแห่งชาติและประชาชนต้องรับทราบไปยังหน่วยงานปกครองแห่งนี้อีกทางหนึ่ง ตลอดเวลาที่ผ่านมามีปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องค่อนข้างดี ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจทราบถึงวัตถุประสงค์หลักในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน สร้างความร่วมมือ และสร้างการมีส่วนร่วมร่วมกับประชาชนในพื้นที่

ในปัจจุบันนี้ปรากฏว่าองค์การบริหารส่วนตำบลทุกแห่งจะมีแผนงานโครงการพัฒนาพื้นที่ที่อยู่ในเขตอุทยาน ซึ่งแผนงานและโครงการต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นโครงการที่ผ่านความเห็นชอบจากประชาคม ประชากรรัฐ และประชาชนในพื้นที่มาทั้งสิ้น ทำให้ปัญหาความรู้สึกต่างๆ ที่ประชาชนเคยมีต่ออุทยานแห่งชาติในทางลบก็ค่อย ๆ สูญหายไป ดังนั้นในปัจจุบันหมู่บ้านหลายแห่งในอุทยานแห่งชาติเสร็จสิ้นกระบวนการรังวัด ควบคุม จำกัดเขต แล้ว ในระยะยาว ถ้าอุทยานแห่งชาติมีความพร้อมด้านข้อมูล โดยเฉพาะข้อมูลแผนที่ทางอากาศ อุทยานแห่งชาติก็จะสามารถเข้าไปดำเนินการพิสูจน์สิทธิ์ให้แก่ประชาชนได้ หากเสร็จสิ้นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่อุทยานก็จะลดน้อยจนถึงหมดไป

อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่ที่มีความเห็นพ้องกันว่า แม้อุทยานแห่งชาติจะสามารถสร้างความร่วมมือ สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นได้ค่อนข้างดีแล้ว แต่ประชาชนส่วนหนึ่งก็ยังคงมีปัญหาระหว่างกันเอง โดยเฉพาะปัญหาการแย่งเขตพื้นที่ ทำให้ขาดความสงบในพื้นที่ ยังมีการซื้อขายที่ดินระหว่างผู้ครอบครองกับบุคคลจากภายนอก แม้ในทางกฎหมายจะไม่สามารถซื้อขายกันได้แต่ก็ยังปรากฏปัญหานี้อยู่ตลอด ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการรังวัดขอบเขตพื้นที่ และอาจเป็นปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิ์ในอนาคต ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของอุทยานจะต้องเข้าไปคอยสอดส่องดูแลไม่ให้เกิด

ปัญหาถูกลดลงไปมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การสร้างการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญที่จะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ค่อนข้างมาก ถ้าประชาชนหรือชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถดูแลปกครองตนเอง ปัญหาการพิสูจน์สิทธิ์ก็จะลดน้อยตามไปด้วย

3.2 วิธีการแก้ไขปัญหาดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการแก้ไขปัญหาดินทำกินของราษฎรตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม ประกอบด้วย การวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีและการวิเคราะห์กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ผลการวิเคราะห์แสดงดังต่อไปนี้

3.2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดินทำกิน

การวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดินทำกิน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ 5 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาดินทำกิน การมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดินทำกิน การมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดินทำกิน และการร่วมเรียกร้องสิทธิทำกินในช่วง 1 ปี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน ดังแสดงในตารางที่ 4.7 ถึงตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.7 การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน

การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยรับข่าวสาร	189	96.4
ไม่เคยรับข่าวสาร	7	3.6
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.7 แสดง รูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถามด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่เคยรับข่าวสารการแก้ไขปัญหาคีฬาคินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 96.4 ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยรับข่าวสารมีเพียงร้อยละ 3.6

ตารางที่ 4.8 การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาคีฬาคินทำกิน จำแนกตาม ความถี่ แหล่งรับข่าวสาร ความชัดเจนของข่าวสารและผลของการรับข่าวสาร

การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความถี่ของการรับข่าวสาร		
1 – 2 ครั้งต่อเดือน	183	96.8
มากกว่า 2 ครั้งต่อเดือน	6	3.2
รวม	189	100.0
แหล่งรับข่าวสาร (ตอบได้หลายข้อ)		
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต.	181	95.8
วิทยุกระจายเสียง	78	41.3
เพื่อนบ้าน	38	20.1
เจ้าหน้าที่ป่าไม้	10	5.3
จดหมายของราชการ	8	4.2
โทรทัศน์	3	1.6
หนังสือพิมพ์	1	0.5
อื่น ๆ (ป้ายประกาศเชิญประชุม)	1	0.5
การทราบรายละเอียดการพิสูจนสิทธิ์ที่ดินทำกิน		
ทราบอย่างชัดเจน	73	38.6
ทราบแต่ไม่ชัดเจน	113	59.8
ไม่ทราบและไม่เข้าใจ	3	1.6
รวม	189	100.0
ผลของข่าวสารต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา		
ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม	155	82.0
ไม่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วม	34	18.0
รวม	189	100.0

จากตารางที่ 4.8 แสดงรายละเอียดการมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไข ปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจำนวน 189 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความถี่ของการรับข่าวสารระหว่าง 1 - 2 ครั้งต่อเดือน คิดเป็นร้อยละ 96.8 แหล่งรับข่าวสารส่วนใหญ่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 95.8 เคยรับข่าวสารจากวิทยุกระจายเสียงเป็นอันดับรองลงมา คิดเป็นร้อยละ 41.3 รับข่าวสารจากเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 20.1 และกลุ่มตัวอย่างเคยรับข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ และป้ายประกาศเชิญประชุม จำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.5 การทราบรายละเอียดการพิสูจน์ สิทธิที่ดินทำกิน ปรากฏว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ทราบแต่ไม่ชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 59.8 รองลงมา รับทราบรายละเอียดการพิสูจน์สิทธิอย่างชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 38.6 หลังจากรับข่าวสาร แล้วผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 82.0

2) การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือหรือแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ผลการวิเคราะห์ รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีด้านการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ แก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ดังแสดงในตารางที่ 4.9 ถึงตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.9 การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การร่วมปรึกษาหารือ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	140	71.4
ไม่เคย	56	28.6
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.9 แสดง การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือการแก้ไขปัญหาที่ดิน ทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยร่วมปรึกษารัฐบาลกับหน่วยงานราชการคิดเป็นร้อยละ 71.4 ในขณะที่ไม่เคยเข้าร่วมปรึกษารัฐบาลกับหน่วยงานราชการมีร้อยละ 28.6

ตารางที่ 4.10 การมีส่วนร่วมหรือการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน จำแนกตาม ความถี่ ความเต็มใจ
ร่วมหรือ เรื่องที่เข้าร่วมหรือ และการทราบข้อเท็จจริง

การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความถี่ของการเข้าร่วมปรึกษาหารือ		
1 – 2 ครั้ง	138	98.6
เกินกว่า 2 ครั้ง	2	1.4
รวม	140	100.0
ความเต็มใจเข้าร่วมปรึกษาหารือ		
เต็มใจ	137	97.9
ไม่เต็มใจ	3	2.1
รวม	140	100.0
เรื่องที่เข้าร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการ (ตอบได้หลายข้อ)		
รับฟังความคิดเห็นของประชาชน	124	88.6
ให้ข้อมูลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเพิ่มเติม	87	62.1
แจ้งแนวทางการแก้ไขปัญหาบุกรุกที่ดิน	8	5.7
แจ้งแนวทางการพิสูจน์สิทธิการทำกินในป่าเขต อุทยานแห่งชาติ	22	15.7
แจ้งสถานการณ์บุกรุกป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ โดยประชาชน	5	3.6
การทราบข้อเท็จจริงหลังเข้าร่วมปรึกษาหารือ		
ทราบอย่างชัดเจน	71	50.7
ทราบแต่ไม่ชัดเจน	66	47.2
ไม่เข้าใจเลย	3	2.1
รวม	140	100.0

จากตารางที่ 4.10 แสดงรายละเอียดการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยเข้าร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการ จำนวน 140 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความถี่ของการเข้าร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการ ระหว่าง 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 98.6 มีความเต็มใจเข้าร่วมปรึกษาหารือ คิดเป็นร้อยละ 97.9

เรื่องที่เข้าร่วมปรึกษาหารือ คือ การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 88.6 รองลงมาเพื่อปรึกษาหารือและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 62.1 และเรื่องที่เข้าร่วมปรึกษาหารือคือการแจ้งสถานการณ์บุกรุกป่าในเขตอุทยานแห่งชาติ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.6 ซึ่งการเข้าร่วมปรึกษาหารือเพื่อการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามทำให้กลุ่มตัวอย่างทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติ คิดเป็นร้อยละ 50.7 แต่ไม่ทราบชัดเจน คิดเป็นร้อยละ 47.2

3) การมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีด้านการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ดังแสดงในตารางที่ 4.11 ถึงตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.11 การมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคยถูกเชิญ	131	66.8
ไม่เคยถูกเชิญ	65	33.2
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.11 แสดงการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 66.8 ในขณะที่ไม่เคยถูกเชิญเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นมีร้อยละ 33.2

ตารางที่ 4.12 การถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน
จำแนกตาม จำนวนครั้ง ความถี่ วาระประชุม และความเข้าใจการพิสูจน์สิทธิ์

การถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่ถูกเชิญให้เข้าร่วมประชุม		
1 – 2 ครั้ง	127	96.9
เกินกว่า 2 ครั้ง	4	3.1
รวม	131	100.0
จำนวนครั้งที่ไปร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น		
ทุกครั้ง	88	67.2
เป็นบางครั้ง	43	32.8
รวม	131	100.0
ลักษณะการปรึกษาหารือแต่ละครั้ง (ตอบได้หลายข้อ)		
แจ้งปัญหาที่ดินทำกินเป็นรายบุคคล	109	83.2
แจ้งปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในชุมชน	74	56.5
แจ้งสถานการณ์การบุกรุกป่าในเขตอุทยานโดยประชาชน	1	0.8
หาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกัน	75	57.3
แจ้งผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	17	13.0
ทำข้อตกลงร่วมกันในการพิสูจน์สิทธิ์ที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน	15	11.5
มีการเรียกร้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา	2	1.5
ตอบข้อซักถามข้อสงสัยของประชาชน	68	51.9
ความเข้าใจการพิสูจน์สิทธิ์จากการร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น		
ทราบอย่างชัดเจน	72	55.0
ทราบแต่ไม่ชัดเจน	59	45.0
รวม	131	100.0

จากตารางที่ 4.12 แสดงการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยถูกเชิญเข้าร่วมประชุม จำนวน 131 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยถูกเชิญเข้าร่วมประชุมจำนวน 1 – 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 96.9 และส่วนใหญ่เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นตามที่ถูกเชิญทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 67.2 ในขณะที่ไปเข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง คิดเป็นร้อยละ 32.8 การเข้าประชุมรับฟังความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เข้าร่วมประชุมในวาระเกี่ยวข้องกับการแจ้งปัญหาที่ดินทำกินเป็นรายบุคคล คิดเป็นร้อยละ 83.2 เข้าร่วมประชุมในวาระเกี่ยวกับการหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกัน คิดเป็นร้อยละ 57.3 โดยเข้าร่วมประชุมเพื่อแจ้งสถานการณ์บุกรุกป่าในเขตอุทยานฯ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.8 นอกจากนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเข้าใจอย่างชัดเจนถึงการพิสูจน์สิทธิ์จากการเข้าร่วมประชุม คิดเป็นร้อยละ 55.0

4) การมีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติดคณะรัฐมนตรีด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ดังแสดงในตารางที่ 4.13 และตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.13 การเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การเคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เคย	173	88.3
เคย (ตอบได้หลายข้อ)	23	11.7
- เป็นคณะกรรมการ	10	43.5
- ร่วมสังเกตการณ์	16	69.6
- ช่วยประชาสัมพันธ์การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	5	21.7
- ร่วมชี้แนวเขตให้แก่เจ้าหน้าที่	5	21.7
- ร่วมยืนยันแนวเขตที่ดินของเพื่อนบ้าน	3	13.0
- เข้าร่วมประเมินผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	3	13.0
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.13 แสดงการมีส่วนร่วมตัดสินใจการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ในประเด็นการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ คิดเป็นร้อยละ

88.3 มีเพียงร้อยละ 11.7 เท่านั้นที่เคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน เมื่อพิจารณา ลักษณะการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมในฐานะ ผู้สังเกตการณ์การทำงานแก้ไขปัญหาของเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 69.6 และเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ กับเจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 43.5

ตารางที่ 4.14 การมีส่วนร่วมตัดสินใจการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การมีส่วนร่วมตัดสินใจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ลักษณะการเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการ		
ได้รับการแต่งตั้งจากราชการโดยตรง	5	21.7
ได้รับการเสนอชื่อจากชุมชน	17	74.0
ไปร้องขอร่วมเป็นคณะกรรมการ	1	4.3
รวม	23	100.0
การแนะนำแนวทางแก้ไขปัญหามาชี้แจงให้ประชาชน		
นำมาชี้แจงทุกครั้ง	19	82.6
นำมาชี้แจงเป็นบางครั้ง	4	17.4
รวม	23	100.0

จากตารางที่ 4.14 แสดงการมีส่วนร่วมตัดสินใจการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของผู้ตอบแบบสอบถามถึงลักษณะการเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการและการชี้แจงประชาชน พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับการเสนอชื่อจากชุมชนให้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ คิดเป็นร้อยละ 74.0 มีเพียงร้อยละ 4.3 ที่ไปร้องขอร่วมเป็นคณะกรรมการ ซึ่งการเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการเมื่อทราบแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินแล้วส่วนใหญ่ก็จะนำไปชี้แจงให้ประชาชนในชุมชนทราบทุกครั้ง คิดเป็นร้อยละ 82.6

5) การร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน ผลการวิเคราะห์รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีด้านการร่วมเรียกร้องสิทธิทำกินในรอบ 1 ปี ดังแสดงในตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 การร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน

การเรียกร้องสิทธิทำกิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การเคยเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน		
ไม่เคย	100	51.0
เคย (ตอบได้หลายข้อ)	96	49.0
- ร่วมลงลายมือชื่อเพื่อขอสิทธิทำกิน	36	37.5
- ร่วมเป็นผู้นำรายชื่อร้องเรียนเสนอแก่ราชการ	6	6.3
- ร่วมชุมนุมเรียกร้องสิทธิทำกิน	65	67.7
- ร่วมต่อต้านไม่ให้หน่วยราชการเข้ามาพิสูจน์สิทธิ์	1	1.0
- ร่วมต่อต้านไม่ให้บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติม	5	5.2
- เข้าร่วมกับชุมชนอื่นเพื่อเรียกร้องขอสิทธิทำกินในที่ดิน	11	11.5
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในด้านการเรียกร้องสิทธิทำการ คิดเป็นร้อยละ 51.0 ในขณะที่เคยเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน คิดเป็นร้อยละ 49.0 โดยการเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิทำกินนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องสิทธิทำกิน คิดเป็นร้อยละ 67.7 ร่วมลงลายมือชื่อเพื่อขอขอสิทธิทำกิน คิดเป็นร้อยละ 37.5 และเข้าร่วมกับชุมชนอื่นเพื่อเรียกร้องขอสิทธิทำกินในที่ดิน คิดเป็นร้อยละ 11.5

3.2.2 กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยระดับการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ ร่วมสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน ร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในชุมชน และวิธีการพิสูจน์สิทธิ์ของแต่ละครอบครัว ดังปรากฏรายละเอียดผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 การมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหที่ดินทำกิน

ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ร่วมสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน		
ถูกบังคับให้แจ้งปัญหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง	1	0.5
ไม่มีส่วนร่วมเสนอปัญหาของตนเอง	43	21.9
ร่วมชี้แจงปัญหาแต่กลับไม่ได้รับความสนใจ	10	5.1
ร่วมชี้แจงปัญหาแต่ไม่มีส่วนในการตัดสินใจแนวทางแก้ไข	50	25.5
มีส่วนชี้แจงปัญหาและมีส่วนตัดสินใจแนวทางแก้ไข	85	43.4
ทำนกับชุมชนร่วมกันสำรวจปัญหาและตัดสินใจแนวทางแก้ไข	7	3.6
รวม	196	100.0
ร่วมกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน		
ถูกลวงให้เสนอเพื่อรับประโยชน์อื่น ๆ โดยบุคคลภายนอก/ เจ้าหน้าที่รัฐ	2	1.0
ไม่มีส่วนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา	86	43.9
เจ้าหน้าที่รับฟังแนวทางแก้ไขแต่ก็วางเฉย	14	7.1
ถูกกำหนดแนวทางแก้ไขจากรัฐแต่ไม่ตรงข้อเสนองของ ประชาชน	6	3.1
ประชาชนมีส่วนตัดสินใจแก้ไขปัญหา	86	43.9
ประชาชนเป็นผู้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทั้งหมด	2	1.0
รวม	196	100.0
วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในชุมชน		
เป็นวิธีที่รัฐกำหนดและไม่ตรงความต้องการของประชาชน	22	11.2
เป็นวิธีการที่รัฐกำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ	163	83.2
เป็นวิธีการที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ	11	5.6
รวม	196	100.0

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การรับการพิสูจน์สิทธิ์ของแต่ละครอบครัว		
ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ์โดยไม่ต้องการโต้แย้ง	159	81.1
ไม่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ์	2	1.0
ขอมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิ์ให้ตรงกับข้อเท็จจริง	35	17.9
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.16 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเข้าไปมีส่วนร่วมสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน โดยมีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาและมีส่วนร่วมตัดสินใจแนวทางแก้ไข คิดเป็นร้อยละ 43.4 รองลงมา มีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาแต่ไม่มีส่วนในการตัดสินใจแนวทางแก้ไข คิดเป็นร้อยละ 25.5 และไม่มีส่วนร่วมเสนอปัญหาของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 21.9

ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 43.9 ไม่มีส่วนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และมีส่วนตัดสินใจแก้ไขปัญหา ในขณะที่เจ้าหน้าที่รับฟังแนวทางแก้ไขแต่ก็วางเฉย คิดเป็นร้อยละ 7.1 และถูกกำหนดแนวทางแก้ไขจากรัฐแต่ไม่ตรงข้อเสนอของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 3.1

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในชุมชนในปัจจุบันนั้นเป็นวิธีการที่รัฐกำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ คิดเป็นร้อยละ 83.2 และเห็นว่าเป็นวิธีที่รัฐกำหนดและไม่ตรงความต้องการของประชาชน คิดเป็นร้อยละ 11.2

ส่วนการรับการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกินของครอบครัว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ์โดยไม่ต้องการโต้แย้ง คิดเป็นร้อยละ 81.1 รองลงมา ขอมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิ์ให้ตรงกับข้อเท็จจริง คิดเป็นร้อยละ 17.9 และไม่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ์ คิดเป็นร้อยละ 1.0

ตอนที่สี่ ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

การวิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร ประกอบด้วย การวิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่รัฐในประเด็นเกี่ยวกับผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร และความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม การวิเคราะห์ผลทางการเมือง และการทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษามีดังนี้

4.1 ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร

4.1.1 ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นกลุ่มตัวอย่างจากการสัมภาษณ์

1) ความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ให้สัมภาษณ์ให้ความคิดเห็นสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกันว่ามีความก้าวหน้าไปมากสามารถสำรวจรังวัด จำกัดขอบเขตประชาชนในพื้นที่ และเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนการพิสูจน์สิทธิ์ แต่ความคิดเห็นของผู้กำกับนโยบายค่อนข้างมีความเห็นในเชิงบวกมากกว่าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติ กล่าวคือ เห็นว่า ประสบความสำเร็จปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลดน้อยลงกว่าก่อนการเข้าไปแก้ไขปัญหา โดยมีเหตุผลสนับสนุนความคิดเห็นดังกล่าวคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกส่วนให้ความสนใจ และมีความจริงจังในการเข้าไปแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับประชาชนในพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ทำให้เห็นผลงานการแก้ไขปัญหามีความรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าในขณะนี้ส่วนใหญ่จะยังอยู่ในขั้นตอนการรังวัด กำหนดขอบเขตเพื่อนำไปทำการพิสูจน์สิทธิ์ในต่อไปก็ตาม นอกจากนี้ในส่วนของรัฐบาลยังมีส่วนสนับสนุนด้านงบประมาณและระเบียบปฏิบัติต่างๆ ให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติในพื้นที่ ดังเช่น ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ จนได้คณะกรรมการหมู่บ้าน โครงการนำร่อง และที่สำคัญผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินสำเร็จลงได้ในระยะยาวด้วยเหตุเพราะประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของปัญหาป่าไม้ ขอมรับการแก้ไขปัญหามาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ แม้ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีปัญหาสำคัญอยู่บ้าง คือ ปัญหาการเรียกร้องสิทธิ์และให้เพิกถอนเขตพื้นที่อุทยานอยู่บ้างก็ตาม แต่ปัญหานี้ก็พบว่าลดน้อยลงไปตามลำดับ และปัญหาเกี่ยวกับการเข้าไปร่วมทำงานในพื้นที่ของหน่วยงานราชการหลายหน่วย ทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานขาดประสิทธิภาพ บางหน่วยงานมีความพร้อมด้านบุคลากรแต่ขาดความพร้อมด้านงบประมาณ บางหน่วยงานมีความพร้อมด้านงบประมาณ แต่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ทำให้การแก้ไขปัญหาลากช้าไปด้วยความล่าช้า ดังเช่น การต้องการช่วยให้ปัญหาย้ายแล้งในพื้นที่อุทยานแห่งชาติคลองแต่ก็ติดขัดด้วยระเบียบและขั้นตอนทาง

ราชการทำให้ไม่สามารถดำเนินการไปได้รวดเร็ว เพราะจำเป็นต้องประสานงานกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ส่วนเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่แม้มีความเห็นว่าการก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติมีความก้าวหน้าและใกล้ประสบความสำเร็จแต่ก็ยังเห็นว่ายังมีข้อจำกัดในด้านอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะการขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน ตลอดจนปัญหาเกี่ยวกับการปฏิรูประบบราชการมีผลกระทบต่อโครงการจัดการทรัพยากรที่ดินและป่าไม้เพราะขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานแตกต่างกันไปจากเดิมจำเป็นต้องปรับตัวทำให้เกิดความล่าช้าได้

2) ปัญหาและอุปสรรคที่พบจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่พบจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน พบว่า สามารถจำแนกออกได้ 2 กลุ่มปัญหา ดังนี้

2.1) ปัญหาของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ เป็นปัญหาเกี่ยวกับความไม่พร้อมในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพราะสภาพปัญหาเรื่องอื่น ๆ ยังมีอยู่มากในพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานด้านการสำรวจ รังวัด และพิสูจน์สิทธิได้อย่างรวดเร็ว ปัญหาจากการขาดการสนับสนุนงบประมาณที่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

2.2) ปัญหาในพื้นที่ เป็นปัญหาเกี่ยวกับการมีความพยายามบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติอยู่ตลอดเวลาจากประชาชน บุคคลภายนอก โดยเฉพาะกลุ่มนายทุนที่เข้าไปกว้านซื้อที่ดินทำกินจากประชาชน เมื่อประชาชนขายพื้นที่ทำกินแล้วก็หาทางไปบุกรุกในบริเวณอื่น ๆ ต่อไปอีก ซึ่งการไปบุกรุกพื้นที่ที่เพิ่มนั้นแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนหนึ่งยังขาดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

4.1.2 ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม

การวิเคราะห์ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม แสดงในตารางที่ 4.17

ตารางที่ 4.17 ความคิดเห็นของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สำเร็จ	152	77.6
ไม่สำเร็จ	44	22.4
รวม	196	100.0

จากตารางที่ 4.17 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรตามมติคณะรัฐมนตรี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ในเขตอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย ประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 77.6 และไม่ประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 22.4

4.2 ผลทางการเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม ดังปรากฏรายละเอียดผลการวิเคราะห์ดังในตารางที่ 4.18

ตารางที่ 4.18 ความคิดเห็นของผลทางการเมืองจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

ผลทางการเมือง	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ดัชนีความเห็น
ทำให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่น ในนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล			3.67 (มาก)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	15	7.7	
เห็นด้วย	111	56.6	
เห็นด้วยปานกลาง	62	31.6	
ไม่เห็นด้วย	7	3.6	
ไม่เห็นด้วยเลย	1	0.5	
รวม	196	100.0	

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ผลทางการเมือง	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ดัชนีความเห็น
ทำให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาล			3.72 (มาก)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	13	6.6	
เห็นด้วย	122	62.2	
เห็นด้วยปานกลาง	55	28.1	
ไม่เห็นด้วย	5	2.6	
ไม่เห็นด้วยเลย	1	0.5	
รวม	196	100.0	
มีผลทำให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลในการเลือกตั้งคราวที่ผ่านมา			3.76 (มาก)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	12	6.1	
เห็นด้วย	132	67.3	
เห็นด้วยปานกลาง	45	23.0	
ไม่เห็นด้วย	6	3.1	
ไม่เห็นด้วยเลย	1	0.5	
รวม	196	100.0	
ทำให้ต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน			3.10 (ปานกลาง)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	5	2.6	
เห็นด้วย	60	30.6	
เห็นด้วยปานกลาง	83	42.3	
ไม่เห็นด้วย	46	23.5	
ไม่เห็นด้วยเลย	2	1.0	
รวม	196	100.0	

ตารางที่ 4.18 (ต่อ)

ผลทางการเมือง	จำนวน(คน)	ร้อยละ	ดัชนีความเห็น
ทำให้ต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน			3.09 (ปานกลาง)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	7	3.6	
เห็นด้วย	54	27.5	
เห็นด้วยปานกลาง	86	43.9	
ไม่เห็นด้วย	47	24.0	
ไม่เห็นด้วยเลย	2	1.0	
รวม	196	100.0	
ทำให้ตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น			3.94 (มาก)
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	23	11.7	
เห็นด้วย	143	73.0	
เห็นด้วยปานกลาง	26	13.3	
ไม่เห็นด้วย	4	2.0	
ไม่เห็นด้วยเลย	-	-	
รวม	196	100.0	

จากตารางที่ 4.18 แสดงผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ดังนี้

ทำให้ประชาชนศรัทธาเชื่อมั่นในนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เห็นด้วยว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนมีความศรัทธาเชื่อมั่นในตัวนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 56.6 รองลงมาคือ เห็นด้วยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 31.6 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วยเลยคิดเป็นร้อยละ 0.5 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

ทำให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาล โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินการทางการเมือง

และนโยบายของรัฐบาล คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมาคือ เห็นด้วยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 28.1 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วยเลย คิดเป็น ร้อยละ 0.5 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

มีผลทำให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลในการเลือกตั้งคราวที่ผ่านมา (8 กุมภาพันธ์ 2548) โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลไทยในการเลือกตั้งคราวที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 67.3 รองลงมาคือ เห็นด้วยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 23.0 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วยเลย คิดเป็น ร้อยละ 0.5 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$)

ทำให้ต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนทั่วไปต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 42.3 รองลงมา เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 30.6 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วยเลย คิดเป็นร้อยละ 1.0 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$)

ทำให้ต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยปานกลางว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนทั่วไปต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน คิดเป็น ร้อยละ 43.9 รองลงมา เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 27.5 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วยเลย คิดเป็นร้อยละ 1.0 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$)

ทำให้ตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น โดยมีดัชนีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จมีผลทำให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น คิดเป็นร้อยละ 73.0 รองลงมา เห็นด้วยระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 13.3 ในขณะที่กลุ่มไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 2.0 หรือมีความคิดเห็นโดยรวมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$)

4.3 การทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏดังต่อไปนี้

4.3.1 การทดสอบสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 1 วิธีการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินของราษฎรในแง่ของการเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กับผลของการแก้ไขปัญหา โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคืนทำกิน และระดับการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคืนทำกินกับความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาคืนทำกินของรัฐบาล มีดังต่อไปนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการมีส่วนร่วมกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แสดงในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 การมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาคืนทำกินของราษฎรกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา

การมีส่วนร่วม	ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา			χ^2 (Sig.)
	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม	
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
รับรู้ข่าวสาร				1.74 (0.188)
1. มีส่วนร่วม	148 (78.3)	41 (21.7)	189 (100.0)	
2. ไม่มีส่วนร่วม	4 (57.1)	3 (42.9)	7 (100.0)	
รวม	152 (77.6)	44 (22.4)	196 (100.0)	
ร่วมปรึกษาหารือ				38.76 [*] (0.000)
1. มีส่วนร่วม	125 (89.3)	15 (10.7)	140 (100.0)	
2. ไม่มีส่วนร่วม	27 (48.2)	29 (51.8)	56 (100.0)	
รวม	152 (77.6)	44 (22.4)	196 (100.0)	

ตารางที่ 4.19 (ต่อ)

การมีส่วนร่วม	ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา						χ^2 (Sig.)
	สำเร็จ		ไม่สำเร็จ		รวม		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
ร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น							17.21 (0.000)
1. มีส่วนร่วม	113	(86.3)	18	(13.7)	131	(100.0)	
2. ไม่มีส่วนร่วม	39	(60.0)	26	(40.0)	65	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	
ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหา							2.83 (0.092)
1. มีส่วนร่วม	131	(75.7)	42	(24.3)	173	(100.0)	
2. ไม่มีส่วนร่วม	21	(91.3)	2	(8.7)	23	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	
ร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน							0.02 (0.878)
1. มีส่วนร่วม	78	(78.0)	22	(22.0)	100	(100.0)	
2. ไม่มีส่วนร่วม	74	(77.1)	22	(22.9)	96	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	

* $P < .05$

จากตารางที่ 4.19 พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎร ด้านการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือหรือแก้ไขปัญหาดินทำกิน และด้านการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาดินทำกิน มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาดินทำกินของรัฐบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งพบว่า ผู้ที่มีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น เห็นว่าการแก้ไขปัญหาดินทำกินประสบผลสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 86.3 ในขณะที่ผู้ที่ไม่ร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น เห็นว่าประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 48.2 ส่วนการมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาดินทำกิน การมีส่วนร่วม

ตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และมีส่วนร่วมเรียกร้องสิทธิที่ดินทำกิน ไม่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

2) ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แสดงในตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา

กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา						χ^2 (Sig.)
	สำเร็จ		ไม่สำเร็จ		รวม		
	จำนวน (ร้อยละ)		จำนวน (ร้อยละ)		จำนวน (ร้อยละ)		
การสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน							58.31 [*] (0.000)
น้อย	16	(36.4)	28	(63.6)	44	(100.0)	
ปานกลาง	52	(86.7)	8	(13.3)	60	(100.0)	
มาก	84	(91.3)	8	(8.7)	92	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	
การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน							23.83 [*] (0.000)
น้อย	57	(64.8)	31	(35.2)	88	(100.0)	
ปานกลาง	14	(70.0)	6	(30.0)	20	(100.0)	
มาก	81	(92.0)	7	(8.0)	88	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	

ตารางที่ 4.20 (ต่อ)

กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วม	ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา			χ^2 (Sig.)
	สำเร็จ	ไม่สำเร็จ	รวม	
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
ลักษณะการรับการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกิน				1.07 (0.783)
ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์โดยไม่ได้				
ต้องการ ได้แจ้ง	122 (76.7)	37 (23.3)	159 (100.0)	
ไม่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ์	2 (100.0)	-	2 (100.0)	
ขอมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิ์ให้				
ตรงกับข้อเท็จจริง	28 (80.0)	7 (20.0)	35 (100.0)	
รวม	152 (77.6)	44 (22.4)	196 (100.0)	

* P<.05

จากตารางที่ 4.20 พบว่า กระบวนการ ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาลของประชาชนที่มีขั้นตอนการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในด้านการสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน และด้านการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินต่างกัน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการมีส่วนร่วมด้านลักษณะการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกินต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

เมื่อพิจารณารายละเอียด กระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาลประสบความสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 91.3 86.7 และ 36.4 ตามลำดับ ส่วนกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีกระบวนการ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย เห็นว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาลประสบความสำเร็จ คิดเป็น ร้อยละ 92.0 70.0 และ 64.8 ตามลำดับ

4.3.2 การทดสอบสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 2 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน กับความสำเร็จของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐบาล แสดงในตารางที่ 4.21

ตารางที่ 4.21 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรกับผลทางการเมืองในประเด็นความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา

การแก้ไขปัญหาที่ดิน	ความสำเร็จของการแก้ไขปัญหา						χ^2 (Sig.)
	สำเร็จ		ไม่สำเร็จ		รวม		
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)	
กำหนดและไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน	10	(45.5)	12	(54.5)	22	(100.0)	15.25*
กำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ	132	(81.0)	31	(19.0)	163	(100.0)	
วิธีการที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ	10	(90.9)	1	(9.1)	11	(100.0)	
รวม	152	(77.6)	44	(22.4)	196	(100.0)	

* P<.05

จากตารางที่ 4.21 พบว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่รับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกินด้วยวิธีไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นมีผลทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 45.5 ผู้ตอบแบบสอบถามที่รับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกินด้วยวิธีผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นมีผลทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 81.0 และผู้ตอบแบบสอบถามที่รับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกินด้วยวิธีการที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นมีผลทางการเมือง คิดเป็น ร้อยละ 90.9

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมากรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี

1.1.2 เพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

1.1.3 เพื่อศึกษาผลของการแก้ไขปัญหาในทางการเมืองและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

1.2 วิธดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการสัมภาษณ์ ได้แก่ เจ้าหน้าที่รัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบนำนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีไปปฏิบัติ และประชากรสำหรับการสอบถาม ได้แก่ ประชาชนในป่าไม้เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 9 หมู่บ้าน รวมจำนวน 391 ครัวเรือน (ราย) กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากร โดยการเลือกแบบเจาะจงจากเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบนำนโยบายตามมติคณะรัฐมนตรีมาปฏิบัติ จำนวน 4 ราย ได้แก่ รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย และนักวิชาการป่าไม้ และการสุ่มตัวอย่างสำหรับการสอบถาม ได้มาจากการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิจากประชาชนในป่าไม้เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ รวมจำนวนทั้งสิ้น 196 คน

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม

1.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์ และใช้แบบสอบถามสำหรับรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสำหรับการสอบถาม

1.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติไคสแควร์

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นเพศชายทั้งหมด มีอายุระหว่าง 37 - 57 ปี และมีประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน 1 - 5 ปี สำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจากการสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 50.5) มีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 87.2) ใ้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 62.3) มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 4,000 บาท (ร้อยละ 61.2) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 - 4 คน (ร้อยละ 53.6) มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติมากกว่า 30 ปี (ร้อยละ 65.8) และอยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกิน (ร้อยละ 55.6) ขณะที่กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดมีอายุระหว่าง 51 - 60 ปี (ร้อยละ 34.2) ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 40.3)

1.3.2 ปัญหาที่ดินทำกินก่อนและหลังแก้ไขปัญหาที่ดินตามมติคณะรัฐมนตรี

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีมีปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินในเรื่องต่าง ๆ ลดลง โดยเฉพาะปัญหาการบุกรุกเพิ่มเติมมีแนวโน้มลดลงมากกว่าก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

ส่วนข้อมูลจากการสอบถาม พบว่า ก่อนแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาการเรียกร้องสิทธิทำกิน (ร้อยละ 91.8) และมีปัญหาน้อยที่สุด คือ ปัญหาการถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ (ร้อยละ 3.1) ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$) คือ ปัญหาถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ

โดยหลังแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัญหาการเรียกร้องสิทธิทำกิน (ร้อยละ 72.4) และมีปัญหาน้อยที่สุด คือ ปัญหาถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ (ร้อยละ 1.0) ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินโดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย ($\bar{X} = 1.82$) คือปัญหาถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชนเดียวกัน

1.3.3 วิธีการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินของราษฎร

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินในระดับนโยบายกำหนดให้สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง ส่วนวิธีการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินของเจ้าหน้าที่ในระดับพื้นที่ เข้าไปสนับสนุนและสร้างให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินกับเจ้าหน้าที่ทุกชั้นตอน วิธีการสร้างการมีส่วนร่วมที่สำคัญที่สุดคือการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน โครงการนำร่องให้กับแต่ละหมู่บ้านในเขตพื้นที่อุทยาน โดยแต่งตั้งจากบุคคลที่ผ่านการเลือกตั้งจากชุมชนคณะกรรมการชุดนี้มีบทบาทสำคัญในการประสานงาน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สร้างการยอมรับแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินที่ชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐร่วมกันกำหนดขึ้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่รัฐยังอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อช่วยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ในหลายพื้นที่เกิด โครงการพัฒนาชุมชนซึ่งมาจากการดำริของประชาชนในพื้นที่ ดังนั้นการสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นนั้นเป็นวิธีการที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน

ส่วนข้อมูลจากการสอบถาม พบว่า วิธีการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี พิจารณาจากรูปแบบการมีส่วนร่วมและระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินของราษฎร ดังนี้

1) รูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

(1) การมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสารการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน (ร้อยละ 96.4) มีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสาร เคยรับข่าวสารเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน 1-2 ครั้งต่อเดือน (ร้อยละ 96.8) โดยรับข่าวสารจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือ อบต. (ร้อยละ 95.8) แต่การรับข่าวสารนั้นทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกินแต่ไม่ชัดเจน (ร้อยละ 59.8) และการรับข่าวสารทำให้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน (ร้อยละ 82.0)

(2) การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาค่าที่ดินทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการ (ร้อยละ 71.4) โดยเข้าร่วมปรึกษาหารือ 1-2 ครั้ง (ร้อยละ 98.6) ซึ่งเป็นการเข้าไปร่วมปรึกษาหารือด้วยความเต็มใจ (คิดเป็นร้อยละ 97.9) เป็นการเข้าร่วมปรึกษาหารือกับหน่วยงานราชการในการขอความคิดเห็นของประชาชน (ร้อยละ 88.6) และการเข้าร่วมปรึกษาหารือทำให้ทราบรายละเอียดของการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกินอย่างชัดเจน (ร้อยละ 50.7)

(3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยถูกเชิญเข้าไปร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น (ร้อยละ 66.8) โดยเคยถูกเชิญเข้าร่วมประชุม 1–2 ครั้ง (ร้อยละ 96.9) และเข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่ถูกเชิญ (ร้อยละ 67.2) เป็นการเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการแจ้งปัญหาที่คืนทำกินเป็นรายบุคคล (ร้อยละ 83.3) และการเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็น ทำให้ทราบการพิสูจน์สิทธิการอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติอย่างชัดเจน (ร้อยละ 55.0)

(4) การร่วมตัดสินใจ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐเพื่อทำงานแก้ไขปัญหาที่คืนทำกิน (ร้อยละ 88.3) โดยเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมสังเกตการณ์ (ร้อยละ 69.6) การเข้าไปเป็นคณะกรรมการร่วมจากการถูกเสนอชื่อโดยชุมชน (ร้อยละ 74.4) และนำแนวทางแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินตามมติมาแจ้งให้ประชาชนในพื้นที่ทราบทุกครั้ง (ร้อยละ 82.6)

(5) การร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน (ร้อยละ 51.0) ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยเข้าร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน (ร้อยละ 49.0) นั้นเข้าร่วมในลักษณะร่วมชุมนุมเรียกร้องสิทธิทำกิน (ร้อยละ 67.7)

2) กระบวนการ ขั้นตอนการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

(1) การร่วมสำรวจปัญหาที่คืน ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาและมีส่วนตัดสินใจ (ร้อยละ 43.4)

(2) การกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่คืนทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเท่ากัน คือ ไม่มีส่วนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา และมีส่วนตัดสินใจแก้ไขปัญหา (ร้อยละ 43.9)

(3) วิธีการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินของรัฐบาลที่นำมาใช้ในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นวิธีที่รัฐกำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ (ร้อยละ 83.2)

(4) การรับบริการพิสูจน์สิทธิที่คืนทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิโดยไม่ต้องการโต้แย้ง (ร้อยละ 81.1)

1.3.4 ผลของการแก้ไขปัญหาในทางการเมืองและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าการแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินประสบความสำเร็จ (ร้อยละ 77.6) ความสำเร็จที่เกิดขึ้นมีส่วนทำให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่น ในนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล ระดับมาก

($\bar{X} = 3.67$) ทำให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินการทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาล ระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) มีผลทำให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลในการเลือกตั้งคราวที่ผ่านมา ระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) และเห็นด้วยว่าทำให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มขึ้นระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) ขณะที่กลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดเห็นด้วยว่าทำให้ต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.10$) และทำให้ต้องการเข้าไปนักการเมืองระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.09$)

1.3.5 การทดสอบสมมติฐาน สรุปได้ดังนี้

1) สมมติฐานที่ 1 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่ของการเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีความสัมพันธ์กับผลของการแก้ไขปัญหา ผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง ขณะที่การรับรู้ข่าวสาร การร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหา และการร่วมเรียกร้องสิทธิทำกิน ไม่มีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง ส่วนระดับการมีส่วนร่วมพบว่า การสำรวจที่ดินทำกินและการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมืองขณะที่ลักษณะการรับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกิน ไม่มีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง

2) สมมติฐานที่ 2 การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง ผลการวิเคราะห์ พบว่า การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินแต่ละวิธีมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง พบว่า การสำรวจปัญหาที่ดินทำกิน และการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน มีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง ขณะที่ลักษณะการรับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกิน ไม่มีความสัมพันธ์กับผลทางการเมือง

2. การอภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติคอกะเตปุย จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี ผลการศึกษาพบว่าปัญหาก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่พบปัญหาเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิทำกินมากกว่าปัญหาอื่น ๆ ร่องลงมา เป็นปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายสิทธิ์ครอบครองที่ดิน ในเขตอุทยานของผู้ที่ครอบครองให้แก่บุคคลภายนอกหรือนายทุนที่เข้าไปแสวงหาที่ดินสำหรับใช้ประโยชน์ส่วนตัว และปัญหาการ

ขยายพื้นที่ดินเพิ่มเติมของผู้ที่อยู่อาศัยในเขตอุทยาน ในขณะที่ปัญหาอื่น ๆ ผู้ตอบแบบสอบถามพบปัญหาจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับ 3 ปัญหาที่อธิบายมา แต่ปัญหาการถูกรังรัดให้อพยพออกจากพื้นที่ดินในเขตอุทยาน โดยเจ้าหน้าที่อุทยานเป็นปัญหาที่พบในระดับรุนแรงกว่าปัญหาอื่น รองลงมาคือ ปัญหาการถูกรุกที่ดินทำกินจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือจากบุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน และปัญหาการเรียกร้องสิทธิทำกิน ส่วนปัญหาหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิทำกินมากกว่าปัญหาอื่นๆ รองลงมาปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายสิทธิ์ครอบครองที่ดินในเขตอุทยานของผู้ครอบครองให้แก่บุคคลภายนอกหรือนายทุนที่เข้าไปแสวงหาที่ดินสำหรับใช้ประโยชน์ส่วนตัว ในขณะที่ปัญหาการขยายพื้นที่ดินทำกินเพิ่มเติมปรากฏว่าลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่วนระดับความรุนแรงของปัญหาปรากฏว่าปัญหาเกี่ยวกับการถูกรังรัดให้อพยพออกจากนอกพื้นที่แต่ก็มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

แสดงว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีช่วยลดปัญหาเกี่ยวกับที่ดินทำกินของราษฎรที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานได้ค่อนข้างดี ทั้งนี้หากสังเกตจากผลการศึกษาทำให้เห็นว่าก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินนั้นแนวโน้มของปัญหาจะเพิ่มขึ้นจากมีการขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะในขณะนั้นมีสถานการณ์ของการขายสิทธิ์ที่ดินทำกินของราษฎร มีการขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติมและที่สำคัญนอกจากราษฎรในพื้นที่จะถูกรุกเพิ่มเติมยังปรากฏว่ามีกลุ่มนายทุนเข้าไปรุกพื้นที่ดินร่วมสมทบด้วย แต่ในอีกทางหนึ่งพบว่าราษฎรได้พยายามเรียกร้องสิทธิทำกินบนพื้นที่ดินที่อาศัยทำกินในเขตอุทยานเป็นสิ่งที่แสดงว่าการขยายพื้นที่ในเขตป่าอนุรักษ์มีอยู่ตลอดเวลา แต่เมื่อมีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีไปในระดับหนึ่งแล้ว ปรากฏว่าปัญหาดังกล่าวลดลงไปค่อนข้างมาก คงเหลือเฉพาะมีการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่และการเรียกร้องสิทธิทำกินของราษฎรเท่านั้น ปัญหาการขยายพื้นที่ดินทำกิน ปัญหานายทุนเข้ามาบุกรุกที่ดิน ลดลงไปค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาในแง่ของระดับปัญหา ก็ปรากฏในทำนองเดียวกัน หลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีแล้ว ปัญหาทุกปัญหาที่เคยพบก่อนมีการแก้ไขลดระดับความรุนแรงเหลืออยู่ในระดับค่อนข้างน้อย บ่งบอกถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ก็มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาก่อนและหลังการแก้ไขเป็นไปในทางเดียวกัน แสดงว่าปัญหาต่าง ๆ ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ลดลงไปกว่าเดิมค่อนข้างมาก แต่ก็ไม่ได้มีนัยอันใจได้พยายามควบคุมสถานการณ์และรีบดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อพิสูจน์สิทธิในที่ดินทำกินให้เรียบร้อยโดยเร็ว

ปัญหาที่ดินทำกินก่อนการแก้ไขตามมติคณะรัฐมนตรีที่กลุ่มตัวอย่างให้รายละเอียดไว้ สอดคล้องกับการวิจัยของวิรัช คุ้มศรี (2545: 89) ที่พบว่า ในภาคเหนือมักมีการรวมตัวของชาวบ้านเพื่อเรียกร้องที่ดินทำกินอยู่เสมอ ซึ่งวิธีการเรียกร้องที่ดินทำกินถูกดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพราะการเรียกร้องที่ดินแต่ละครั้งมักจะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ก็มักมีความพยายามดำเนินการเรียกร้องต่อไปจนกว่าเป้าหมายในการเรียกร้องสิทธิทำกินบนพื้นที่ดินในเขตป่าจะประสบความสำเร็จ ส่วนเหตุผลที่ยังคงมีการเรียกร้องสิทธิที่ดินทำกินยังคงมีอยู่ในขณะนี้อาจเป็นเพราะในหลายพื้นที่ภายในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ยังไม่ได้ทำการพิสูจน์สิทธิ มีเพียงการสำรวจรังวัดพื้นที่เพื่อกำหนดกรอบให้ประชาชนอยู่อาศัย และป้องกันการบุกรุกเพิ่มเติม การสำรวจรังวัดพื้นที่มีผลทำให้พื้นที่ดินในชุมชนซึ่งเป็นที่มีความอ่อนไหวต่อสภาพแวดล้อมได้ถูกเรียกคืนจากอุทยานให้เป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้ผู้ครอบครองไม่พอใจรวมตัวกันเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันความรุนแรงของการเรียกร้องสิทธิทำกินลดน้อยไปกว่าในอดีต หากมีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินด้วยการพิสูจน์สิทธิการครอบครองสำเร็จลุล่วงแล้วอาจจะช่วยลดปัญหาการเรียกร้องสิทธิให้ยุติลงได้ ส่วนปัญหาการบุกรุกก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินพบในการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับการวิจัยของศุภมิตร เอกวรรณัง (2537: 3-5) ที่พบว่า อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยประสบปัญหาต่าง ๆ หลายปัญหา ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การบุกรุกจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความสมบูรณ์ของป่าไม้ ปัญหานี้เกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนประกาศให้บริเวณป่าดอยสุเทพ-ปุยเป็นอุทยานแห่งชาติ รวมทั้งได้เคยเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาคัดค้านและครอบครองที่ดินอย่างจริงจัง รวมทั้งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของคูดิ เวชกิจ และคณะ (2546: 168 - 169) ได้อธิบายว่า พื้นที่ป่าไม้โดยทั่วไปมักประสบปัญหาการลักลอบตัดไม้ การบุกรุกพื้นที่ ฯลฯ ถ้าไม่สามารถแก้ไขให้หมดไปแล้วย่อมเป็นอุปสรรคในแง่ของการจัดการทรัพยากรของชุมชน แต่แนวทางการใช้กฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการป้องกันปัญหาเหมือนดังที่รัฐบาลได้เคยทำมาในอดีตล้วนแต่สร้างปัญหาให้เพิ่มขึ้นมากกว่าการลดปัญหา จนต้องหันมาใช้วิธีอื่นสำหรับการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ป่า สิ่งที่น่ามาใช้คือมุ่งแก้ไขปัญหาโดยมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง หรือมุ่งให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง

2.2 วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในแง่การเมืองในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินที่ศึกษาในครั้งนี้มองใน 2 มิติ คือ

2.2.1 มิติแรก คือ พิจารณาจากรูปแบบการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชน ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาดินทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในแต่ละรูปแบบเป็นจำนวนมาก คือ ร้อยละ 96.4 มีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแก้ไขปัญหาดินทำกิน ร้อยละ 71.4 มีส่วนร่วมปรึกษาหารือแก้ไขปัญหาดินทำ

กินกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 66.8 เข้าไปมีส่วนร่วมโดยถูกรับเชิญให้เข้าไปร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นที่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจัดขึ้นมา ร้อยละ 11.7 มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน โดยเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับราษฎรรายอื่น ร่วมกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน และมีเพียงร้อยละ 49.0 มีส่วนร่วมโดยเข้าไปร่วมเรียกร้องสิทธิที่ดินทำกินกับประชาชนหมู่บ้านอื่นๆ

รูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติในแต่ละด้านมีจำนวนแตกต่างกันนั้น จากข้อเท็จจริงโดยทั่วไปแล้วประชาชนแต่ละรายไม่สามารถจะเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในทุกรูปแบบประชาชนรายหนึ่ง ๆ อาจเข้าไปมีส่วนร่วมในบางรูปแบบหรืออาจเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบขึ้นกับองค์ประกอบหลายอย่างทั้งที่เป็นเงื่อนไขส่วนบุคคล กลุ่ม และสภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจของประเทศ นโยบายและโครงสร้างการบริหาร รวมทั้งลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร (ไพรัตน์ เดชะรินทร์ 2527: 6-7; WHO 1981) ความแตกต่างในแง่ของรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหานั้น สอดคล้องกับการวิจัยของ คุสิต เวชกิจ และคณะ (2546: 121) พบว่า ชุมชนและองค์กรชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนที่หลากหลายรูปแบบและแต่ละรูปแบบประชาชนจะเป็น ไปมีส่วนร่วมด้วยจำนวนที่แตกต่างกันไป ซึ่ง คุสิต เวชกิจ และคณะ (2546: ข) ยังพบอีกว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละรูปแบบของประชาชนนั้น มาจากปัจจัยหลายปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และสถานภาพในครอบครัว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพต่อปี รายจ่ายเฉลี่ยของครอบครัวต่อปี การมีพื้นที่ครอบครอง และจำนวนแรงงานในครอบครัว ปัจจัยด้านสังคมที่สำคัญ ได้แก่ สถานภาพในหมู่บ้าน/ชุมชน การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรในชุมชน และการติดต่อกับบุคคลภายนอก แม้ว่าการวิจัยครั้งนี้จะไม่ได้เชื่อมโยงปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหที่ดินทำกิน แต่จากผลการวิจัยและการอธิบายของนักวิชาการที่สอดคล้องกันสามารถนำมาสนับสนุนผลการวิจัยครั้งนี้ได้ว่า การที่ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุยแต่ละรายอาจไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ ได้ครบทุกรูปแบบอาจเป็นเพราะเงื่อนไขปัจจัยที่หลากหลายแตกต่างกันไป แต่ก็มีข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษา คือ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในฐานะเป็นคณะกรรมการจำนวนน้อย แต่ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการส่วนใหญ่ก็นำข้อมูลข่าวสารมาบอกประชาชนในท้องถิ่นให้ทราบตลอดเวลา

2.2.2 มิตที่สอง คือ พิจารณาจากระดับการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับค่อนข้างดี กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 43.4 มีส่วนร่วมสำรวจปัญหาที่ดินทำกินในฐานะมีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาและมีส่วนตัดสินใจ

แนวทางแก้ไขปัญหารองลงมา ร้อยละ 25.5 มีส่วนร่วมชี้แจงปัญหาแต่ไม่ส่วนในการตัดสินใจ แนวทางแก้ไข แต่การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่คืนทำกินกลับอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งพิจารณาได้จาก ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 43.9 มีส่วนตัดสินใจแก้ไขปัญหาค้นใน ขณะเดียวกันผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนเดียวกันกลับไม่มีส่วนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา เมื่อนำ ผลการศึกษาไปเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหาค้นทำกิน โดยอาศัย เกณฑ์ประเมินที่ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (อ้างใน คุสิต เวชกิจ 2535: 213-241) จึงสรุปได้ว่าประชาชน ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาค้นทำกินในระดับค่อนข้างสูง จึงแตกต่างจากการวิจัย ของ ชีรวงศ์ คงทอง (2543: ค) ที่พบว่า ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย มีส่วนร่วม ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับน้อยถึงปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การแก้ไขปัญหาค้นทำกินของประชาชนในพื้นที่นั้น หมายถึงการได้รับเอกสารสิทธิที่ทางราชการจะมอบให้หลัง ได้รับการพิสูจน์สิทธิเรียบร้อยแล้ว หรือเป็นประโยชน์ที่ประชาชนแต่ละครอบครัวจะได้รับจึงทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานราชการในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นการจัดการร่วมกันและผลประโยชน์ที่ประชาชนได้รับเป็น ประโยชน์ทางอ้อมและเป็นผลประโยชน์ที่ทุกคนมีส่วนร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนที่มีอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการที่หน่วยงานของรัฐนำไปใช้ สำหรับการแก้ไขปัญหาค้นทำกินได้เช่นกัน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาค้นทำกินแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้กำหนดใช้วิธีแก้ไขปัญหาค้นทำกินเอง แต่ ประชาชนก็ยอมรับว่าวิธีการที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาค้นทำกินเป็น วิธีที่ผสมผสานระหว่างวิธีที่ราชการและชุมชนกำหนดถือว่าวิธีการที่นำไปใช้แก้ไขปัญหาค้นทำกินของเจ้าหน้าที่ยังอยู่บนพื้นฐานความต้องการของชุมชนเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็น ของผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งอธิบายว่า การแก้ไขปัญหาค้นทำกินที่นำไปใช้กับชุมชนนั้นต้องระมัดระวัง ค่อนข้างมาก หากวิธีการที่นำไปใช้แก้ไขปัญหาค้นทำกินไม่เหมาะสม ถ้าประชาชนมีความรู้สึกว่าการแก้ไข ปัญหาค้นทำกินถูกเอาเปรียบหรือต้องเสียประโยชน์ ก็อาจรวมตัวกันต่อต้านได้

2.3 ผลของการแก้ไขปัญหาค้นทำกินในทางการเมืองและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจาก การแก้ไขปัญหาค้นทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี ผลการศึกษา เกี่ยวกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากแก้ไขปัญหาค้นทำกินนั้นพบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าแก้ไขปัญหาค้นทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีที่ผ่านมาจนถึง ขณะนี้ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ โดยความสำเร็จดังกล่าวประชาชนเชื่อว่าจะส่งผลต่อความ นิยมในรัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศ โดยเชื่อว่าประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุย จะมี

ความศรัทธาต่อรัฐบาลที่แก้ไขปัญหาที่คนทำกินได้เป็นผลสำเร็จ มีส่วนช่วยทำให้เข้าไปสนับสนุนการเมืองและดำเนินตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องขอความร่วมมือจากประชาชน แต่ถ้ายังรักษาความพึงพอใจของประชาชนได้จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ได้อีกด้วย ผลของการแก้ไขปัญหาที่คนประสบความสำเร็จจะมีส่วนทำให้ประชาชนสนใจเข้าไปมีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน ทั้งอาจเป็นเพราะในช่วงเวลาที่เจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปแก้ไขปัญหาที่คนทำกิน ทำให้เห็นว่าบทบาทของฝ่ายรัฐบาลซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบายนั้น มีอิทธิพลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน เช่นเดียวกับเรื่องสิทธิที่ดินทำกินที่ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติประสบปัญหาโดยตลอด แม้จะพยายามแก้ไขปัญหา โดยร่วมกันแสดงพลังเรียกร้องสิทธิทำกินจากรัฐบาลแต่ก็ดูเหมือนจะได้ผลในระดับหนึ่ง แต่การเป็นนักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติอาจทำให้มีโอกาสแก้ไขปัญหาให้แก่ตนเองและหรือชุมชนได้ค่อนข้างดีกว่าการไปรวมพลังเรียกร้องสิทธิที่ดินทำกิน แสดงให้เห็นถึงความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งจุฬพล นิธิพานิช (2548: 303) เห็นว่า เป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่ต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากหลายมาตราของรัฐธรรมนูญเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปใช้สิทธิ ใช้เสียงในช่องต่าง ๆ หลายช่องทาง และในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนต้องการให้มีส่วนร่วมกันดูแลความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศ ที่ประชาชนในเขตอนุรักษ์สามารถแสดงการมีส่วนร่วมได้ค่อนข้างชัดเจน ดังปรากฏในผลการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ยังพบว่า รูปแบบและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในรูปแบบต่าง ๆ นั้นมีความสัมพันธ์กับผลทางการเมืองอีกด้วย โดยประชาชนที่เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกินในแต่ละรูปแบบมีความเชื่อว่าการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินมีผลทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกิน นอกจากนี้วิธีที่ใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินตามความรู้สึกของประชาชนประชาชนเห็นว่าผลทางการเมืองอีกด้วย โดยกลุ่มที่เห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินใช้วิธีผสมผสานระหว่างวิธีการของรัฐกับวิธีการที่ชุมชนต้องการ เชื่อว่าการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินมีผลทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งขัดแย้งกับความคิดเห็นของประภาส ปิ่นตบแต่ง (2541: 47-48) เชื่อว่าผลทางการเมืองนั้นน่าจะมาจากการเรียกร้องสิทธิทำกินมากกว่าโดยกล่าวว่า การเรียกร้องสิทธิของกลุ่มต่าง ๆ ในอดีตโดยเฉพาะกลุ่มสมัชชาคนจน ก่อให้เกิดความสำเร็จหลายประการ แต่สิ่งที่ได้รับจากการเรียกร้องสิทธิทำให้เกิดช่องทางหรือข้อต่อรองทางการเมืองระหว่างชาวบ้าน

กับรัฐเพื่อให้ระบบการเมืองมีช่องทางที่เอื้อให้เกิดขบวนการเรียกร้องสิทธิ เป็นการสร้างช่องทางเพื่อการเข้าถึงระบบการเมือง จึงเป็นผลทางการเมืองที่แตกต่างกันในแง่ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่เห็นว่า หากหน่วยงานราชการเข้าไปแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจนประสบความสำเร็จย่อมนำมาซึ่งผลทางการเมืองที่ประชาชนจะมีความนิยมชื่นชม สนับสนุนให้ได้กลับเข้ามาเป็นรัฐบาลหรือต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ในฐานะนักการเมืองระดับชาติและนักการเมืองท้องถิ่น แต่ในแง่คิดของตัวแทนองค์กรเอกชนเห็นว่าการกดดันด้วยวิธีการเรียกร้องสิทธิทำกินน่าจะมีผลทางการเมืองมากกว่า แต่ความหมายของผลการเมืองในแง่มุมมองของตัวแทนองค์กรเอกชน คือ การตอบสนองของฝ่ายบริหารที่จะต้องกระทำหรือปฏิบัติตามคำเรียกร้องของมวลชนมากกว่าการเพิ่มความศรัทธาให้กับประชาชนเพื่อนำไปสู่การเข้ามามีบทบาทต่อการบริการรัฐบาลในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.1.1 เสริมสร้างให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน แม้ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนอยู่ในระดับค่อนข้างสูง และวิธีการที่นำไปใช้แก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเป็นวิธีการผสมผสานระหว่างวิธีการของรัฐกับวิธีการที่ชุมชนต้องการ เพียงแต่ขาดความสนใจให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมตัดสินใจในวิธีการแก้ไขปัญหา ซึ่งหากระยะยาววิธีการแก้ไขปัญหานั้นอาจจะไม่ตรงตามความต้องการได้ ก็จะทำให้เกิดความวุ่นวายจนส่งผลกระทบต่อการใช้วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ดังนั้นจึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมตัดสินใจใช้วิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

3.1.2 การพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกิน ผลการศึกษาพบว่า การพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกินโดยใช้วิธีการที่ประชาชนเสนอ จะมีส่วนทำให้การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จรองลงมา คือ ใช้วิธีการที่รัฐกำหนดมาผสมผสานกับวิธีการที่ประชาชนเสนอ จะมีส่วนทำให้การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จเป็นอันดับรองลงมา แต่ในปัจจุบันรัฐบาลโดยมติคณะรัฐมนตรี ได้กำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาคาดพิงสิทธิที่ดินทำกินในเขตอนุรักษ์แล้ว แต่เพื่อให้การแก้ไขปัญหามีผลสำเร็จอย่างแท้จริง รัฐบาลอาจจะเปิดช่องทางสำหรับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่อนุรักษ์ได้แสดงความคิดเห็นและนำเสนอแนวทางการพิสูจน์สิทธิด้วยวิธีการอื่น ๆ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนต่อรองในเงื่อนไขการพิสูจน์สิทธิ ถ้า

หน่วยงานราชการไม่ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะนั้น เพื่อหาทางออกให้เป็นสายกลางและยอมรับได้จากฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชน การเปิดช่องว่างไว้เช่นนี้ จะช่วยแก้ไขปัญหาวิธีการแก้ไขปัญหาในแต่ละแห่งซึ่งมีบริบทของปัญหาแตกต่างกันให้สามารถดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์รวดเร็วขึ้น

3.1.3 การให้นักการเมืองเข้ามาช่วยเหลือเป็นปากเสียงแทนประชาชนที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและต้องการสิทธิที่ดินทำกิน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนเห็นว่าการแก้ไขปัญหาดินทำกินของรัฐบาลมีผลทางการเมือง และผลดังกล่าวมีส่วนทำให้ประชาชนจำนวนหนึ่งต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่น และหรือนักการเมืองระดับชาติเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหของชุมชน แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความคาดหวังในเรื่องการช่วยเหลือด้านการแก้ไขปัญหาในชุมชนซึ่งมิใช่เพียงปัญหาที่ดินทำกินเท่านั้น ยังมีปัญหาอื่น ๆ ที่ชุมชนและประชาชนในชุมชนต้องการความช่วยเหลือ เช่น ปัญหาระบบสาธารณสุขปก โครสร้างพื้นฐานของชุมชน และระบบสาธารณสุข เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติหลายชุมชนต้องประสบมายาวนานจนกระทั่งเมื่อรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาดินทำกินทำให้ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติเห็นว่าหากตนเองเข้าไปเป็นนักการเมืองจะสามารถแก้ไขปัญหาดินทำกินได้ง่าย แต่ข้อเท็จจริงประชาชนเหล่านี้ อาจเข้าสู่การเมืองท้องถิ่นหรือระดับชาติได้ค่อนข้างยาก ดังนั้นพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำรัฐบาล ควรให้ความสนใจส่งนักการเมืองในพื้นที่เข้าไปสำรวจปัญหาและให้ความช่วยเหลือด้วยการกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน หากการช่วยเหลือเป็นไปอย่างจริงจังแล้ว ในระยะยาวปัญหาที่ประชาชนในเขตอุทยานแห่งชาติประสบก็จะลดน้อย

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

3.2.1 ควรเร่งดำเนินการสำรวจสิทธิที่ดินทำกินให้ครอบคลุมพื้นที่โดยเร็ว จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ามีประชาชนส่วนหนึ่งยังใช้วิธีการชุมนุมเรียกร้องสิทธิทำกินร่วมกับองค์กร เอกชน หรือร่วมกับประชาชนในกลุ่มต่าง ๆ เหมือนกับเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในอดีต แสดงว่าการแก้ไขปัญหาดินทำกินส่วนหนึ่งยังไม่เป็นที่ถูกใจประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งปัจจุบันการแก้ไขปัญหาดินทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย นั้นอยู่ในขั้นตอนของการสำรวจรังวัดเพื่อจำกัดขอบเขตให้ประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้นจึงควรเร่งรีบให้มีการสำรวจสิทธิโดยอาศัยภาพถ่ายดาวเทียม และ ข้อมูลในระดับพื้นที่เพื่อสร้างความชัดเจนว่าบุคคลใครเป็นผู้บุกรุก หรือบุคคลใดสามารถได้รับสิทธิในพื้นที่ทำกิน เพราะหากทิ้งระยะเวลายาวนานไปย่อมเป็นผลเสียในการแก้ไขปัญหาดินทำกินที่อาจถูกต่อต้านจากชุมชน

3.2.2 ควรเร่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับการซื้อขายพื้นที่ที่ครอบครองทำกินของประชาชนในชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าในขณะนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการซื้อขายที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติให้แก่บุคคลภายนอกหรือนายทุน ทั้งนี้เนื่องจากในหลายพื้นที่ของเขตอุทยานแห่งชาติ คอยสุเทพ-ปุย ได้รับการพัฒนาและมีความเจริญ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญหลายแห่ง ทำให้นายทุนส่วนหนึ่งเห็นโอกาสในการดำเนินธุรกิจ จึงเข้าไปกว้านซื้อที่ดินทำกินในราคาถูกจากประชาชนเหล่านั้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินควรทำความเข้าใจกับประชาชนผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านนำร่อง ให้ตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้น การทำความเข้าใจจะเป็นประโยชน์สำหรับการป้องกันผลต่อเนื่องที่อาจมีการบุกรุกพื้นที่ที่ทำการสำรวจไว้แล้วเพิ่มเติมจากกลุ่มที่ไร้ที่ทำกินเพราะขายให้แก่บุคคลภายนอกไปแล้ว

3.2.3 ควรดำเนินการในเรื่องภาพถ่ายทางอากาศให้มีความชัดเจนเพื่อใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ รวมทั้งการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง แสดงให้เห็นว่าความชัดเจนและความพร้อมของภาพถ่ายทางอากาศโดยรอบพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติ นั้นยังมีไม่มากนัก ชุมชนได้ให้ความเห็นว่า ภาพถ่ายทางอากาศของอุทยานแห่งชาติ ขาดความชัดเจน เพราะการถูกป่าไม้บดบัง ทำให้ราชการมาร้องขอให้ประชาชนที่เคยอยู่อาศัยออกจากพื้นที่ แต่มีการเลือกปฏิบัติแตกต่างกัน คือ บางคนอาจถูกผลักดันให้ออกจากพื้นที่ แต่ในบางกรณีที่อยู่ในเงื่อนไขเดียวกันกลับไม่ถูกผลักดันให้ออกจากพื้นที่ ส่งผลให้ประชาชนเกิดความหวาดระแวงกันเองเพราะเข้าใจว่ามีการวิ่งเต้น ให้ตนเองอยู่ในพื้นที่ได้ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งไม่สามารถวิ่งเต้นได้ ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรเข้าไปสำรวจข้อมูลในพื้นที่เพื่อหาพยานแวดล้อมจากบุคคลที่เชื่อถือได้ว่า ในบริเวณที่ต้องการผลักดันประชาชนออกไปนั้น ผู้เสียหายเคยใช้พื้นที่ทำมาหากินหรืออยู่อาศัยมานานแล้วหรือไม่ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสองทางแล้วค่อยตัดสินใจจะผลักดันให้ออกจากพื้นที่หรือให้อยู่ในพื้นที่ได้ การมีข้อมูลที่สมบูรณ์จะช่วยทำให้อธิบายให้แก่ประชาชนที่สงสัยได้

3.2.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ จากผลการศึกษาพบว่า ผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติ มีผลทางการเมือง คือ ทำให้ประชาชนตื่นตัวต้องการเข้าเป็นนักรบการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่อนุรักษ์ต้องการพึ่งพาบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นหน่วยราชการปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทดูแลพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ ให้เข้าไปทำหน้าที่ประสานงานระหว่างประชาชนในพื้นที่อนุรักษ์กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน เพราะในปัจจุบันท้องถิ่นมีบทบาทในด้านการให้บริการประชาชนที่หลากหลายรูปแบบ รวมทั้งเป็นองค์กรที่มี

บทบาทด้านการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น รวมทั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งถือว่าเป็นผู้นำท้องถิ่น รับรู้ปัญหาของท้องถิ่นค่อนข้างดี และน่าจะมีส่วนสำคัญในการผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้เข้าไปร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกินร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐ

3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 วิธีการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ไม่สามารถศึกษารายละเอียดเชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจที่จะนำไปใช้ประโยชน์สำหรับเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่คนทำกินของราษฎรได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก มุ่งในประเด็นการมีส่วนร่วมทั้งรูปแบบการมีส่วนร่วม ขั้นตอนการมีส่วนร่วม และระดับการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกินของราษฎรในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้เข้าไปซื้อที่ดินทำกินในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ตลอดจนตัวแทนของชนเผ่าที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึกแม้จะมีปัญหาในด้านการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ทราบข้อเท็จจริงว่าเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ และประโยชน์ต่อการนำไปเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง คาดว่าจะให้ความร่วมมือด้วยดี ส่วนการวิเคราะห์ผลการศึกษาก็ควรทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ประเด็นรายละเอียดในแต่ละเรื่อง แล้วใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปผลการวิจัย

3.3.2 การศึกษาการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติแม่โถ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติแม่โถ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกับอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย รวมทั้งมีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ อยู่อาศัยก่อนประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาติใน พ.ศ. 2528 จึงสมควรเข้าไปทำการศึกษาการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินในเขตพื้นที่ดังกล่าว รวมทั้งควรขยายแนวทางการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่คนทำกินของประชาชน การสมควรขยายขอบเขตการศึกษาให้มากขึ้นก็เนื่องมาจากบริบทของพื้นที่ และการสร้างความเจริญตามนโยบายของรัฐบาลแตกต่างไปจากป่าสงวนแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย ซึ่งจะช่วยหาคำตอบถึงการแก้ไขปัญหาที่คนทำกินในป่าอนุรักษ์ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ (แบบสอบถาม)

ผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจสอบเครื่องมือ

1. นายสนธิ หาจตุรัส นักวิจัยแห่งชาติ รหัสประจำตัว 38600649 วิทยานิพนธ์ด้านทรัพยากรป่าไม้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 1
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศิริวรรณ ชัยฤๅณะ ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือวิจัย ประธานสาขา ยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. นายเสนาะ รักถิ่น ผู้อำนวยการส่วนพัฒนาและจัดการที่ดินป่าไม้ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 อุบลราชธานีแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

ภาคผนวก ข

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

เรื่อง

การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรีกับผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมา กรณีศึกษาอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่
(สำหรับประชาชน)

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาตามมติคณะรัฐมนตรี
2. เพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี
3. เพื่อศึกษาผลของการแก้ไขปัญหาและผลทางการเมืองที่เกิดขึ้นตามมาจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี

ข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ทางการวิจัยเท่านั้น ดังนั้นจึงขอให้ท่านให้ข้อมูลที่เป็นจริงตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลเหล่านี้เป็นความลับ

สำหรับวิธีการตอบคำถาม กรุณาทำเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ให้ตรงตามความจริง

1	2	3
---	---	---

☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------

แบบสอบถามเลขที่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

2. อายุ

1. 18 – 30 ปี 2. 31 – 40 ปี 3. 41 – 50 ปี
 4. 51 – 60 ปี 5. 61 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ

1. สมรส 2. โสด 3. หม้าย
 4. หย่าร้าง 5. อื่น ๆ (ระบุ)

4. การศึกษา

1. ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า 2. มัธยมศึกษาตอนต้น
 3. มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช. 4. อนุปริญญา / ปวส.
 5. ปริญญาตรี 6. สูงกว่าปริญญาตรี
 7. อื่น ๆ (ระบุ)

5. อาชีพหลัก

1. การเกษตร 2. ค้าขาย 3. ราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 4. กรรมกร 5. รับจ้างทั่วไป 6. บริษัท ห้างร้าน เอกชน
 7. อื่นๆ (ระบุ)

6. รายได้ต่อเดือน

1. น้อยกว่า 4,000 บาท 2. 4,000 – 8,000 บาท
 3. 8,001 – 12,000 บาท 4. 12,001 – 16,000 บาท
 5. 16,001 – 20,000 บาท 7. มากกว่า 20,000 บาท

6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว

1. 1 – 2 คน 2. 3 – 4 คน 3. 5 – 6 คน 4. มากกว่า 6 คน

7. ระยะเวลาที่ครอบครัวท่านเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเขตอุทยานแห่งชาติ

1. ต่ำกว่า 10 ปี 2. 10 – 20 ปี
 3. 21 – 30 ปี 4. มากกว่า 30 ปี

8. ขณะนี้ครอบครัวของท่านกำลังอยู่ในขั้นตอนใดของการพิสูจน์สิทธิ์ที่ดินทำกิน

1. ได้รับการพิสูจน์แล้ว 2. อยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิ์
 3. ยังไม่ได้พิสูจน์สิทธิ์

4	☐
5	☐
6	☐
7	☐
8	☐
9	☐
10	☐
11	☐
12	☐

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติ

ก่อนและหลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

1. ก่อนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ครอบครัวยของท่านหรือชุมชนของท่าน
เผชิญปัญหาเหล่านี้ มากน้อยเพียงใด

ปัญหาเกี่ยวกับ	ปัญหา		ระดับของปัญหา					
	มี	ไม่มี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม								13 ☐
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง								14 ☐
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชน เดียวกัน								15 ☐
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่								16 ☐
5. มีการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกิน								17 ☐
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขต อุทยานฯ								18 ☐
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน								19 ☐
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือ ป่าไม้								20 ☐
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดิน ทำกิน								21 ☐
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่								22 ☐
11. การเรียกร้องสิทธิ์ทำกิน								23 ☐
12. อื่น ๆ (ระบุ)								24 ☐

2. หลังการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี ครอบครัวของท่านหรือชุมชนของท่าน
เผชิญปัญหาเหล่านี้ มากน้อยเพียงใด

ปัญหาเกี่ยวกับ	ปัญหา		ระดับของปัญหา					
	มี	ไม่มี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
1. การขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มเติม								25 ☐
2. บุคคลภายนอกบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ อย่างต่อเนื่อง								26 ☐
3. ถูกบุกรุกที่ดินทำกินจากบุคคลในชุมชน เดียวกัน								27 ☐
4. นายทุนเข้ามาบุกรุกพื้นที่								28 ☐
5. มีการซื้อขายสิทธิ์ที่ดินทำกิน								29 ☐
6. ถูกเร่งรัดให้อพยพออกจากพื้นที่เขต อุทยานฯ								30 ☐
7. ทะเลาะกับเพื่อนบ้านเกี่ยวกับเขตที่ดิน								31 ☐
8. ไม่มีกฎระเบียบการใช้พื้นที่ดินหรือ ป่าไม้								32 ☐
9. ขาดหลักวิชาการในการจัดการที่ดิน ทำกิน								33 ☐
10. ถูกเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่								34 ☐
11. การเรียกร้องสิทธิทำกิน								35 ☐
12. อื่น ๆ (ระบุ)								36 ☐

ตอนที่ 3 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของท่านในการเข้าไปแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน
ตามมติคณะรัฐมนตรี

1. ท่านเคยได้รับข่าวสารการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในพื้นที่ป่าไม้ 37
1. เคยรับข่าวสาร
2. ไม่เคยรับข่าวสาร (ข้ามไปตอบข้อ 6)
2. ท่านเคยได้รับข่าวสารบ่อยครั้งเพียงใด 38
1. 1-2 ครั้ง/เดือน 2. มากกว่า 2 ครั้ง/เดือน
3. ท่านเคยได้รับข่าวสารการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจากแหล่งใดบ้าง
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. วิทยุกระจายเสียง 2. โทรทัศน์ 39-40
3. หนังสือพิมพ์ 4. กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/อบต. 41-42
5. เจ้าหน้าที่ป่าไม้ 6. จดหมายของราชการ 43-44
7. องค์กรเอกชน 8. เพื่อนบ้าน 45-46
9. อื่นๆ (ระบุ)..... 47
4. ท่านทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการพิสูจน์สิทธิการอยู่อาศัยหรือทำกิน
ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติจากข่าวสารมากน้อยเพียงใด 48
1. ทราบอย่างชัดเจน 2. ทราบแต่ไม่ชัดเจน
3. ยังไม่เข้าใจเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน
5. การรับข่าวสารมีผลทำให้ท่านต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา
ที่ดินทำกินกับทางราชการหรือไม่ 49
1. มีผลทำให้ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม
2. ไม่มีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วม
6. หน่วยงานราชการเคยเข้ามาปรึกษาหารือเพื่อหาแนวการแก้ไขปัญหา
ที่ดินทำกินในป่าเขตอุทยานแห่งชาติกับท่านบ้างหรือไม่ 50
1. เคยเข้ามาปรึกษาหารือ บ่อยเพียงใด
1. 1-2 ครั้ง 2. เกินกว่า 2 ครั้ง 51
2. ไม่เคยเข้ามาปรึกษาหารือ (ข้ามไปตอบข้อ 11)

7. ท่านเต็มใจร่วมปรึกษาหารือหรือไม่ 52
1. เต็มใจ 2. ไม่ค่อยเต็มใจ
8. การปรึกษาหารือแต่ละครั้งเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. รับฟังความคิดเห็นของท่าน 53
2. ให้ข้อมูลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินเพิ่มเติม 54
3. แจ้งแนวทางการแก้ไขปัญหาการบุกรุกที่ดิน 55
4. แจ้งแนวทางการพิสูจน์สิทธิการทำกินในป่าเขตอุทยานแห่งชาติ 56
5. แจ้งสถานการณ์การบุกรุกป่าในเขตอุทยานโดยประชาชน 57
6. อื่นๆ (ระบุ)..... 58
9. หลังจากการปรึกษาหารือแล้วทำให้ทราบรายละเอียดของการพิสูจน์สิทธิ
ชัดเจนขึ้นเพียงใด 59
1. ทราบอย่างชัดเจน 2. ทราบแต่ไม่ชัดเจน
3. ไม่เข้าใจเลย
10. หน่วยงานราชการเคยเชิญท่านเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อหา
แนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในป่าเขตอุทยานแห่งชาติหรือไม่ 60
1. เคยเชิญไปร่วมประชุมฯ บ่อยเพียงใด
1. 1-2 ครั้ง 2. เกินกว่า 2 ครั้ง 61
2. ไม่เคยเชิญไปร่วมประชุมฯ (ข้ามไปตอบข้อ 16)
11. ท่านไปร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นกี่ครั้ง 62
1. ทุกครั้ง 2. เป็นบางครั้ง
3. ไม่เคยเข้าร่วมประชุมฯ (ข้ามไปตอบข้อ 14)
12. การปรึกษาหารือแต่ละครั้งมีลักษณะเช่นไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. แจ้งปัญหาที่ดินทำกินของท่าน 63
2. แจ้งปัญหาที่ดินทำกินของประชาชนในชุมชน 64
3. แจ้งสถานการณ์การบุกรุกป่าในเขตอุทยานโดยประชาชน 65
4. เสนอแนวทางผลักดันผู้บุกรุกออกนอกพื้นที่ 66
5. หาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินร่วมกัน 67
6. แจ้งผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน 68
7. ทำข้อตกลงร่วมกันในการพิสูจน์สิทธิที่อยู่อาศัยหรือที่ทำกิน 69

8. มีการเรียกร้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแก้ไขปัญหา 70
9. ตอบข้อซักถามข้อสงสัยของประชาชน 71
10. อื่นๆ (ระบุ)..... 72
13. การเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นทำให้ท่านเข้าใจวิธีการพิสูจน์สิทธิ์
การอยู่อาศัยหรือทำกินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติมากน้อยเพียงใด 73
1. ทราบอย่างชัดเจน 2. ทราบแต่ไม่ชัดเจน
3. ไม่เข้าใจเลย
14. ท่านเคยเข้าหรือเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินกับหน่วยงาน
ราชการบ้างหรือไม่ (ตอบได้หลายข้อ) 74
1. ไม่เคย (ข้ามไปตอบข้อ 19)
2. เคย
- 2.1 เป็นคณะกรรมการ 75
- 2.2 ร่วมทำงานกับคณะกรรมการ 76
- 2.3 ร่วมสังเกตการณ์ 77
- 2.4 ช่วยประชาสัมพันธ์การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน 78
- 2.5 ร่วมชี้แนวเขตให้แก่เจ้าหน้าที่ 79
- 2.6 ร่วมยืนยันแนวเขตที่ดินของเพื่อนบ้าน 80
- 2.7 ร่วมยุติปัญหาการชี้แนวเขตของเพื่อนบ้านกับเจ้าหน้าที่ 81
- 2.8 เข้าร่วมประเมินผลการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน 82
- 2.9 อื่นๆ (ระบุ)..... 83
15. ลักษณะการเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินกับเจ้าหน้าที่ 84
1. ได้รับการแต่งตั้งจากราชการโดยตรง
2. ได้รับการเสนอชื่อจากชุมชน
3. ไปร้องขอเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ
4. อื่นๆ (ระบุ)
16. ท่านเคยนำแนวทางการแก้ไขปัญหามาชี้แจงให้ประชาชน
ในชุมชนทราบบ้างหรือไม่ 85
1. นำมาชี้แจงทุกครั้ง 2. นำมาชี้แจงเป็นบางครั้ง
3. ไม่เคยนำมาชี้แจงเลย

17. ในช่วง 1 ปี ท่านเคยเข้าร่วมใช้สิทธิต่างๆ เหล่านี้ในข้อใดบ้าง (ตอบได้หลายข้อ)

1. ไม่เคย 86
2. เคย
- 2.1 ร่วมลงลายมือชื่อเพื่อขอสิทธิทำกิน 87
- 2.2 ร่วมเป็นแกนนำนำรายชื่อร้องเรียนเสนอแก่ราชการ 88
- 2.3 ร่วมชุมนุมเรียกร้องขอสิทธิทำกิน 89
- 2.4 ร่วมต่อต้านไม่ให้หน่วยงานราชการเข้ามาพิสูจน์สิทธิ 90
- 2.5 ร่วมต่อต้านไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาบุกรุกพื้นที่เพิ่มเติม 91
- 2.6 เข้าร่วมกับชุมชนอื่นเพื่อเรียกร้องขอสิทธิทำกินในที่ดิน 92
- 2.7 อื่นๆ (ระบุ)..... 93

ตอนที่ 4 ระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนใน [REDACTED] 94
1. ถูกบังคับให้แจ้งปัญหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริง
2. ถูกบังคับให้แจ้งปัญหาโดยอ้างจะให้ประโยชน์อื่น
3. ไม่มีส่วนร่วมเสนอปัญหาของตนเอง
4. ร่วมชี้แจงปัญหาแต่กลับไม่ได้รับความสนใจ
5. ร่วมชี้แจงปัญหาแต่ไม่มีส่วนในการตัดสินใจแนวทางแก้ไข
6. มีส่วนชี้แจงปัญหาและมีส่วนตัดสินใจแนวทางแก้ไข
7. ท่านกับชุมชนร่วมกันสำรวจปัญหาและตัดสินใจแนวทางแก้ไข
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนใน [REDACTED] 95
1. ถูกบังคับให้เสนอแนวทางโดยบุคคลภายนอก/เจ้าหน้าที่รัฐ
2. ถูกลงให้เสนอเพื่อรับประโยชน์อื่น ๆ โดยบุคคลภายนอก/เจ้าหน้าที่รัฐ
3. ไม่มีส่วนเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา
4. เจ้าหน้าที่รับฟังแนวทางแก้ไขแต่ก็วางเฉย
5. ถูกกำหนดแนวทางแก้ไขจากรัฐแต่ไม่ตรงข้อเสนองของประชาชน
6. ประชาชนมีส่วนตัดสินใจแก้ไขปัญหา
7. ประชาชนเป็นผู้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาทั้งหมด

3. วิธีการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐที่นำมาใช้ในชุมชน 96
- 1. เป็นวิธีที่รัฐกำหนดและไม่ตรงความต้องการของประชาชน
 - 2. เป็นวิธีที่รัฐกำหนดผสมผสานกับวิธีที่ประชาชนเสนอ
 - 3. เป็นวิธีการที่ประชาชนเป็นผู้เสนอ
4. การรับการพิสูจน์สิทธิที่ดินทำกินของครอบครัวท่านเป็นไปในลักษณะใด 97
- 1. ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิโดยไม่ต้องการโต้แย้ง
 - 2. ไม่ยินยอมให้ราชการไปพิสูจน์สิทธิ
 - 3. ขอมมีส่วนร่วมในการพิสูจน์สิทธิให้ตรงกับข้อเท็จจริง

ตอนที่ 5 ผลทางการเมือง

1. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินประสบความสำเร็จหรือไม่ 98
- 1. สำเร็จ 2. ไม่สำเร็จ
2. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินจะส่งผลกระทบต่อเมืองในเรื่องต่อไปนี้อย่างไร
- 2.1 ทำให้ประชาชนศรัทธาเชื่อมั่น ในนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล 99
- 1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
 - 3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
 - 5. ไม่เห็นด้วยเลย
- 2.2 ทำให้ประชาชนสนับสนุนการดำเนินการทางการเมือง และนโยบายของรัฐบาล 100
- 1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
 - 3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
 - 5. ไม่เห็นด้วยเลย
- 2.3 มีผลทำให้ประชาชนลงคะแนนเสียงให้กับรัฐบาลในการเลือกตั้งคราวที่ผ่านมา 101
- 1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
 - 3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
 - 5. ไม่เห็นด้วยเลย
3. ท่านคิดว่าการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของรัฐมีผลทางการเมืองต่อไปนี้หรือไม่
- 3.1 ทำให้ท่านต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน 102
- 1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
 - 3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
 - 5. ไม่เห็นด้วยเลย

- 3.2 ทำให้ท่านต้องการเข้าไปเป็นนักการเมืองระดับชาติเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชน 103
1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
5. ไม่เห็นด้วยเลย
- 3.3 ทำให้ท่านตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากยิ่งขึ้น 104
1. เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2. เห็นด้วย
3. เห็นด้วยปานกลาง 4. ไม่เห็นด้วย
5. ไม่เห็นด้วยเลย

ภาคผนวก ค
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง

ผลของการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี กรณีศึกษา

อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่

วันที่สัมภาษณ์ เวลา น.

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ อายุ ปี

2. ตำแหน่ง

3. ประสบการณ์ในตำแหน่งปัจจุบัน ปี

4. ความเกี่ยวข้องกับ การแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

() 1. ผู้ปฏิบัติในระดับพื้นที่

() 2. ผู้ควบคุม ดูแล การปฏิบัติในระดับพื้นที่

() 3. ผู้กำหนดนโยบาย หรือมาตรการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ปฏิบัติ

() 4. อื่นๆ (ระบุ)

5. โปรดอธิบายรายละเอียดการปฏิบัติงานของท่านในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี มาพอสังเขป

.....

.....

.....

.....

.....

6. โปรดอธิบายรายละเอียดเฉพาะส่วนที่ท่านต้องเข้าไปรับผิดชอบ ร่วมรับผิดชอบ หรือปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินตามมติคณะรัฐมนตรี

6.1 สาเหตุ หรือเหตุผลที่ทำให้รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมาทำการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินให้แก่ราษฎรในเขตอุทยานแห่งชาติ ตามมติคณะรัฐมนตรี

.....

.....

.....

.....

.....

6.2 มีวิธีการหรือขั้นตอนการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินของราษฎรในเขต
อุทยานแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีเพื่อให้เจ้าหน้าที่ไปปฏิบัติอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

6.3 ในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา หน่วยงานราชการกำหนดให้ใช้วิธีการหรือมาตรการใดบ้าง
สำหรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

.....
.....
.....
.....
.....

6.4 ก่อนลงปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในพื้นที่จริง ท่านต้องเตรียมพร้อมในเรื่อง
อะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....
.....

6.5 หน่วยงานของท่านมีแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไข
ปัญหาที่ดินทำกินอย่างไรบ้าง แต่ละแนวทางนั้นถูกกำหนดมาอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

7. ท่านคิดว่าความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในขณะนี้ยังมีอย่างน้อยเพียงใด (โปรดแสดงเหตุผลประกอบความคิดเห็น)

.....
.....
.....
.....
.....

8. โปรดแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่พบจากการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน

.....
.....
.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายพิชิต พัฒน โกล้าย	รองอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
2. นายเริงชัย ประยูรเวช	ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16
3. นายอนันต์ สอนง่าย	นักวิชาการป่าไม้ 7ว
4. สุทิน เพ็ชรอัยรา	เจ้าพนักงานป่าไม้ 5

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลธน ธนาพงศธร (2522) *นโยบายของรัฐ : อะไร ทำไม และอย่างไร* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- กุสุมาลย์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2527) “รัฐประศาสนศาสตร์กับแนวทางระบบ” ใน *เอกสาร
การสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์* หน่วยที่ 2
พิมพ์ครั้งที่ 10 หน้า 600, 681 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชารัฐศาสตร์
- จุมพล หนิมพานิช (2527) “นโยบายสาธารณะ” ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษา
ทางรัฐประศาสนศาสตร์* หน่วยที่ 11 พิมพ์ครั้งที่ 10 หน้า 603-606 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- (2546) “แนวทางและทฤษฎีนโยบายสาธารณะ” ใน *ประมวลสาระและแนวทางการศึกษา
ชุดวิชา ปัญหาเฉพาะเชิงนโยบายสาธารณะ* หน่วยที่ 2 หน้า 2-16, 2-38, 2-46 นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์
- (2548) *พัฒนาการทางการเมืองไทย อำมาตยาธิปไตย ธนาธิปไตยหรือประชาธิปไตย*
กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
- ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์ (2544) *พัฒนาชนบทยั่งยืน สำหรับสาขาเศรษฐศาสตร์* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร (2542) “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่และนัยยะ
เชิงทฤษฎีต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย” ใน *ขบวนการประชาสังคมไทย:
ความเคลื่อนไหวในทศวรรษเมือง* หน้า 63 รวบรวมโดย อนุชาติ พวงสำลี และ
กฤตยา อาชวนิจกุล กรุงเทพมหานคร โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม
มหาวิทยาลัยมหิดล
- คูสิต เวชกิจ (2535) “การมีส่วนร่วมของประชาชนและการระดมทรัพยากรเพื่อการป่าไม้ชุมชน”
ใน *ป่าไม้ชุมชน* หน้า 211 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช นนทบุรี
สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์

- ดุสิต เวชกิจ จุมพล หนิมพานิช รูปนรรต พรหมอินทร์ ธ โสธร ผู้ทองคำ และภัทรฤดี
สุพัฒน์โสภณ (2546) “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชน:
ศึกษากรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” รายงานการวิจัย นนทบุรี
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
- ธีรวงศ์ คงทอง (2543) “การถือครองที่ดินกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
ในเขตอุทยานแห่งชาติ: กรณีศึกษาประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ
ดอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” การค้นคว้าแบบอิสระปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- นักวิจัยทางสังคมศาสตร์ (2540) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าชายเลน
ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม (รายงานการวิจัย) กรุงเทพมหานคร สำนักงาน
คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) “กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน
พัฒนาชุมชน” ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หน้า 183
รวบรวมโดย ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ กรุงเทพมหานคร ศักดิ์โสภณการพิมพ์
- ประกาส ปิ่นตบแต่ง (2541) การเมืองบนท้องถนน กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์ต้นตำรับ
- ปรัชญา เวสารัชช์ (2545) “การศึกษารัฐศาสตร์ แนวทางการตัดสินใจและทฤษฎีเกม” ใน
เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและวิธีการศึกษาทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 7 หน้า 287
นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ปลายอ้อ ทองสวัสดิ์ “เศรษฐกิจนครเชียงใหม่ยุค 2339 – 2484” ใน จุลทรรศน์ กิตินุตร จีระ
กิตินุตร สมมิตี ทิพยมณฑล และเจนกิจ สวัสดิ์โอ (บรรณาธิการ) เศรษฐกิจ
นครเชียงใหม่จากอดีต-สูอนาคต กรุงเทพมหานคร ไฮ-ฟลายเออร์
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา”
ใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (บรรณาธิการ) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา
กรุงเทพมหานคร ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล
- มนัส สุวรรณ (2544) ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ กรุงเทพมหานคร
โอเคียนสโตร์
- วัชร สันธูประมา “เศรษฐกิจนครเชียงใหม่สมัยโบราณ (ก่อนพระเจ้ากาวิละ)” ใน จุลทรรศน์
กิตินุตร จีระ กิตินุตร สมมิตี ทิพยมณฑล และเจนกิจ สวัสดิ์โอ (บรรณาธิการ)
เศรษฐกิจนครเชียงใหม่จากอดีต-สูอนาคต กรุงเทพมหานคร ไฮ-ฟลายเออร์

- วิเชียร เกตุสิงห์ (2530) *หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องที่ใช้ในการวิจัย* กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- วีรยุทธ แี่ยมศรี (2545) “กระบวนการทางสังคมและการเมืองในการเรียกร้องที่ดินทำกินของชุมชน
ชนบทภาคเหนือ” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ศุภชัย ยาวะประภาส (2538) *นโยบายสาธารณะ พิมพ์ครั้งที่ 2* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศุภมิตร เอกวรรณัง “การยึดถือและครอบครองที่ดินในเขตป่าอนุรักษ์โดยหน่วยงานของรัฐ:
กรณีศึกษาในอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สนิท หาจตุรัส (2538) “ผู้นำในกระบวนการให้การศึกษาเรื่องการอนุรักษ์และการจัดการ
ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน บ้านวังน้ำหยาด อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่”
วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สถาบันพระปกเกล้า (2544) *ตัวอย่างเทคนิคการมีส่วนร่วมของประชาชนและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*
กรุงเทพมหานคร สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า
- สมศักดิ์ พิริยโยธา (2542) “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการป่าชายเลน
ชุมชนบางเตย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุชาดา ตั้งทางธรรม (2545) “ทฤษฎีการเลือกของสังคม” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาเศรษฐศาสตร์*
ภาครัฐ หน่วยที่ 4 หน้า 192-193 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชารัฐศาสตร์
- สุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัย (2533) *เอกสารการสอนชุดวิชาหลักและวิธีการศึกษา*
ทางรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 8-15 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน พลวัตและศักยภาพของชุมชน*
ในการพัฒนา กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- อดุลย์ พลประอินทร์ (2537) “บทบาทของหน่วยงานระดับอำเภอในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
: กรณีศึกษาอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตร-
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

- อุบลวรรณ สุภาแสน (2543) “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการป่าไม้ ในตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Mitchell, B. (1979) *Geography and Resource Analysis* London : Longman.
- Vandergest, P. (1996) “Mapping nature: territorialization of forest right in Thailand” *Society and Natural resources* 9 : 159-175.
- Wittayapak, C. (1994) “Local institutions in common property resources: A case study of community-based watershed management in northern Thailand” Ph.D. Dissertation University of Victoria.
- World Health Organization (1981) *Community Involvement in Health for Primary Health Care* Geneva : WHO.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายนเรศ ชำรงค์ทิพยคุณ
วัน เดือน ปีเกิด	9 กุมภาพันธ์ 2509
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง	ผู้ปฏิบัติงานให้วุฒิสมาชิก (ผู้ช่วย ส.ว.) ที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ประจำคณะกรรมการการปกครองวุฒิสภา กรรมการผู้จัดการบริษัทไทยมิลเลนเนียมเอ็นจิเนียริง จำกัด ที่ปรึกษาโรงเรียนนานาชาติอเมริกันแปซิฟิก หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหุ้นส่วนจำกัดนอร์ทเทอร์นเวททีแรนคลับ